
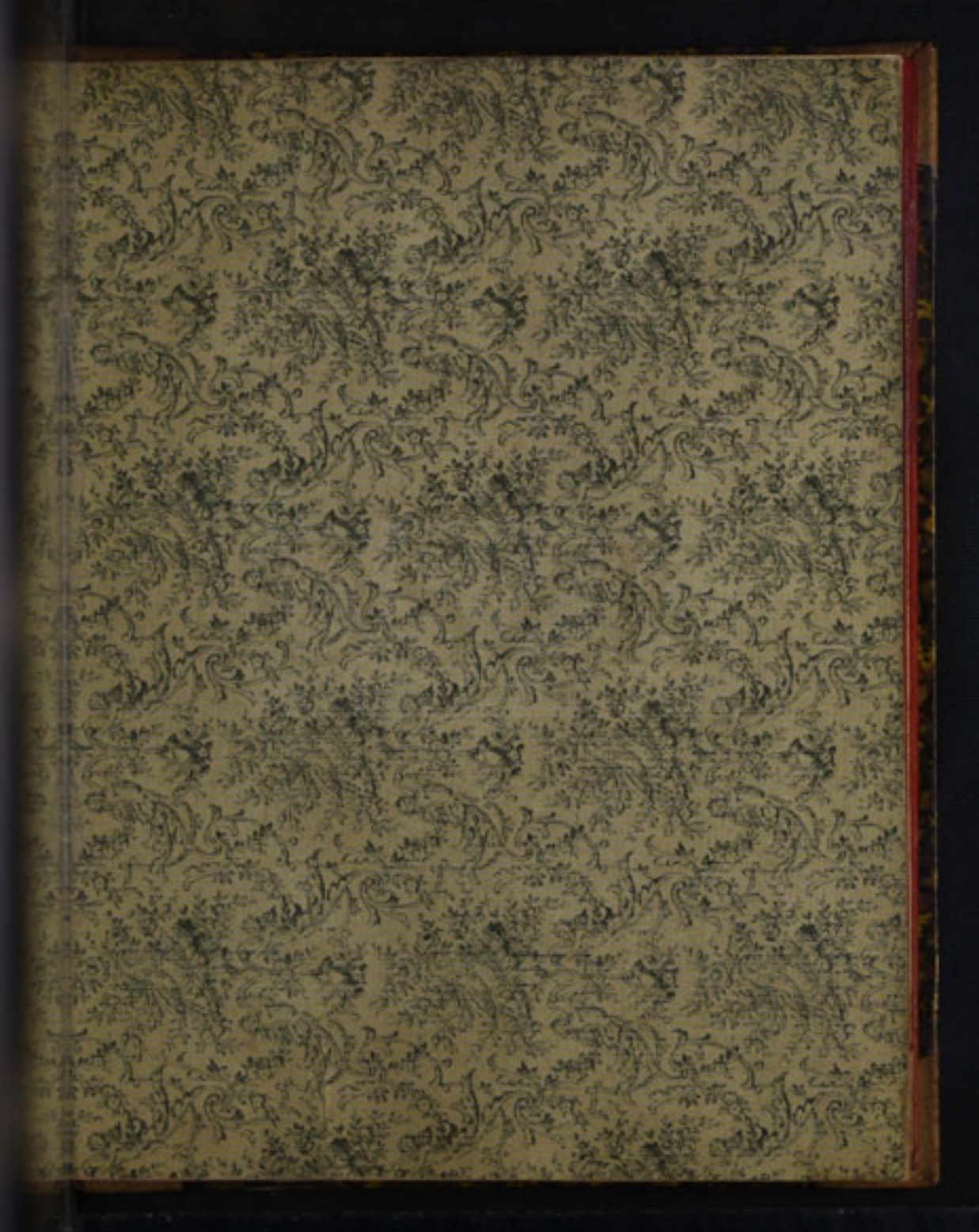

T-M.K.

I482

2. péld.
Telje

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SECULARIS CONCIO EUANGELICA;

az az,

JUBILEUS ESZTENDEI
PRÆDIKATZO:

Mellyben az Euangeliumnac, ez előtt száz esztendővel,
Isten kegyelméből, uyonnan kinyilatkozta, terjedése és meg-
tartása örövendetes haláadással előszámláltat és megdiczirtet.
*Németül prädikáltator Haydelbergában, szépinnepi szenteleiben, az sz. Léc-
lec nevű öreg Egyházban, Mindszent Hónac 2. napján, 1617. esztendőben:*

SCULTETUS ABRAHAM által.

(Ez prädikátor mellé adattac azon tanuságrul hat régi énekec.)

E Germanico in Ungaricum sermonem conversa,

&

Serenissimo Transilvania PRINCIPIS DOMINO,

D. N. GABRIELI BETHLEN, Siculorum Comiti, &c. transmissa;

CVM APPENDICE LATINA,

DE IDOLO LAURETANO, ET HORRIBILI PAPATUS

Rom. Idolomania, & Tyrannide; quibus subjunctæ Admonitiones

CL. V. P. P. VERGERII, S. HULDERICI, & aliorum,

Quorum nomina & rerum scriptum versu pagina indicat;

Per

ALBERTUM MOLNAR Szencienf. Rectorem Scholæ Oppenheimicæ.

Oppenheimii Typis & ære HIERONYMI GALLERI Basilicenf. 1618.

Continentur in APPENDICE Latina.

Idoli Lauretani miraculosa Translatio.	Pag. 75
Ejusdem nova descriptio per Clementem VIII. Papam.	81
Petri Pauli Vergerii de hoc Idolo, & de Papatu monitio gravissima.	82
Apiarii Romani Examina, mellificia & mira supellex.	86
S. Ulrici Rescriptio de Cœlibatu ad Nicolaum Papam.	89
Specimina bellifera curiositatis Pontificum Rom. ex narratione historica obsidionis Canisientis.	94
D. Sebastiani Benefeldi Angli monitio Theologica, de Scholis Jesuitarum fugiendis.	98
Cl. V. Joachimi Camerarii Epistola de vitandis Hæreticis, ad Magnificum Dn. Franciscum Pösgai Vayvodam Ungarum.	100

Serenissimo Potentissimoque PRINCIPÍ
ac DOMINO,

DN. GABRIELI BETHLEN,
DEI GRATIA, PRINCIPÍ TRANSYLVANIÆ,
PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINO,
SICULORUM COMITI, &c. DOMINO
suo clementissimo:

ALBERTUS MOLNAR

Gratiam, pacem & salutem in CHRISTO JESU precatur.

U¹ de referenda gratia præscribunt, SERENISSIMÉ PRINCEPS, monent inter alia, ne clám gratiam referamus. *Ingratus enim est, ut ait Seneca, qui remotis arbitris gratias agit.* Quocirca cùm Celsitudini Tux pro acceptis beneficiis, hætenus privatis tantum literis gratias egerim, ingratus videri possem, nisi publico etiam aliquo indicio animum gratum declararem. Quandoquidem & Tux Celsitudinis manifesta sint in me merita, & publicè nota de me ejusdem existimatio honorifica: Quâ me, cùm ad essem, Albenfis Gymnasii tui primarium Inspectorem, honesto solario designaveras, & ad immigrationem cum familia mea, provisionem Legatis tuis demandaveras. Postquam verò conjugii mei & familiæ rationes à migratione me abstraxissent, & in hanc Germaniam reduxissent; non solum placidè admisisti meam excusationem; sed etiam totius Ungaricę gentis nomine gratulatus mihi es de exorsis denuò laboribus meis patriæ nostræ inservituris: & ad gnaviter pergendum, optatissimi honorarii missione me cohortatus es. Accedente

Lib. 2. de benefic. nesc.

E P I S T O L A

amicissimo celeusmate, Reverendi Tui Ecclesiastæ, Domini Johannis Keferlii, amici & patris mei in Christo charissimi. Ethæc à me potissimum exigunt omnimodam gratiarum actionem. Aliæ autem Heroicæ virtutes tuæ & facinora præclara, quæ ab omnibus piis gratulationem promerentur, alibi commodius commemorabuntur. Non tamen possum reticere meam lætitiā, quam ex moderata, pervigili ac felici gubernatione tuâ percipio. Te enim ad regni gubernaculum divinitus evecto, reflorescit diu afflictā Transsylvaniam, restaurantur vastatæ partes Ungariæ: recreantur orthodoxæ Ecclesiæ & Respub. mirificè lætantur VII. Sedium Saxonicarum, ditionitue sulditarum, incolæ, qui hanc suam lætitiā luculenter mihi declararunt, quum per eorum urbes & territoria iter facerem. In scholas autem & studia literarum munificentiam tuam meritò deprædicant, studiosi eruditi, liberali sumtu à Tua Cels. in Academias promoti, atq; summis potentissimisq; Imperii hujus Principibus, literis tuis commendati. Cum quibus studiosis præstantissimis commune est mihi votum illud:

Vive diu felix Gabriel, Christo duce, Princeps.

Cæterum hortatui T. Cels^{is} & Dominorum popularium petitionibus libenter parebo, scriptisque necessariis patriæ pro meo modulo inserviam fideliter, modò à Serenissimo Principe Electore Palatino, Magistratu meo clementissimo, functionē tranquilliorē & edendis libris convenientius otium, vel Tuæ Cels. respectu impetrare queam. Spero autem me impetraturum fidei intercessionē magnorum meorū Patronorum, quos mihi jam olim apud Illustrissimam Ipsius Cels^{is} aulam conciliavit divina benignitas. Quos inter, honoris causâ nomino Magnificos & Amplissimos viros, Dn. Christoph. à Gryn, Cancellarium magnum: Dn. Petrum à Brederoode, illustrium confœderati Belgii Ordinum, apud Germaniæ superioris Principes legatum splendidissimum: Dn. Georg. Michaelm Lingelshemium: Dn. Lud. Camerarium, Ips. Cels. Consiliarios intimos. Dum autem literarium istud spero, & præstolor otium, præmitto ad Cels. T. in animi grati & observantis arrham, hanc Con-

cionem

DEDICATORIA.

cionem secularem Reverendi *Dn. Abrahami Sculteti*. Nempe specimen gratæ lætitiæ reformatarum per Germaniam Ecclesiarum, in quibus magna solennitate fuit celebratum hoc Jubilei Evangelici festum. Utinam idem præstitum sit in nostra Patria! Non enim minùs & nostris grata esse debet instaurata Evangelii doctrina, cum præ aliis ferè gentibus ipsi fuerint ad obruti Pontificiis tenebris & tyrannide pressi, astuq; Antichristiano seducti. Unde illa angelica manu fabricata corona S. Stephano Regi à Pontifice missa, ut postea totam Ungariam S. Mariæ testamento legaret. Bonfin. Hinc illa in marmore inscriptio ingentis templi Cellensis: *Ludovicus Rex Ungaria, per matrem misericordia victoriam Turcicam gloriose obtinuit, &c.* Hinc in sacrario Lauretano, ingens illa D. Mariæ, & eam adorantis cataphracti statua puro argento fusa, cum hac inscriptione: *Magnificus Dominus Comes de Bathor, Vayvoda Transsylvania & Sicularum comes, &c. in honorem Dei genetricis Maria, quod per intercessionem ejusdem virginis gloriosa, à quodam maximo periculo liberatus fuit, Anno MCCCCLXXXIX. dicavit.* Hinc tot vendita magnatibus monastica merita, jejunia, preces, vigiliæ: Belligerantibus tot alexiteria, præservativa, adversus varia arma Turcica & Tartarica, in bullatis membranis depicta; in Ungaria à magnatibus mihi ostensa. Magnæ igitur debentur Deo gratiæ, pro accensa veritatis luce: & tuenda est illa laus majorum nostrorum in recipiendo Evangelio, cujus fama ad exteras quoque nationes emanavit, & pertigit usque ad extremos Britannos. Sic enim ante annos propè 70. Cl. Theol. Martinus Bucerus in Anglia scripsit ad Regem Eduardum VI. de Regno Christi: *In Hungaria, gratia* Lib. 2. *Domino, non paucæ jam existunt Ecclesie, quæ cum pura CHRISTI doctrina solidam ejus disciplinam receperunt, custodiuntque religiose. Rex noster CHRISTUS faxit, ut harum Ecclesiarum exemplum, quàm plurima sequantur.* Desino in hoc sanctissimi viri elogio & pio voto, obnixè rogans, ut Tua Cels. munusculum hoc accipiat benignâ manu, & legat serenâ fronte, meque sua clementia porro completi & prosequi dignetur. Deus te, Serenissime PRINCEPS, cum conjugè inclytis, suis donis indies cumulet, teque incolumem &

EPISTOLA

valentem servet, quàm diutissimè nostræ patriæ & Ecclesiæ suæ dilectissimæ, Vale. Oppenheimii Cal. Decembris. Anno Christi MDCXVII. Quo anno seculari, vixerunt ornatissimi & eruditissimi Studiosi in duabus clariss. Germaniæ Academiis Haydelbergenſi & Marpurgenſi, ex Ungaria missi, plerique omnes sacri ministerii candidati, olim in Patria Euangelicæ veritatis assertores fidissimi.

PETRUS VÁTZI,

ANDREAS GYÖNGYÖSI,

STEPHANUS GELEI,

JOHANNES ALBENSIS,

CASPAR BOYTI,

MARTINUS SZILVASI,

CELSITUDINIS TUE alumni.

Reliqui eo ordine sunt locati quo in Germania Academias venerunt.

DANIEL BEDŐ KORODI, alumnus Casparis Szuhai de Kinis.

ANDREAS PRAGAI, alumnus Michaelis Orvos Surii affinis sui, Pastoris Ecclesiæ Patakine.

STEPHANUS FEGYVERNEKI alum. Casparis Deres.

MICHAEL CANISÆUS, alum. Michaelis Jarsas.

ANDREAS CAROLI, alumnus Georgii Tardi, Pastoris Ecclesiæ Szantovienſis & vicinarum Senioris.

MATTHIAS SZIKSZAI, alumnus Francisci Redei.

GREGORIUS BAKAI, alumnus Andrea Capi.

MATTHIAS BERENYI, alumnus inclitiss. Conjugis Principis Transsylv.

JOHANNES PUTNAKI, alumnus Reipublica Debrecinenſis.

FRANCISCUS CZEPEI, alumnus Illustris Dn. Steph. Bethlen.

STEPHANUS VARSANYI, alumnus Matris vidua, R. viri Andrea Varsani, p.m.

THOMAS KÖKENYESDI, alumnus Stephani Milotai Superatendentis Transsibiscani.

BASILIIUS BODZASI alumnus Francisci Rhedei filii Patris homonymi.

THOMAS TISZABECZI, alumnus Ladislai Barkoci.

MICHAEL SZEPSI, alumnus Andrea Varanai Cassoviensis.

DEDICATORIA.

JOHANNES MISKOLCI, alumnus *Reipublica Liszkaina.*

STEPHANUS SZIKSZAI, alumnus *Nicolai Boezkai.*

BENEDICTUS SZENTKIRALYI, alumnus *inclita conjugis
Stephani Bethlen.*

STEPHANUS PELI, alumnus *Danielis Nemefnépi Pastoris Com-
jatinensis.*

Haftenus Heidelbergenses sequuntur Marpurgenses studiosi.

JOH. FÜSÜS, alumnus *Fratrum suorum & agnatorum Patakinen-
sum.*

THOMAS LEVAI, } alumnus *Magnif. Dn. Georg. Rakoci-*
MARTINUS MURAKÖZI }

MICHAEL BÉLTEKI, alumnus *Benedicti Lakatos Szepsiensis.*

FRANCISCUS TORNAI, alumnus *Thoma Debreceni Praefecti
Tokainensis.*

MICHAEL ASZALOS, alumnus *Patris Thoma Aszalos.*

MICHAEL VARI, alumnus *Steph. Petneházi.*

O D E

Ad Serenissimum ac Potentissimum PRINCIPEM D. D.

GABRIELEM BETHLEN,

DEI GRATIA, TRANSYLVANIAE PRINCIPEM
partium Regni HUNGARIAE Dominum, & SICULORUM Commem,
Dominum & Mæcenatem suum clementissimum.

PRINCEPS, virenti qui petis arduum
Virtute olympum, quemq; jurat grave
Verbum Panomphæi Tonantis,
Egregia pietatis ardor.

Sacrum recurrit: dum Latii ultima
Ætatis audax Cimmerias solis
Solvit tenebras nec Prophetes,
Ausonium metuit LEONEM.

Magnis reverendum hinc Numen honoribus
Mentes pia nunc afficiunt; domus
Hymnos sonant sacra, fervent quas
Littora io! fruticosa Rhens.

Hinc ergo grates Myrtilæ in choro
SCULTETUS acer MAGNANIMI ordine
Mystes PALATINI deienti
Gutturæ personuit deserto.

Sceptro tuo quas Thespiadum Comes
Donare MOLNAR proposuit novem:
Virtute flagrans namque honesta
Te pietas animi beavit.

Quare sereno suscipe pectore (IER
PRINCEPS, sacratæ Dux gregis, ac PA-
Hunni ferociæ, mens Deumque
Assidue meditetur altum.

Olim Promethides statuit Themi
Aras, solutus gurgite turbido
Epi priorū; quū neget nunc
Thurea vota adolere cordū?

Nam verticosus transit horrido
Gurgis Papiſimi murmure fax modō
Veri refulſit, leta quare
Tempora mens agitet ſecunda.

CASPARIS V. BOITHINI.

EPIGRAMMA

In Labores Clarissimi & Doctissimi VIRI,
DN. ALBERTI MOLNAR
Szenciensis, Rectoris Scholæ Oppenheimicæ ſidiſſimi,
ſecularem Concionem SCULTETICAM
Ungariçè evulgantis.

PANNONICÆ gentis MOLNAR laudabile lumen,
Fama decusque tuum lausque perennis erit.
Hoc patet ex ſcriptis, quæ largiter ipſe dedisti,
Lexica, Grammaticen, munera grata Scholis,
Poſt Davidis *Psalmos* placuit tibi vertere rhythmis,
Queis populus celebrat facta ſtupenda Dei.
Inde typis rursū pulchris *sacra Biblia* proferſ,
Hinc vox læta Dei, lexque tremenda patet.
Poſtea *Sermonum* Sculteti ſvave volumen,
Arte tuâ didicit Pannonis ore loqui.
Nunc iterū patriæ Scultetica *Dona* miniſtras,
Atque Duci Daciæ mittis amante ſtylo.
Pro quibus æternū nomen laudemque mereris,
Poſtque tuis meritis præmia digna feres.
Perge, precor, Patriam donis decorare petitis,
Ut tua vita ſolo fulgeat atque polo.

BENEDICTUS M. SZENTKIRALI
ſcripſit Heidelbergæ 4. Jan. 1618.

AZ FENTES NEMZETSEGGE

tündöklő Fejedelem Aszszonnac,

LOYSA-JULIANANAC

AZ FELSEGES ORANGIAI FEJEDE-
LEM ES NASZSZOVIAI GROF NEMZETSEG-
ből való aszszonnac, Az Rhenus vize melléki Palatinusnéac:

Az bodog emlékezetű Felseges és hatalmas Negyedie

FRIDERIC Választo Palatinus Hertzegne

megmaradott özvegyénec:

Kegyelem és békeség az mi idvőzítő Urunc JESUS
CHRISTUSBAN.

ELSŐGES és senyes nemzettel tündöklő ke-
gyelmes Aszszonyom:

Két fő oka vadnac, hogy ez Jubileus eszten-
dei Prædikázot Felsegednec dedikállyam, az
Brandeburgumi Tartományból, ez mostani jó
szerenczés megjöveteledben.

Mert először semmi kétségem nincz abban, hogy ez Novem-
bernec másodice napján, Felseged kegyes elmélkedésével, és szívé-
nec gondolatirval minálunc jelen volt legyen, és egyéb soe szán-
talan ezer hív Keresztyén embereckel egyetemben, hálákat adott

az mindenható Istennek, hogy ő minket az Papistafágnac rettentetes fetétségéből, hatalmassan kiragadott, és az Euangéliomnac fényes világosságára hozott. Es mivelhogy itt Heidelbergában, az hív Keresztynec nagy buzgósággal és nagy számos gyülekezeteckel voltanac az Isten igesjenec prédikállásán, és az ő szent Nevénec segítségül hívásában, s' az szent Vaczorával való élésben: nem kétlem, hogy felséged örömeft akarja érteni, mint állótte legyen az nép nálunc ez örvedetes innepét, és minemű nagy dolgai számláltattac mind elő, az Ur Istennek; és miczodac adattanac eleikbe az Keresztyn halgatóknac, az mellyekért ő nekic, az felséges Istent, ez jelen valóban, és az öröcke való Jubileus esztendőben kellyen diczerniec és magasztalnioc. Az melly dolgot ez Prédikatóban, mind megtaláltatnac, az melléje adatott hálaadással egyetemben.

Ennekfelőtte másodsor, az kegyelmes Ur Isten, te Felségednek, ez esztendőben kiváltképpen való örvedetes Jubileus innepetis engedett inneplenie, midőn az ő czudálatos kegyességéből, ez egyzéhány elmúlt hónapokbá, két Felséges Fejedelmec Udváriban, a Brandeburgi, és Bipontumi két Ujeidet, két unokaidal áldotta meg: és az harmadikat is, ez Valasztó Fejedelem Fiadtul. Varod róvid napra. Az melly jóteteményi az Ur Istennek, mivelhogy kevéseknek adatnac, és ritkan esne gyarapodasra, méltán adunc ezért neki halákat, és illic diczernűnc az ő bölcseségét s' jóvóltát, hogy ő szent Felsége, az ötet szeretőket, gyakorta olly időbennis, az mellyben nem véltéc volna, sokkal fellyeb megörvendeztetí, hogy nem az előtt valaha meg szomorította volna. Ez hívseges Ur Istent kérem szívem szerint, hogy Felségedet minden

hozza, tartozokkal, tündöklő nemzettel, gyermekivel, és unokával egyetemben, gazdag kegyelmével, és kedves áldásával, hova tovább mind inkább inkább, ékestitse és koronázza meg ő sz. isteni felsége. Hogy ez ő kegyes áldása által, az őrdög, és annak országa romoljon, és szomorodg yéc; az Ur (Christus pedig, és az ő Anya sz. egyháza örvendezzen és éppüllyön. Iratott Haydelbergában, Mind szent havának XI. dic napján, 1617. esztendőben, melly időben éltene és regnáltanac ez következendő Euangelicus Keresztényen Királyoc, Fejedelmec, Hertzegec, Grosoc és Nagy Urac:

JACAB Király, az Nagy-Britanniában.

Negyedic CHRISTIANUS Király, Dania Országban.

GUSTAVUS-ADOLPHUS, Király Sveciában.

Oetődic FRIDERIC, Palatinus az Rhenus vize mellyékin, Valasztó Fejedelem, Bavariai Hertzeg.

JANOS-GEORGY Saxoniai Hertzeg, Valasztó Fejedelem.

JANOS-SIGMOND Margrof, és Valasztó Fejedelem Brandenburgumi Tartományban, Magdeburgumi és Bremai Ersec.

JANOS Palatinus a Renus mellyéken, és Bipontumi Hertzeg.

JANOS-CASIMIR, Saxoniai Hertzeg.

JANOS-ERNESTUS, Saxoniai Hertzeg.

GEORGY-WILHELMUS, Margrof Brandenburgumban, Hertzeg Juliácumban, Cleviában, Bergában, és Borussiában, &c.

JANOS-GEORGY, Margrof Brandenburgumban, Hertzeg Prussziában, és Sileziában, &c.

JOACHIMUS-ERNESTUS, Margrof Brandenburgumban és Anspakumban.

CHRISTIANUS, Margrof Brandenburgumban és Colembachumban.

FRIDERIC-ULRICH Hertzeg, Brunsvigában.

JANOS-ALBERT, és ennec öcze, Hertzeg Mechelburgban.

JANOS-FRIDERIC,

LAYOS-FRIDERIC,

FRIDERIC-ACHILLES

MAGNUS

Az Hertzegec Holsteinban, Pomeraniában, Luneburgban,
és Lauburgban.

MAURITIUS

LUDOVICUS

PHILIPPUS

GEORGY-FRIDERIC, Margrof Badenben.

JANOS-GEORGY

CHRISTIANUS,

AUGUSTUS,

LUDOVICUS,

RODOLPHUS,

CAROLY Hertzeg öreg fia, Mönsterbergai Hertzeg.

JANOS-CHRISTIANUS,

GEORGIUS-RODOLPHUS,

MORITZ Grof, Orangyai Fejedelem.

WILHELMUS Grof Nafszaviában, Gubernátora Frislandianac.

Franciaországban az igaz Religion ezec a főbbec.

HENRIC Hertzeg Bullionban, Kiralyi fő Lovász mester, Kinécegyic fia FRIDERIC, Fejedelem Sedanban, az másik HENRIC, vice-Grof Turaynéban.

HENRIC Hertzeg Tovariban, és Tremoyléban, és ennec atyafia Soubizenec Ura.

Az Sullyai Hertzeg, és ennec fia, Margrof Rosnyiban.

Az Hertzeg Desdigvieres.

Az Candalébéli Margrof, az Espernoni Hertzegnec öregbic fia.

Az de la Sufci Grof.

Az Ruffybéli Grof.

Az Chantrefi Vidame Ur.

Mornai Pleffeus PHILEP Ur.

Az de la Forcenac Ura, és foc egyéb nagy Uracaz Nemefleg
kivül, kineczfáma foc.

*Magyar Országban és Erdelyben az Reformalt Eccleſtianac, Iſ-
ſten után ezec moſtan fő Patronuſſi, és Daykái.*

Bethlen GABOR az Erdelyi Fejedelem, és ő Felfegénec őtſe:

Bethlen ISTVAN, Gubernatora Huſztnac és Maramaroſnac.

Redei FERENTZ, Bihar Varmegyénec Iſpannya, Varadi Ca-
pitan.

Prinyi FERENTZ, GEORGY, és GABOR, Aba Uj vármeg-
yénec őtſe Iſpannyai.

Törőc ISTVAN, Hunyad vármegyénec őtſe Iſpannya, Dios
Győr nec és Papánac Ura és Capitannya.

Rakoci GEORGY, Saros vármegyénec Iſpannya, Onodi Ca-
pitan, és en nec őtſe Rakoci SIGMOND.

Battyáni FERENTZ Sopron vármegyénec Iſpannya.

Zerényi MIKLOS és GEORGY, Szala váimegyénec Iſpanyi.

Nádafdi PAL Vas vármegyénec őtſe Iſpannya.

Nádafdi TAMAS, en nec atyafia.

Turzo SZANISZLO, Szepes vármegyénec Iſpannya.

Turzo IMRE, Arva vármegyénec Iſpannya.

Revai PETER, Turocz vármegyénec Iſpannya.

Illyesházi ISTVANNAC özvegye, és en nec fia, Trinczin vár-
megyénec Iſpannya.

ForgácZ PETER, Gimes váránac Ura,

Forgacz MIKLOS Szeczeni Capitan,

Karolyi MIHALY,

Nyari ISTVAN,

Tökölyi ISTVAN,

Szeczi TAMAS, Szeczi GEORGY,

} Nagyságos Urac.

Præpostvari SIGMOND,
 Lisztius JANOS, és Lisztius ISTVAN, } Nagyságos Urac.
 Boczkai MIKLOS in Kövesd,
 Bánfi FERENTZ, à Losontz,
 Kakonyi István,
 Patzot FERENTZNÉ, fiaivaleggyütt, Tárkánban,
 Zolyomi DAVID, Szekelhidan,
 Mariafi SIGMOND és PAL, Markosfalván.
 Kapi ANDRAS, Erdélyben.
 Korlát ISTVAN, Szenderői Capitan.
 Bakos JANOS Osgyanban.
 Barkoci LASZLO, vice Ispan Zemlin vármegyében.
 Pentneházi ISTVAN, Szaránd vármegyénec Ispannya, Je-
 női Capitan.
 Kamuti FARKAS, Gyalú várában.
 Pető Gaspar, Gefztelyi Capitan.
 Kovács BOLDISAR, Palanki Capitan.
 Soti ISTVAN, Lévai Capitan.
 Ornai THAMAS Szőgyéni Capitan. Estőb Nemes Urac és
 városi főemberecfokan.
Lengyel Országban ezec vadnaca az igaz Religion.
 RAPHAËL Grof Lefnoba, Castellanus Bislikben.
 Az Ostrorocki Grofoc, az Latiscit, Ferlei, Szieneni, Orotossi,
 Goraskai, Sbanfii, Przyemscii, Orzechovii, Gulouchovii,
 Reii, Sieniutæi, Broniévii Urac, és többec.
*Litvániában jól viselnec gondot az Euangeliumnac gyara-
 podására az diczeretes Fejedelmec:*
 JANUSIUS és CHRISTOF Radziviliusoc.
Ezenkrvül soc jóval vadnac az Euangelium terjedéséhez.
 Czeh Országban VENCESLAUS Budovicius, } Nagyságos
 Morva Országban CAROLUS Zerotinus, } Urac.
 Silesiaban GEORGIUS de Schöneich,

Az mindenható UR Isten tartsa meg hatalmassan, és jelen voltával hovatováb mind inkább inkább gyarapítsa és terjesztsze, az ő Anya sz. egyházát, hogy eckeppen az ördögnec országa rontassék naprol napra: az ő szent Fiának pedig az Jesus Christusnac országa mindenütt viragozzék, és sennyék, az igazságnac tündöklésével, Amen.

Felűgednec

Alázatos szolgálja,

SCULTETUS ABRAHAM.

JUBILEUS ESZTENDEI PRÆDIKATZO,

Melly prædikáltatott Haydelbergában az Városi fő Templumban, 2. napján Novembernec.

E L K E Z D É S.

Az Atya Istennek kegyelme, és az szent Léleknek közönséges közlése legyen mi velűnc mindnyájan, az mi idvőzítő Urunc Jesus Christusnac általa, Amen.

SZERELMES atyámfiai Keresztyénec Jér diczérjúc meg ez máinapon, és magasztallyuc fel, Nagyságos dolgait az Irgalmas Istennek, hogy ő ez előtt szaz esztendővel, az mi szerelmes eleinket, az iszonyú Papistafágnac dihösségéből kiragadta, és az Euangeliumnac Keresztyeni szabadságába helyezettte. Honnan kezdhethőc pedig jobban el, ez örvendetes innepet, hanem ez egynihány igéjével megváltoztatott Psalmuson, és örvendetes éneken, az melyet régenten az Istenfélő hivec, Tyrus városában éneklettenec az Istennek diczerétire: midőn az öldözőknek tíz esztendeig tartott kegyetlenségéből meg szabaditattac volna?

U R Isten, az mi süleincek hallottuc, az mi atyáinc beszéletéc minékűnc, minemű dolgokat czelekedtél az ő idejekben, és régtől fogva?

U R

Ur Isten; az mi fűleinkel hallottuc, az mi atyáinc beszélletéc minékűnc, melly czudalatosképpen hoztad ki őket, ez előtt száz esztendővel, az Papistafágnac Egyiptomából.

Sőt, Ur Isten, az mint hallottuc, ugy láttukis, az Istennek városában, az ő szent hegyén.

Sőt, Ur Isten, az miképpen hallottuc, ugy láttukis, Haydelbergánac városában, az Palatinatusbéli Jerusalemnec Sion hegyén.

Ma mondgya ezt minden hiv Keresztyen ő magában:

Oerülőc én azon, hogy megmondatott ennékem, hogy ismét az Urnac házában kellyen menni.

Uram, szeretem az te házában való lakásomat, és az te diczséged-
nec hazlékánac helyét.

Nagy az Ur, és igen diczéretes, az mi Istenünknek városában, az ő szentségének hegyén.

Nagy az Ur az kiczudakat czelekeszic egyedül, az ki felemeli az szegényt az porból, és az megvetőtteket felvérszi az gancból.

Ki az hatalmasságokat az ő székekből levonta, és az nyomorultakat felmagasztalta.

Az éhezőket minden jóccal bétöltte, és az kevélyeknek karjokat meg-
rontá.

Kijelentette az ő idvözítését Jacobnac és az ő rendelését az Izráelnec.

Nem czelekedett ilyen módon semmi pogány néppel, és az ő itéletis egyéb nemzetségek nem tudgyác, Hallélnja.

Ez vólt az régi Keresztyéneknek Jubileus énekléséc, midőn iránac, Christus Uruncszületése után, három száz és tizenhárom esztendőben: Ez az mi előhozott énecc mondásunkis, ez jelen való, és mayd véghez menendő ezer hat száz, és tizenhetedice esztendőben, Christushnac születése után.

Ur Isten legyenec kedvesec tenéked, az mi szayinknac beszédi, és az mi szívveinknek gondolatos beszélgetési!

Mivelhogy pedig jól és igazán mondatott az jámbor Tobiaától: Jó az királynac tanácsit eltitkolni; az Istennec pedig czelekedetit kihirdetni, szép dolog. Szóllýunc azért miis az Istennec, az ő Anya szent egyházánac reformálásában, és megtisztításában való, czudalatos czelekedetiről: és hogy erre szent kegyelmét és segedelmét engedgye az mindenható igralmas Úr Isten, jer könyörögjűnc ő izent fellegetnec: *Mi Atyánc, &c.*

T E X T U S.

Az Királyoc másodic könyvénc 23. részében.

1. **E** L KÚLDE azért az (Josias) Király, és hozzá gyűlénec mind Judánac, mind Jerusálemnec, minden vénei. Es felmène az király az Urnac házába, és mind az Judabéli férfiac, mind az Jerusalemben lakozóc véle valánac, az Papokkal, az Profétákkal, és az egész néppel egyetemben, kiczintől fogva nagyiglan Es elolvasá előttóc az szövétségnc könyvénc minden beszédit, melly megtaláltatott vala az Urnac házába.
2. **M**eg állapodóc pedig az Király az oszlop mellett, és kőtest tőn az Ur előtt, hogy az Urat akarnác követni, és az ő paranczolatit, bizonság tételit és végezését tellyes szívból és lélekből megőrizni, és beteljesíteni mind ez kőtesűnc beszédit, mellyec meg vadnac írva abban az könyvben, és reábayla mind az egész nép á kőtesre.
3. **P**aranczola annakfelőtte az Király Hiskiasnac az fő Pappnac, és az másodic rendbéli Papoknac, és az ayto őrizőknc, hogy kihordanác az Urnac templomából mind az edényeket, mellyeket csináltac vala az Baalnac, és az Berkeknc, és mind az egész

menüyei

mennyei seregnek, és megégeté azokat Jerusalemen kívül, az Cedron mezején, és azoknac hamvát Bethelbe virvé.

M A G Y A R Á Z A T T Y A.

M I N D E N szegéletec és minden szivec rakvác és tellyessac voltac, örvendetes vigassággal és vigómmel, Judában és Jerusalemben, midőn az Isten törvényének elvesztött könyve, ismeg megtaláltott volna, Josias Király regnalásakor. Mert annakelőtte merő azon infeg és szörnyűség volt az egész országban, midőn Manasses és az ő fia Amon, Istentelenül régálnának, és az Judának népe Istennélkül élne.

Nem kevesseb vigórom támadott, ez előtt száz esztendővel, ittaz miédes hazánkban, ez Német Országban, holott az őo és uuy Testamentum könyvei, mellyec soc időktől fogva, az padalá voltac vettette, ismét elő vétettenéc, és az Euangeliomnac tisztatudománya fényes nappali világra hozattatnéc.

Mert miképpen hogy azoc, az Északi tarmományon túl lakó népec, az kiknél egész teletszaka, mayd merő azon setét éyjel vagyon, ackor ofztan szivec szerint örvendezne, midőn őket, az tavasz elközelgetvén, az nap fény ismét megkezdi érteni, és nekíec világosságot kezd nyuytani: azonképpen nagy buzgoságos szivből örvendeztenec eleinten, az mi szerelmes Német eleinc, mikor az soc esztendeig való setétségnek utánna, az igazságnac fényes napja, az Jesus Christus, őket, az Euangeliomnac világos fényével megvilágosítaná és felsényesítené.

Mivelhogy annakokaért, az szent Léleknek szokása ez, az Oo Testamentomban, hogy az Istennec, az ő Anya szent Egyházának czudálatos megszabadításában való réginagyságos dolgait gyakran elő hozza és megdiczérteti: az mint nem egyszer sem kétfzer, hanem nagy sokszor megemléti, az Izraél fiainac Egyiptomból, az Madianitac kezéből, és az Babyloniai fogságholva-

lo kifizabadításokat: mit czelekedhetnénc hát miis illendőbbet, az uy Testamentumban, mint, ha miis ez kiváltképpen való, Isteni jótéteménec emlékezetit gyakorollyuc és meguyittyuc, főképpen pedig hogy ez száz éfztendőnc eltöltében, uy innépléssel, ez emlékezetet megfzentellyuc?

Hogy azért az köz emberis megértse, miczoda jótétemény legyen az, az mellyel az elő Isten, az mi eleinket meglátogatta, az mellyel minketis megáldott, és az mellyert ő néki minden hiv Kerefztyen mostan, és mind örökké háláadással tartozzéc, hallunc tanuságotez következendő részeczkékről.

Először, melly gonuszol volt dolga az anya szent Egyháznac, ez mi Országunkban, midőnaz Romai Pápát tartotta fejénec, és annaclába alá volt vettete.

Annakutánna másodszor, melly jól legyen dolga az Euangeliomi Anya szent Egyháznac, az melly az Christust egyedül csméri ő fejénec lenni, és egyedül czac ő tőle kíván vezéreltetni.

Mind az két részec megmagyarázattyanc tizillyaez, hogy midőn megésmérjuc, mint czelekedett legyen velunc az Isten, miis viszontag, ő nékie hálákat adgyunc szivunc szerint, és az Euangelomhoz illendő életben élyunc.

A Z E L S Ó R Ó L.

AZ nagy inség és nyomoruság az melly alatt az anya szent egyház nyavalygott az Papistasságban, jobban soha ki nem jelentethetic, mint ha meggondollyuc, melly gonuszol volt dolga az Sido anya szent egyháznac, midőn az törvénynecc könyve elveszett volt.

Három kiváltképpen való terhes nyomoruságoc sanyargattyac az népet legkeményebben: Az Bálványozás, Babonasság, és az Kegyetlenség.

Az Bálványozás az, mikor ember valamibe ollyba bizic, az minem Isten: és olly dolognac szolgál, az melly nem Isten. Mind

kettőt czelekedte az Manasses király, mind az kettőt czeleked-
tec az tőle elhiterőt alatta valóc.

Valamit az Istenfelő Ezekias Király elhagyatott és eltörölt
völt, azt ísmét mind felemelte, és meguyította Manasses. Oe ber-
keket, ligeteket ültetött, és neveltetett, az mint Achab Király is
czelekedett Izraélben: Oe az Baalnac oltárt éppitetött az Ur-
nac hazában: ő az egész mennyei seregnec, oltárt éppített az
Ur házának mind két tornáztiban, azokat imádtá, és azoknac
szolgált. 2. Reg. 21.

Hasonlatosképpen bétöltötte az egész országot mindenféle
babonákkal.

Az ő fiait az tűzön által vitte,

Az madarac szavára és jegyekre víselt gondot,

Varáslókat tartott, és jegyből jóvendőket.

Azonképpen czelekedett az népis, és sokkal gonoszbul czeleked-
tec az pogánoknál, az mellyeket az Ur Isten kivészett az Izraélelől.

Utolsó színte Tyrannus volt az Manasses, és szertelen ke-
gyetlen Fejedelem: nagy soc ártatlan vértisontá ki, úgy hogy Jerusa-
lem minden felől megtelnéc véle.

Gondollyátokfza meg, mellv nagy ifzonyu nyomoruság volt
ackoron Judában és Jerusalemben: mennyit kellett egynéhany
Isten felő hiveknec ízenvedniec, cz Manassesnec, és az ő fiának
Amonnac ilyen Bálványozása és kegyetlensége alatt?

Szinte ezen módon, sőt még gonoszbul volt az állapot az Pa-
pistaságban: mert abban is az Bálványozás, az Babonáság, és az
Tyrannica Kegyetlenség, felötte igen elhatalmazott volt.

Az utálatos Bálványozásban czac nem tellyeséggel elvonta
merülve minden Egyházac.

Holott az szívnecc bizodalmat, egyedül czac az Istenben kel-
lett volna helyheztetni, azt az emberec, teremtettt állatokra igá-
zitottác, kíváltképpen szűz Mariára, mellynec tiszteletire fordí-
tottác, szent Davidnac egész Soltárat, és mindeneket, valamiket
David Király, az mindenható Istennec éneklett, azt mind, az

itt y
meg
kíván
tatik
az
102 an
olgyho
de

szűz Mariára vontác, úgy annyira hogy az emberec így merné-
necfölni:

*Te benned vagyok az én reménységem, szerelmes aszszonyom, és so-
ha örökké meg nem szégyenültem.*

Te kezéidbe ajánlom az én lelkemet kegyes aszszonyom.

Az többi is mind ezenképpen.

Midőn az Jესusnac nevére kellett volna, minden neveknek fe-
lőtt magasztalni, Maria az Ur Christuson fellyül helyhez tetőtt,
és így imádatott:

Rogapatrem, Jube natum,

Et jure matris impera!

Az az:

Kérjed az Atyát, hadd meg az Fiunac,

Es paranczollynéki, úgy mint anya.

Holott az atya Istent, az egy közbenjáró Jესus Christusnac
névében kellett volna segítségül hívni, számlálhatatlan sok köz-
benjárókat gondoltanac, hogy azoknac érdemekert halgattatt-
nának meg az könyörgésec: és azt alitottac az Papistac, hogy
szinte elég tisztetése adatné az Christusnac, midőn az Bal-
ványozó *Callectakban*, *Veczernyekben*, és reggeli imátságokban,
ez cickeltutánnavetné: PER CHRISTUM DOMINUM NO-
STRUM: AZ MI URUNC CHRISTUSNAC ÁLTALA.

Az hól mind szívvél, smind külső magaviseléssel, az igaz Istent
kellett volna tisztelni, ott az ember mind szívvél és mind külső
viseledéssel, fordult hól az Mifebéli kenyérre, hól meg az képek-
re, és az néma Balványokra, hol ismet az szenteknek alított meg-
holt emberekre. Az kenyér előtt, az misében leestene, és ez is
mertémondani: *Kenyer se vagy az én Istenem*: tellyeséggel szin-
te mint régenten az Bálványozó Sidoczelekedtenec az ő bál-
ványoc előtt, az mellyekről ír Efaías, másodic részében: *Ott*
meghajol az köz ember, és az nemesrenden valós megalázza magát (az
bálvány előtt) ne kedvezz az ért nekic. Az képeket és az néma bal-

ványokat,

ványokat, szinte olyan módon tisztelték, mint régenten az pogányoc: és azt megvallyác ő magokis, czakhogy imezt fordították mentségülélő, hogy az pogányoc Istentelen értelemből-mivelték, ők pedig azt jó végre czelekefzic. Az melly ő mondások szinte annyi, mint ha azt mondanám, két nyilván valo tolvayokrol; hogy, az eggyic jámbor tolvay, az másik lator.

Hogy pedig az köz népet ez rettenetes Bálványozásra édesgethesék, nagy ígéretekertőttec nekic, és mindenféle bűnök-nec boczánattyát igérték foc ezer esztendőkre. Az könyveczkében, mellynec neve: *HORÆ MARIÆ*, az az, Mariánacimadására szabott *Orác könyve*, azt írják: hogy, ha az kegyelemben lévő ember, az *Maria képe előtt*, hét imátságoczkákat elmond, hét *Miatyánkat*, és hét *Ave Mariát* tehát bűnei boczánattyát vegye, ötven hét ezer esztendőre. Sixtus Pápa egy imátságot szerzett, az mellyet, ha melly ember, világos nappal, az szabad ég alatt, az *Maria képe előtt* elmond, annac minden bűneinek boczánattya legyen tizen egy ezer esztendeig. Ez volna hiszem az népnek elbolondítása.

itt y
meg
monda
rik
a hia

Tovabba, az miképpen Manassés Király, az egész Juda országot bétöltötte, mindenféle babonákkal, szinte azont czelekedte az Pápais az Keresztyénségben. Itt ember meg nem mondhatya, mennyit tulaydonítottanac az Kereszt czokolgatásnac, az olvasással valo bájolásnac, olayval való kenetelésnac, szentelt főnac, sirnac, sodornac, tűznec, viznec, rosa koszorunac, oltar mosogatásnac, es socefféléknec. Az sz. János Euangelio manackezdetit papirolra írták, és az embereknek nyakokra függettették, hogy azzal az hideglelést orvosolják és elűzzék. Az kereszttelendő gyermekc kécmellé, kenyér daraboczkát takarttác, az melly midőn az gyermeckeleggyütt megkereszteltetnéc, nem tudom mire, de igen jó volna. Az Németeket bulczúra küldték Olaszországba az Loretumi *Maria képe*höz, és Spaniol országban, Compostellaba temetkezett szent *Jacob*hoz. Az Magyarokat Német országban, és egyéb bűvé igazították. Es ilyenképpen jáztatták és kábitották meg minden népeket: Ugy hogy

az Wormacia mellet való Neuhusiumi Apatur, nem ok nélkül
mondta azt, hogy ha ugymond; Luther Doctor nem jött volna,
az népet úgy elhitetté volna, hogy szénat és szalmát kellett volna
ennie.

Elő Isten, mondhatná valaki, de mint lehetett az, hogy az Ke-
refztyén emberek ilyen iszonyu bálványozásra és babonáslásra
jutnának? *Felelet.* Mindenec innét lőtténec, hogy az Biblia, az
pad alá volt vettetve, és hogy áköznépet annac olvasásától meg-
tiltották, és hogy többire oda költ volt az Euāgeliumnac prae-
dikálása. Mert az mint olvassuc Jeroboámról, az Kiralyoc első
könyvénc második részében; *hogy ő az népnek alávalóiból rendelt*
papokat az magas helyekre, midőn az tőle béhozott bálványozást
akarná gyámolítani és megerősíteni: Szinte azonképpen cze-
lekedtenec az Papistásgbanis: goromba számárokat, és tudat-
lan embereket állattanac fel; az mellyec az régi *Legendák*ói és
fabulákból, az szent Domonkosról, sz. Ferentzről, és szent Ver-
nyikáról nagyon czevegténec, és azt alittották, hogy szinte jól
eljártac dolgokban, hogyha az népet nevetésre s' katzagásra in-
dithatták: Az mint kíváltképpen Hufvétra. *Risum paschalem,* az az,
Hufvéti nevetiséget szerzeténec, midőn mindenféle czufságos fa-
bulákat előbezelgettenec, és az egész köfséget, nagy nevetse-
gel boczátták haza, sőt az Aristoteles Ethicáját is, az egyházban
prædikallani merté az népnek, az mint Melanchthon Philep ír-
ja, hogy ő az olyan prædikator fülével hallotta Tubingában.

Nyilván vagyon az is, hogy olly kisdéd gyermekeknek is hól
eggyet, s' hól két Ecclesiát is rendelt, az kic még czac az aytot
sem tudták volna őrizni, nem hogy az Christus Juhait legeltet-
tetté volna. Halgatasban hagyom most, hogy az Papa, locpü-
spökségeket, præbendákat, beneficiumokat és egyházi jöve-
delmeket magánac tartott Angliá Országban, Franciában és
Nemetországban, és azokat valamelly ő fattyainac rendelte, a-
vagy egyeb Olaszoknac, az kic egész életkebe soha szemeckel
sem látták az Ecclesiákat, az mellyeknek jövedelmeket elvő-
tték. Bizonyos dolog az, hogy egy Papa egyfzer s' mind három-

száz Egyházi jóvedelmeket, az mellyec Angliában vacalnia fog-
 nának, háromszáz Olaszoknakigérte, és az Cantabrigai Anglus
 Erseknek keményen megparanczolta, hogy ezekből az jóve-
 delmekből, addig senkinek semmit ne engedgyen, miglen az há-
 romszáz Olaszoc meg nem elégitetnec. Ez dolgon (az mint *Matthaus Paris* írja) egynéhany Püspökök Angliában igen meg-
 szonyodtanac, és nyilván kimondották; *Hogy felbőlte kétféles hűtű, rossz embernek, avagy tulaydon az Antichristusnak kellyen az Papának lenni, az melly semmi gondot nem viselne az ő reabizott jóhoknak idősf-
 ségekre.*

Midőn azért az Bálványozásban, és babonáságban mayd
 minden embereknek szívei elmerűltenec volna, ez alkalmatof-
 ságot két kézzel fogja az Papa, és az fegyverhez nyul, és kezd
 kegyetlenül hatalmaskodni az embereknek mind testeken és
 lelkeken.

Az embereknek testeken úgy, hogy ő Czáfzárokat, királyo-
 kat és Fejedelmeket egybe vesztene és haborítana, honnan szan-
 talan foc Keresztýenec vére ontatott ki. Hogy ha az nagy Urac
 nem akarnának az ő Pápai kedve szerint élni, és ha az Tudos
 emberek nem akarnának az ő kedve szerint való könyveket írni,
 menten raytoc volt az ő Pápai átkának menyűtő kövével. Az
 minte az diczeretes Negyedie Henricus, az másodie Frideric,
 és az ötödie Ludovicus, Czafzaroc valóban magokon megér-
 zettec: hasonlatosképpen az Tudos emberek között *Petrus de*
Vineis, Paduai *Marsilius*, és az Angliai *Wilhelmus Occam*, az melly
 Angliából Nemet Országba jött, az Ludovicus Czáfzárhoz, és
 könyörgött, hogy az Czafzar őtet otalmazná fegyverrel, az Pá-
 pa hatalmaskodása ellen, őis vízföntag iro pennájával otalmaz-
 naja az Czáfzárt.

Haból pedig az Papa hozzá férhetett az Igaságnac megval-
 loihoz, ottan kézfűz voltay istrang, fegyver, tűz, és víz: mellyec-
 kel az eretnekeknek alítottakat, mingyart megbüntettéc és el-
 vesztettéc. Ecképpen égettettec még, ez feljedzet esztédőkbe:

AN. 1210. Négyfáz hiv Keresztyének Francia Országban, Párisban.

1218. egy kegyes ember Erfordianban, Turingia tartományban.

1222. egy Caplan Oxonia városban, Anglia Országban.

1310. egy kovács Londinumban, Angliában.

1330. egy Jacobita Eckart nevű Barát itt Heydelbergban.

1415. Husz János Constanciában, az megígért szabad menedék ellen.

1416. Pragai Jeronymus ugyan ott Constanciában, az melly utában ez városon ment által, és először az tudos ébereckel disputált beszélgetett, az ő Vallásáról, és midőn senki ellene nem mondhatna, nagyobb vidámsággal ment el Constancián.

1498. Jeronymus Savanára, Florenciában, Olaszországban, mellynek szép elmélkedése és magyarázata az ötven eggyedic Soltarra, Nemet nyelvennis olvasztatic, melly magyarázat tellyes mennyei harmattal és lelki buzgóságos értelemmel.

Midőn pedig, ez előtfáz esztendővel, az embereckezdenék eszékbe venni, mell' gyalázatosá meczalattattanac volna a Papatul ott kezdett osztán valóba dólni fulni, és szörnyé dihós kődni: és nem czac egy várost, mint Manasses Jerusalemet, hanem egesz országokat és tartományokat, Francia országot, Angliát, Nemet országot, Spaniolországot, sőt még az északi Indiatis bétöltötte foc ártatlan Keresztyéneknek vérecek. Innet egy nevezetes Theologus, az Virgiliusnac egynehány igéckel megváltoztatott verseczkéjét erre az időre alkalmaztatta; mondván:

Quæ regio in terris nostri non plena cruoris?

Micoda Tartomány vagyon ez földön, az melly az igaz Keresztyéneknek vérecek meg nem tölt volna?

Igy Kegyetlenkedett azért az Pápa az embereknek testeken:

De fockal rettenetesben kegyetlenkedett az oknac lelkeken. Az Religio gyanánt bévőtt Vélekedés, az melly az Pápiistáknál hoszfü idő jártában, elgyökeressedett vólt, azt czelekedte, hogy az emberechálalos bűnnectartaná, hogy ha valaki az Pápa ellen, és az ő szentelése ellen merne tufakodni. Ezen elbiztác magokat az lelki rendűec, és az embereknek lelkeket elviselhetetlen soc terheckel terheltéc meg. Hogy ha az Pápa valamelly Urat, meg akart kerülni, az alatta valokat megoldozta az esküvéssel fogadott engedelmeségtől, az mellyel az oc nékiec kötelesséc vóltanac: melly miatt soc jó szivű emberek, nehéz gondolatokban estenec, hogy ha az Istenre nézzeneké inkább, az kinéc nevére eskütnenec meg, az ő földes Uroknac, hogy nem á Pápára, az ki őket az esküvéssel valo kötelességtől felakarja szabadítani. Illyenképpen játzodott az Pápa az Negyedie Henricus Czászárral; megüressitötte, semmive tötte az alatta valoknac esküvéssel valo fogadásokat: és izgatton izgatta az Sveviai Rudolfus Hertzeget az Czaaszaren. Az Hertzeg, nagy mély gondolatban esic, hogy ha feltámadgyone Ura ellen, az Czaaszar ellen: de az Nemet pöspökök erőssen szitottác szivére az biztato tüzet, hogy megczelekedgye, megczelekedgye: Vagyon az Pápánac arra hatalma, hogy Czászárt emellyen, és levelesen. Enged az Hertzeg, de megveretic az Czászártól, annak felötte elvágattatic az jobb keze. Mikoron azért Mersburgban, halálán vólna, és az elvágott kezét nézné, írjá, hogy ezt mondotta, az ágya előtt álló Püspököknek: *thon az én job kezem, melly az ő megérdemelt jutalmat elvötte, mert az ő Uranac az Czászárnac esküvéssel tött fogadását, az ti szüntelen valo izgatástokból, az törvény és igazság ellen, felbontotta meg szegte. Am megláttatoc, hogy ha engem jóloktattatoké kic engem az én Uram székibe akartatoc ültetni.*

Mayd hasonló formán, de fockal gonoszbúl fenekedett az másodie Paschalis Pápa, az előb megnevezett Negyedie Henricus Czászárra: midőnez Czaszarnac Coronáját, és Paltzáját elvénne, és az Czaaszar fiánac adnája, intvén arra, hogy az ő tulajdon édes attyára haddal támadna. Meggondolhattatoc,

minemű gyötrelme lehetett ez fiúnac az ő szívében! Egy felől előtte az Istennek törvénye; *Tisztellyed atyádat és anyádat.* mas felől rayta az Papaparanczolattya: *Támadgy haddalaz te atyádra.* Minemű elmével lőtt legyen, innét megtettzic, mivelhogy, Turingiánac Northusa nevő városában, foc Püspököknek jelen voltakban, nagy indulatofon protestálván, mentette magát, ez atya ellen való haddal meneteliben; és kért mindeneket, hogy ez ő dolgot senki arra ne magyarázna, mintha ő az attyánac orszá-gára vágyódnéc, hanem az mit czelekednéc azt az szentatyához, az Papához való engedelmeségből mivelné.

Beccet Thamas, egynéhaj Ersec Anglia országban, az ackoron regnáló királt Angliábá, olly igen nyomorgatta, hogy egykor butultábá, asztalánál á királ' mindē ő szolgait, ha mellyekkel valaha mi jót tótt, átocalatt kötelefzte, hogy az Erseké, ő erőtte boszszutállanának: Ez intés után, négyen elmentec, és megöltéc az Erseket. De elég drágán esett az királynac, mert egy kalastromban az Baratoctal erőssen meg kellett magát vészszöztetni, hogy az Pápánac ismet kegyelmében jathasson.

Mit mondgyac pedig, az fokféle rendélésekről, törvény szerzésekről, mellyekkel az Papa az embereknek lelkeket gyötörtte, és kinozta? Böytölly ugymond, te ez napon, amaz napot megböytöllyed: ha azt nem miveled, halálos bünt czelekefzel: ha pedig megczelekefzed, megnyered az örök életet, még annakfelőtte egyebetis: de kívánhatná tudni valaki, hogy mi lehetne az az valami? tálam az foc érdemnek bevfégeből való masnakis adhatás? Ho valakicaz ő szüzességi fogadás tételec után megakarának házasodni, azokat Innocentius Papa, minden poenitentia tartástul elrekészette: annakutánna ofztan ugyan megöltéc őket. Az iras azt mondgya, hogy, *Tiszteletes az házasság mindeneknél.* Erre az Pápa azt mondgya hogy, nem, nem mindeneknél: az papoknál semmiképpen nem: és azt elszenvedheti, hogy az Istennek paranczolattya ellen, kurvalkodásban, paráznaágban, házasság törésben és minden egyéb szornyűféges fertelmességben éllyenec, czach hogy az ő paranczolattya ellen, tisztességes

házastárfoc ne legyen. Minden teremtetett állattya az Istennek jó, és ecképpen az eledelis mind jó, és nem megvetendő semmi, az mi háláddal vétetíc, ugymond az Apostol, az Timotheushoz írt, első levelének, negyedic részében. Az Pápa azt mondgya, hogy, nem mindenkor jó, az Istennek minden teremtetett állattya, hanem némelly megvetendő, ha színte haláddal vétetnékis: ha az én Pápai paranczolatom ellen lenne. Mit tegyenec itt az megköötött, és hálóztatot lelki esmeretec? Kivel tartfac? Szent Pállalé, vagy az Pápával? Ez az infeg, itt az nyavalya! Végre annyira elrugzkodott az Pápa, hogy az Constanciai Conciliumban, az pohártul, az Ur váczorájában, az nem Papi rendet megfosztaná és eltiltaná. Itt ismétlen sokaknac nehéz gondolatoc kezdtec furdalni szivöket, hogy, kit kellyen követniec? Christus azt mondgya: hogy *Igyatoc ebből mindnyájan*: az Pápa azt mondgya; hogy, *Né igyatoc ebből mindnyájan*. Summa szerint, szántalan az foc kötélt, töör, és az hálót, melyeket az emberek nec nem nyakokba hanem szivökre vetötenec, és azockal öket szertelen gyottrótéc és kinoztác.

Erre azért az Bálványozásia, erre az babonázásra, és ez illyen kegyetlenkedésre, semmi egyéb nem következhetett, hanem hogy az népec az Istennek szövetségéről és kötéséről, mint Mannas idejében, tellyeséggel elfeleltkeznének. Nem tudtác az emberek, mit ígért legyen az Ur Isten minékünc emberek nec, az ő Kötésében, nem tudtác aztis, mire kötelezte viszontag az ember magát az Ur Istennek: az mint hogy még ez máinaponis, az Isten frigyéről és kötéséről való tudomány igen kevesé a, vagy semmiképpen nem gyakoroltatic az Papistaságban. Halgassa czac az ember az Jesuitác prädikatzóit, olvasia meg ember azoknac irásokat: Elfeledicott az Istennek kötetet az prädikatzóban, és elnyögdögelic az ő irásokban.

Erre Közönséggel következett

Istentelenül való élet,

Vigasztalás nélkül való halál.

Közönséggel az élet nec istentelennec kellett lenni. Mert az

két kut fő, az mellyekből minden jó czelekedetec ki forranac és származnac, az *Istennec szereteti*, és, az *Isteni felelem*. Mind az kettő bédugatot az Papistaságban. Az Isteni szeretetnec kut-fejét bédugtác, midőn az népeknec szivekből, az Ur Istennec az Christus érdeméért való kegyelmét és abban való bizodalmat kigyomláttác és kiszaggattác, és annac helyébe, az Isten kegyelme felől való gyalázatos kételkedést oltottác és plantáltác azokban, holott elbitettéc az szegény néppel, hogy mindenkor kételkedniec kellene, hogyha kegyelmesc ő nékiec az Isten, hogyha megboczáttác az ő bűnöket, hogy ha őket az örökéletnec örökösivé teszie, avagy nem. Az isteni felelemnec kut-fejét őcsocképpen bédugtác, midőn az népet eláltattác, hogy az sugva való gyonas el venné az bűnt, ha pedig az nem használna, elég oldozó levél volna náloc, mellyeket ember pénzen hozzá válthatna és megvehetne. Innen vagy on hogy 1523. éfztendőben, Noribergában, az Birodalom Fejedelmei es rendei, nagy panaszkodást törttenec ezen az kalmárkodáson, és nyilván megvallottác, hogy ebből mindenféle gyalázatos vétkec látosagoc és fertelmes bűnőc nevednéne, mivelhogy az ember ez bulczu leveleckel és oldozó bullákkal szörnyen megczaltatnának. Hogyha valaki alította volna, hogy nem az oldozó levél volna az legjób, vólt arra az Pápánac más fogáfais, mellynec neve volt DISPENSATIO, sáfarkodásból való megengedés, holott nyilván kimondta imezt NON OBSTANTE, az az, *nem nézve* arra, tudni illic az mit az Isten, az ő igejében megparanczolt, arra én Pápa azt mondom; ezt te megczelekedheted, amattis megmivelheted, né fély bár az Istentől, az én Pápai hatalmőből megengedem énezt neked. Az melly DISPENSATIO és megengedés által az Pápa azt, az mi ő magában igaz volt, hamissá tőtte, és az mi magában hamis vólt, igaznac mondotta, és ilyenképpen számlálhatatlan kározosat dolgokat kohlott és kőltött. Hogyha valaki még az Pápánac ez DISPENSATIO JAVAI megengedésevel sem elégedhetné meg, egy eszköz vólt még hátra, tudni illic az MISE, az utolsó uti költség, az az, hogy az

Moazim ostia Istent az embereknek házokhoz vinnéjéc, melyben ha ennénec, minden bűnöktől mentségéseknek mondatnánac. Midőn végre, olly nagyra ment az dolog, hogy valakinéc ugyan az purgatoriumban kelletnéc mennie, maratt még arra való eszközökis, az Lélec válto Mifeáldozat, és az Barátoc birbitélése, kintornálása, az purgatoriumban fertengőkért. Egy somában, az Pápánac minden gondolati és praktikai arra nézte-nec, hogy az minden jó czelekedeteknek két kútfejei bédugátatnánac: az mellyre szűkséggéppen vakmerő, nyughatatlan, és batorfagos életnek kellett közönségesen következni.

Az miképpen azért istentelen volt az élet, azonképpen vigasztalásból fogyatkozot volt halálokis. Mert ha szinte eléggegyontakis az emberc, elég bulczut jártanac, nagy oldozó leveleket váltottanac, magakert elég misét mondattakis, de mind semmi haszna ezeknek, midőn az embernek Lelki esmereti, az Isten ítélő széki eleibe állattatic, és ottan kellyen meg itiltettetnie. Mert oda leszen ott az gyonas, boczu járás, oldozolevel, misézes és minden emberiköltött dolog, és mint az polyva az széltől menten elfodoritatic. Az jó czelekedetek teherménec mégis valamit, de ugy, hogy ha tellyeséggel tisztac és tökéletesec volnánac, főt ha az Christusban való igaz hitből származtattac volnánac. De mivelhogy *mindé mi igazságunc, ollyan mint az főtőztetött undoruba,* az czac egy halálán való embert sem biztathat, és nem batorithat. Annakokaert az halálokön valóc, az Papistafagban, mint az általütött féreg az nyasban, ugy ván szorgottanac és kinlód-tanac, és az nagy lelki fájdalomnac miatta nem tudtá chová legyenec. Erre im czac egy példát számlaloc elő. Mikor íránac Christus Urunc születése után ezer száz és nyolczvan hat esztendőben, meghal Parisban egy fő tudosember, az mellyet az egész városon legszentebnek tartottanac: Ennec halála oráján, járulnachozzája az ő tanítványi, akarjác látni; mint leszen kimulása ez szentséges embernek. Ackor az ezt kezdi kiáltani: *JUSTO JUDICIO DEI ACCUSATUS SUM: Az Istennec igaz ítéletivel vádoltottam én:* erre veszteg halgat. Másod nap vilzsa jönec az ő

1086

Tanítványi: de akkor még szörnyebben czelekezé, és ezt kiáltá: JUSTO JUDICIO DEI JUDICATUS SUM: az *Istennec igaz ítéletivel immár megítéltettem.* Végre ofztán ezt kezdi kiáltani: JUSTO JUDICIO DEI CONDEMNATUS SUM, az *Istennec igaz ítéletiből teljességgel karhoztattam.* Midőn ezt az ő jelenlévő tanítványi hallottac volna, elrötennec, és közzülőc, egy BRUNO nevő, mond az ott álló társainac: Atyámfi, szerelmes atyámfi, Ha így vagyondolga ez ember nec, mint léfzen dolgóc egyebek nec? Oh jér fassuocki ez világból! Es ilyenképpen ez az BRUNO, akkor kezdette az Carthusianus Barát rendet, és az Lelkek idősségét kietlen pufztában, és egyedül való lakásban kezdette keresni, az mellyet egyedül czac az Ur Jesuśnál kellett volna keresnie.

Midőn pedig az Pápistaknac istentelen életekről, és vigasztalásban fogyott halálokról szólunc: annac ilyen okát vettyűc, hogy mi azt, nagy részent az papoknac és barátoknac nagy ropant feregiről, és azokon czuggöckről akarjuc érteni; és nem mindenekről, és nem kiváltképpen akar melly személyekről, az kicimitt amott széllél az Papistafágban, és az Papistafág alatt lakoznac: mert nyilván való, és bizony dolog az, hogy minden időben soc ezer jó szívű hiv emberec találtattanac az Papistafágbanis, az kic nem akartac az utálatos bálványozásban részeceleni, hanem az Ur Jesus Christuśnac érdemében vetettéc bizodalakat, és az által időzültenec. Mert az miképpen az Ur Isten az Illýes Profeta idejében, midőn az ő Profetai fegyverrel megölettec, és midőn az Sidonép az Babyloniai fogfágban volna, mégis szent magot tartott meg magánac: azonképpen az papistafágbanis mindenkoron mergtartot némelyleket, kic őtet igazán megésmértéc, és nem kedvellettéc az gyalazatos bálványozást.

Mert egy az hogy, az hit nec ágazati, az mint mostis nálunc vadnac, felforgatatlan megmaradtac, azonképpen az Urnac imátsága is, és egynehány egyéb cickelyi az Keresztyén Religiónac: az mellyekből az eggyűgyű emberek is megérhettéc, mi

volna az Istennek akarattya, és mint kellene az embernek egyedül czac az Christus által megigazulni és idvőzűlni.

Más az hogy minden időben találtattak is ollyac, ki az Papiстаfágnac tevőlgő tudományinac ellene mondottac: és az igazságról, nyilván való vallást töttene mindenec előtt.

A Z M Á S O D I K R Ó L.

ES illyen vólt állapattya az mi Ecclesiáinknac az Papiстaságban: halljátoc meg immár, melly bódog emberek legyűnc mi, kiknek az Euangelium megjelentetött. Felötte igen jól vólt dolga, az Isten anyaszent egyházának, midőn Josias Király az regnálashoz kezdene: Mert elsőben, frigyét és kötetőt az elő Istennel, mellyel megbizonyította azt, hogy ő minden bizodalmat, hűtit, és reménségét, egyedül czac ő benne helyetné. Ennekutánna elhányatott és elűztítatott minden oltárokat, az mellyec az bálványoknak éppítettetec volt, és megégettetett minden edényeket, mellyec az Bálnac, az Berkeknek, és az égnecek minden feregének czinaltattac vólt: Oszlán megparanczolla az népnek, hogy az Ur Istennek PASSAHT szentelyenec, és mindent szinte azonképpen czelekedtetött mint az Frigynec könyvében vólna megírva.

Melley nagy buzgó örömöckel lött legyen ez mind azoknac, az kiknek az Manasses és az Amon királykodása alatt, elkellert rőytezniec és lappanganiec, könnyen meggondolhattya akarkiis. Szinte illy igen jól vagyon immár dolga, az Euangeliumi anyaszent Egyházaknakis, az mellyec az Ó és új Testametonac könyvét megtaláltac. Mert ez könyvből megtanítatunc mi arra, hogy mi legyen az Istennek mivelűnc emberekkel felvetett frigye, és szövetsége, mit ígérjen nekűnc az Isten, ez illyen szövetségben: tudniilic bűnöknek boczánattyár, szent Lelket, és örök életet: mire kötelezzűnc viszontag az Istennek magunkat, ez véle való szövetségűnkben, tudniilic, hogy mi tökellertellen akarunc ő előtt járni, és igazán akarunc élni. Az

melly tudomány, olly világoson, olly értelmessen, és olly nyilván adatic immár az nép eleiben, az íráfokban és az praedikatzokban, hogy egy értelmes Uri ember, Svendi Lazar egykor azt mondanája az mi Egyházainkról, hogy, ő azt tartya, hogy nyilván megállandoc volnának és megismaradnának ez gyülekezetec, mivelhogy azokban az Isten frigyéről való tudomány olly igen gyakoroltatnéc.

Ez könyvből tanultuc mi meg, mint különbözzön az törvény az Euangeliumtól, az tizparanczolat az hitnec ágazatitól: az melly különbségről az Papistaságban ember igen keveset, avagy semmit nem tudott, noha ezen volna minden mi Lelkünk idvőségének vigasztalása fondáltatva. Mert meglészen az, hogy minket az Isten az ő itilő széki eleiben szólitson, kit jó egészségekben, s kit pedig beteg ágyában. Az ő itilő székit helyhez teti szinte az minnen Lelkeinc esmeretiben: Moses itt az közbiro. Enne eleiben járul az Sátán, és bévádol minket. Itt egy bűn esött, ugymond, amottis nagy véteclőtt. Eggyütt Istenünket, masutt felebaratunkat nem szerettűc: az mi lelkeinc esmeretinec rea kell haylani, úgy vagyont kell réa mondani. Mert az minden tudó Istennel vagyon ügyec. Moses el nem kerülheti, el kell az istápot szegni, az bevádolt emberre, és kárhozatra sentenciázza azt. Hogy ha azért, az szegény bűnös ember, semmihez egyebhez nem appellálhatna, hanem czac az ő búlczujárásához oldozó leveléhez, mise áldozathoz: avagy egyéb jó czelekedetihöz biznéc, szinte olly inséges és nyavalyás lenne az ő dolga, mint amaz nagy szentnec alított Párisbéli embernec, és úvöltetni kiáltani kellene, és nem tudná hová kellyen lenni, az Istennec ő ellene felgerjedett és kiterjedett rettenetes tűzes haragja előtt. De legyen hálá és diczeret az Ur Istennec, megtanultac miaz ő tőle minékűnc megjelentetött szent igéjéből, mivel kellyen nekűnc, ez ilyen inségben és szűkségben, az Satannac, Mosefnec, és az minnen magunc Lelkeinc esmeretinec ellene állapunc: tudni illic imez szép kérdéssel: Mi tettzic tenéked Sátán, mi tettzic tenéked Moses: mi tettzic tenéked az Ur Christusról? ő te rettegő

Lelki esmeret! Nem denem ője az én idvőzítőm? nem ője az, az ki azért jött ez világra, hogy azt megvigasztalja, az kit Moses megöltentett, hogy ő azt idvőzítse az kit Moses kárhoztatott? Ezhöz ragazkodom én, ezzel vigasztalom én magamat, ebben örvendezec én. Vakarj Sátán az tévadolássaloddal, eredgy Moses az te átkoddal! Az Christus Jesus engemet minden ördögnek vadolásátul, és Mosesnec minden átkaitol megfzabadított, az ő fzenvedésénec és halálánac általa. Ez ez szép mester-égeg az Euangeliom követőinéc, az mellyről ember az Papistáságban igen keveset, avagy semmit nem tudott, és még most sem tud semmit: hogy az Isten itilő széki előtt, illy szépen kellene appellálni az Mosesről az Christusra, az Sinai hegyről, az Sion hegyére; az tiz parantsolatrol az hitnec ágazatira: az melly APPELLATIOBAN állaz mi szívünknek, és Lelkeinéc esmeretinek fő vigasztalása.

Tovabba az mint Josias idejében, hogy minden bálványoc le rőtattanac, minden bálványi istetelecleterohantanac, szinte ugy lőtt az dolog az Euangeliomi anya szent Egyházakban: Luther Marton, Zwinglius, és Oecolampadius a leg kezdettectanítani, oran egy könyveczke boczáttatíckí felső Nemet Országban, illyen titulussal: *Az Istennek ítéletí az Bálványoc ellen.* Summája ez volt: hogy Az Istennek valófágos akarattya, és kemény paranczolatya ez, az könyvben felj-gyzet szent írásbéli világos mondafoe szerint: hogy képeket ne csinallyanac, az csinált képeket megógeffec. Ezt megértven foe Egyházac réa haylottac, és az Istennec ez illyen paranczolatí szerint, az ő templomokat megtríztítottac minden bálványképektől. Az bálványozással és babonafással egygüt, igen megszüntenec és elvetztenec az foe boszorkanyoc, lidertzec, éz az az örgölődő, czatépaté indiro lelkekis, mellyeckel telén telí volt minden szegelet az Papistáságban. Mert az mit az Esaiás profeta az elrontatott Babylonról, megjövendöltí vóle, az ő könyvének tizenharmadic részében: *Zihimec lakoznac ott és az ő házac eltelnec Ohi mockal, és az aalmak lelkec vernec ott fészket, és vademberc szökdeczelnec ott, és baghyoc írvöl-*

tenec az ő palotájokban, és sarkányoc az ögyönyörűséges városokban. Ugyanazon az megromlott Romai Ecclesiában, úgy mit Lelki Babylon városában, hatalmason bétellyesedett volt: úgy hogy ZIHIMECÉS OHIMOC, zörgölődő lelkec, boszorkányoc, Lidértzec, éjjeli levegő látásoc, megholt emberek megjelenő lelkec és egyéb effeléc fokac megjelenénecláttatnának és hallatattának ő náloc: mind azért pedig hogy czac az szégyen vallott mise árú, és álolozó kalmarkodás megerősítetnéc. Az mint hogy emlékezetre méltó, hogy az zörgölődő Lelkec szellyel ez egesz földön, minden szégeletekben, mintha megholtaknak lelkei volnának, misét kértenec, és mise mondogalásért könyörgöttéc az embereknek, és soha semmi lélec nem kerdeződött az Christus felől, és semmi gongya arra nem volt, hanem czac az misére. Ihon pedig immar ez ilyen lelkec, ez ilyen levegő látásoc, ez ilyen rettentő jelenéséc mind elenyiszedenec, mi helt az Euangeliomnac fényes világossága, az mi egyházinkban kezdené tündöklenni, és világoskodni, az melly erős bizonság arról, hogy ez Istennek igéje legyen, az melly az Euangeliomi anya szent egyházakban tanitatic és prädikaltatic, az mellyet ugyanígy fényes világosságot, nem szenvedhet az setétségnek lelke.

Es az mint Josias Király, az ő alatta valokat, mikor imatkoznanac, minden balványoktól eltilította, és az élő Istenhöz igazította: azonképpen az Evangeliomos Egyházakban, az emberek, is megint igazán tanítatnac könyörögni. Kérdgye meg most ember az mikiczinny gyermekeinket, kit kellyen imadni, segítségül hívni? Mindgyárt meg felelnec, hogy: *Az te urat az Istenedet imádgysd, és egyedül czac őtet szolgállyad.* Kérdgye őket ember tövabbis, Ki nevében kellyen az Atyát segítségül hívni, menten azt feletic, hogy: *Valamit mi az Atyától kérendűnc az Ur Jesusnac nevében, megadgya minékűnc.* Az Papistafágban hirtzolodtat az emberek az olvasokkal, rosakoszorúkkal, Pator mesterrel, Abe Mariával: mostan vadnac szép (Nemet) Magyar imatfaginc, mellyeckel mind ifiac vénec, mind estvereggel, mind étel előtt és étel után élhetnec. Az Papistafágban, czac az papoc, barátoc,

és apatzác eneklettenec, de minden rea figyelmezesnélkül, sőt még olly nyelven, az melyet az község nem értett: Mostan pedig vadnac szép lelki buzgosággal tellyes énekeinc, az melyeket, Urac, afzszonyocsiac lenyoc, szolgac és szolgáló leanyoc, az Ur Istenec diczéletire és tiszteletire mondhatnac és énekelhetnec.

Az Josias Király az Pásfahat ismeg uyjonnan meginneplette, az mint az Isten az ő Könyvében tartani megparanczolta. Az Euangeliomos anya szent egyházakban ismeg elkezdettéc az szent Sacramentomokat ugy szolgaltatni ki, és osztogatni, az mint az Ur Christus az Euangeliomban, azoknac kiszolgáltatat, és azokkal való élést megparanczolta.

Az Kereszttség avagy az szent mosódas megtisztitott az Papistas szóasztul, az nyál pókestul, az ördög kibayolástul, és egyéb effele emberi szerzettul, és moczkoktul: és megtanitnac az emberec, mileyen vége és értelme az keresztésné, tudni illic hogy, az megkeresztelkedtec arról bizonyoslocká tétessenec, hogy, az miképpen az testnec külső szennyei elmosattatnac az vizzel, azonképpen ő kis belsőképpen, az bűnőktul megtisztitnac az Christus vére által és az szent Lélec által.

Az szent Vaczora, holott az Papistaságban megczonkitatott vólt, az Euangeliomos Anya szent Egyházakban, ismet az előbbeni épségére hozatott. Holott azzal, az Papistaságban az emberec bűn boczáat nyeréfert éltene, az Euangeliomi anya szent Egyházakban azzal vigasztalo emlekezetre, háláadó emlekezetre, és szeretetről való emlekezetre élnec az emberec. Vigasztalo emlekezetre illyen képpen, hogy: az miképpen mi, szeminkel láttu, hogy az szent kenyér megfegedeltet, és az szent bor kitöltet, és mi mindkettőt külsőképpen testünkkel veszfű, azonképpen bizonyoslocká tétetűnc abban, hogy az Christushac teste az keresztűn mi érettűnc megtörtött és az ő vére mi érettűnckiontatott, és hogy mi az Christus halálában, és vére kiontásában való hit által éltetűnc, tápláltatunc, és megtartatunc az örök életre. Háláadó emlekezet e képpen, hogy,

valamennyifzer mi ez kenyérből eszünk, és ez pohárból iszunk, az Urnachalálátkeltyen hirdetniünk miglen ő eljövend. Szeretnec emlékezeti ilyen módon: hogy, az mint mi foka egy kenyérből eszünk és azon borból iszunk, azonképpen mindnyájunknak egy ízvé és egy lélecké keltyen lenniünk.

Es az ki ekképpen eszic az szent kenyérből, és az szent borból iszic, az olyan, az Istennek jóvóltából megeligitetic, az Christus lelkével bétöltetic, és az ő testének az örök életnek diczőségére való feltámadafának bizonyos remenségével megörvendeztetic.

Ez az Euangeliomi Anya szentegyházának tudománya czelekefzi azt, hogy mindenec, valakic azt szívec szerent bévefzic, Keresztyenül éllyenec, és jó vigasztalásban hallyanac meg. Keresztyenül akarnac az igaz Euangelicuscélni. Mert az két kútfejec, az mellyekből minden jó czelekedetec származnac, és folynac, ő nékic naponkint megnyittatnac, tudniilic az Istennek szereteti, és az Istennek félelme. Az Istennek szerelme, annyiba, hogy őc eligazitatnac az fiui bizodalomban, melly ő bizodalomocvagyon az Istenben az Jესus Christus kedvéért. Innen következik, hogy az szent Pál Apóstallal imigyen szollyanac:

Az Christusnak szerelme készít minket, hogy így czelekedgyünk, tudniilic hogy ízeniül éllyünk.

Meg jelent az Istennek amaz időzsidó kegyelme, minden embernek, melly tanit minket, hogy megtagadván az hitetlenséget és ez világi kívánságokat, mértékletesen, igazán, és szentül éllyünk ez jelen való vilagon.

Ismeg. Az Christus azért holt meg mindenekért, hogy az ki immár élne, ez után nem magoknak éllyenec, hanem annak az ki őt éltetőc még holt és felis támadott.

Az Istennek félelme jól belejéc ábráztatic, mert naponkint eleikbe adatic ime z mondás:

Ne kevéltkegyél, hanem fély, mert há az Isten az természet szerint való ágaknak nem kedvezett, hogy valahogy te néket se kedvezzen. az Romabéliekhöz írott levélnek tizen eggyedic retzében.

Ísmeg. Ha ezt czelekedsz az zöld fán, mint leszen dolga az asz-
szufanak?

Bátorlással és vigassággal halmac meg az Evangeliomos
Keresztyenec. Mert az vigasztalásis diczöléges es vigafagos. az
melly nekic az Istenigejéből nyuytat. Bizakodjál, ugymond
az Predikátor, az halálán valónac, és legy örömmel, én fiam, én le-
ányom, megboczáttattac tenéked az te bűneid. Nagy örömet hirdetec én
tenéked, az Christus tenéked jódra született, te érette holt meg, te néked
jódratamadott felis. Eelő, és te néked is élneked kell: Uralkodó és te néke-
dis uralkodnod kell. Ackor megmozdul és megindul az Isten igé-
jénecereje az mi meghaló feiben valo emberünkben, ott hallya
osztán az emberimez vigasságos szókat:

Uram, mostan boczásd el az te szolgádat, békességben, mert láttac
az én szemeim az te idővőzítődet.

Látom az megnyilatkozott eget, és az embernek fiát az Istennek
jobja felől állani.

Kívánoc elköltözni, és az Christussal lenni.

Christus az én életem, az halál nyereségem ennékem.

Jóhartzot hartzoltam meg, futasomat elvégeztem, ennekutánna
immár leírtetett ennékem az igazságnak koronája &c.

Halálból vagyon az te felánkod? pokolból az te győződelmed? az
haláletnyeletött az győződelemtől.

Tudom én, hogy az én megváltom él és ő osztán az földből is meg
feltámaszt.

Mert ez akarattya az mennyei Atyának hogy Christus semmit el
ne veszeffen mind azokban az kiket az atya ő neki adott, ha-
nem hogy azokat feltámasztsza az utolsó napon.

Nem haloc én meg, hanem élec és az Urnac dolgait hirdetem.

Oh Ur Jesus az tetefted tag ja vagyor,

Kin örvendec szívemben:

Tőled elnem szakadhatoc,

Az halál sérelmében.

Ez az, az reformált Ecclesiának, tudományának az Keresz-
tyen életben és örvendetes halálban valo gyümölczei czele-

kedtéc azt, hogy az emberec ennekelötte száz esztendővel, olly örömestelhadnác az Pápistaságot, és az Euangeliomhoz állanának. Ertettem az én szerelmes szülőimtől, az mellyec soc idejűvenségre jutottanac, hogy, ennekelötte, hetven vagy nyoltzvan esztendővel, két vagy három mélyföldreis elfutottac az emberec az Euangeliomi prädikatzóra.

Az Tigurum Városbéli ec, Helvecia tartományban, (az kic mayd legelsőc voltanac, az kik nec tisztán és igazán prädikáltott, Zvinglius által az Euangelium) örömeiben felvöttec ez egész világnac ellenec való gyűlöségét, hogy nem az Isten igéjének drága kinczét kezeiből kiboczáttac volna.

Az Berna városbéli ec az ő lelki örömökhöz kijelentésére, az városokbā és az ő Tartományoknac minden vidéken, minden foglyokat elbocsáttanac; midőn ő az Romai Egyháznac Babyloni fogságából kiszabadultanac volna.

Cunradus Pellicanus egy tudos bölcz, és az előtt az Papistaságban tekintetes ember, midőn ezer ötfő és huszonhat esztendőben, az ő első lectionjához, az Moses második könyvének tizenkötödik részének Magyarazattyához kezdene, kiváltképpen való nagy buzgó lelki örömmel, illyen szókkal kezdette azt el: *Hála legyen az Úr Istennek, az ki engemet Egyiptomból kihozván, az vörös tengeren általhozott: hogy immár én is az szenteckel egygyűtt, az Moses nényének énket énkelhetem, és örömmel mondhatom: Enekellyetec az Úrnac, mert nagy ágos dolgokat czelekedett.*

Ezer ötfő és harmincz kilentz esztendőben kezdett el először az Euangelium prädikallása Berlinumban, az Brandeburgi Választó Fejedelemségben, ott egy hetven öt esztendősen vén tanító állott föl, (az mint ezt egy régi fő Theologustul hallottam az melly ifjaczka korában ott jelen volt) és felálván ezt mondotta: Szerelmes atyám fia! Keresztyének, ma kelly minékűnc Euangeliomofockálennűnc, (mert ezen nével monda) de miczoda textust vegyűnc elő megmagyarázára? Jer lássúc meg, mint lőtt szent David Euangeliomofla. Es az vén ember magát kérdezvén, ő maga így felelgetett maganac: Hogyhogy, Euangeliomos vólte szent

Davidis? az volt,ugymond,és adgya az Ur Isten hogy mi olly Euangeliomofoc legyűnc,az mint ő volt. Kézébe veszi ofztan,Soltár könyveczkéjét,elvassa az első soltár éneket,és mond: Szerető atyámfiai,jelen való nép,igy tanítszent David,mint kellyen nekűnc Euangeliomofocká lennűnc.

Először,az tudománynack kell igaznaces tisztánac lenni:
Annakutánna az tudomány megmutattya magát jó gyűmölcsökben.

Bódog az, ki gyönyörködik az Ur törvényében, és beszélgel annac törvényéről éjjel nappal: az az, az ki nem tévolyóg az tudományban, hanem örvendeztetí magát az Isten ígérével: azzal megyen ágyára, azzal kél fel, azzal ízenvedi nyavalyáját, imatfágát és műkáját teszi az Isten ígérével: ez olytatén mint az folyó viz mellett ültetött fa, melly megtermi gyümölcsöt az ő idejében: Mi hasznunc vagy on ebben? mond az vén ember. Az kinél az tisztá igaz tudomány vagyon, nem szárad az ki: az sziv, az melly plantaltatott az Isten ígénénc pataka mellett, vagyon annac attul ereje, nedvesége, és hoz drága gyümölcsöket, mellyeknek nevőc, bánat és kelesőség, az megezelekedett bűnökön, szivbéli bizodalom az Christus ízenvedésében, és álhatatos szándécaz uy engedelmeségre, és az ő levelei meg nem hervadnac, és fonnynadnac, Czudafáknac kell azoknac lenni. Az igaz Euangeliomos fa, zölden marad, mindtélben nyárban. Mond azért az vén ember: Jó atyámfiai, én az Pápistaságban (kérdedetlen mondom) negyven esztendeig tekintetes prädikátor voltam, és foc Baratoknal, és Carthusiánusoknal voltam, mikor halálokön volnánac: De oh nagy Isté, a mellyeket ember legszentségesbeknek tartott, az oc legkevesbé tudtác magokat vigasztalni. Miből volt azért fogyatkozás? Az folyó vizből volt, az Isten Euangeliomos ígénénc folyo patakából, az melly mellé, ha valamelly ember nec szive plantaltat, annac levelei és vigasztalási soba meg nem hervadnac, hanem télbenis szinte ugy zöldellenec, mint szinte nyárban, az halálbanis, szinte mint az életben. De nem ugy az hitetlenec, hanem lesz nec mint az polyva, mellyet az szél idostorvahány. Itt if-

metelő beszellette, az vén ember, mit látott, midőn az szent Bátoratyáknál volt Stádelbā, miképpē az oc halálokor, az élő Istē nec szemei tekintését meg néálhattāc: mivel hog' az Istē haragjánach hatalmas forgo szele mindē ő érdeme ket elragatta és elbāta.

Francia Országban Clericus Janos vōlt az első, az ki Méaux városában, az Indulgentiáknac bucu levelek nec meghamissítāt irásban foglalván, felszegezte láttatos helyen az Egyház oldalára. Ezt keményen meg veszfőztēc, és ostromozta, és mint egy eretnek nec gyalázatos billyeget sūtőttec az homlokára, mellyet midőn az annya látott volna, felőtte igen őrvendezett rayta, vigasztalta fiat és nagy felszóval kiáltotta, hogy él az Christus és megéledtec az ő seb helyei.

Hetven két észkendővel ez előtt, midőn még ez mi templumunkban, Misét olvastanac, egynihány polgároc, kiket az Isten immár az ő igeje, és szent lelke által megvilágosított vōlt, eggyüvé járultanac, és nagy bizvást kezdettēc ezt énekelni: *Az idősség eljött hozzám, &c.* Melly dolog által ok adatott arra, az Málodic Frideric Választó Fejedelem nec, hogy Fagius Antalt, Argentínából ide hivatnája, és az reformatás dolgához kezdenē.

Tudom itt mit fogjanac az Papistác ellenűnc téríteni, Ti Euangeliomofoc, ugymond, igen triumpháltoc és őrvendetes Jubileust innepletec, az ti Anya szent egyházi reformatálistokon, tisztitálistokon, és diczekedtec az Euangeliomi tudomannac gyümölczével. *Maga* nemde nem ugy vagyonē, hogy ti magatoc közöttis soc rendeletlenségoc, szorgalmatlanságoc, és botráncozafokis forogjanac, és hogy soc viszfzalkodasoc és szakadafokis legyenec köztetec? Mit hányhattoc azért nekűnc szeműnkre, és min Jubilálhattoc és őrvendezhettec egyházi reformatiotokon olly igen? *Felelet.* Az mi az életet és erkölczötilleti, fáylalo dolog, de igaz, hogy nem czac soc rendeletlenségoc, hanem soc bűnőkis vadnac közöttűnc, tudván váloc és tudatlanságbol való vétkec, és soc konkolyis vagyonnálunc, az mint hogy minden időben, az Isten nec tiszta és igaz anya szent egyházábanis soc konkoly nevekedic fel: miképpen David és Natan mellett

és egyéb igaz szent hivec mellett, az Isten népében, vólt Abfólon, volt Achitofel, &c. De azonban az is bizonyos dolog, hogy nagy külömbség vagyon ez két félnek bűnei között. Mert egy az, hogy, az Euangeliumosoc nem üznec semmi Bálványozást, és tudván nem öldözöji az igazságnac, és az szenteknek nem gyilkosí, az mineműec az Papistác. Annakokaért, ha szinte minden bűnőc, és botrántoztatásoc, az mellyec az Euangelicusoc között esnec, mind egyrakasba hordatnánakis, de sokkal kevessebb volna mégis, és könnyeb, hogy nem mint az öldözö bálványozás, az melly az Misedben és az megholt szenteknek való szolgálatban gyakoroltatic: annakfelőtte ismet soc az ő förtelmes paraznaságoc, és gyilkoságoc. Mas az hogy, az melly bűnőc mináluncleélne, azoc nem következnec az Euangeliumnactudományából, az melly megparanczollya, hogy minden ember megtérjen, pœnitenciát tartson, és az Istennek kedves akarattya szerintéllyen. Ez ellenben pedig, az Papistáknac Istentelen élet, az önnön tulaydon tudományokból származic. Mert az Papistaságban, az fen megnevezer nagy bűnőket, isteni káromlásokat, fertelmes bujaságot, és az gyilkoságot jóvallyac, igazollyac, és ugyan paranczollyac és oalmazzac, ugy mint Istennek kedves szolgálatott. Azt akarjac őc, hogy minden papházassagtalan éllyen, noha az szűzeségne ajándéka nem adott mindennec az Istentől. Innen igyekeznec és keményen szöpelkednec az Jesuitac, hogy az Barátoknac, és Apátzaknac, tífztátalanságokat, és bujálkodásokat mentegethesséc és oalmazhaszác: sőt némelly főrenden való Pápistác, nem általlottác, nyilván való nyomtatásban kibocztatott irással, mentegetni, sőt mégis diczérni, az olly rőttenetes és undoc vétkeketis, mellyeket az tífzta Kereszttyén fülec hallására, czac még sem kell emliteni és nevezni. Ismet azt is akarjac, hogy ember, hitit és fogadását megszegje, valamidőn azt az Romai Anya szent egyháznachafiznallattya nézönec itilendic lenni. Továbba fegyverkeztetic őc az királyokat, és fejedelmeket az hivec ellen, és szörnyen öldözic mind azokat, az kic magokat nem egyébbel, hanem az

megfeszített Jhesu Christussal vigasztallac, nem nevezén arra, hogy soha semmi vétke, és semmi Isteni káromlást reájoc nem bizonyithatnac. Sőt még olly szemtelenec, hogy erősen megparanczollyac, hogy ember imadgya az szűz Mariát, és hogy ez illyen bálványozás meg legyen engedve. Végre elannyira menec, hogy felizditsac, gerjeszszéc az ő Tanítványikat, az ő rendszerint való Fejedelmec, és Uroc ellen, hogy az felséges méltóságot káromlyac, azokra kezeket vesséc, és ha mi módon tőlőc lehet, vagy nyilván való helyen, vagy titkon megöllyéc.

Annakfelőtte, á mi gyülekezetinkben nem hadgyac az bűndeket büntetetlen, Es hogy ha valaki á világi és Egyhazi itéletben és törvényben büntetetlen maradna, annac nyilván meghirdette: ticaz Evangeliomnac prädikálásában az Istennec kemény haragja és az örök kárhozat, hogy ha ő meg nem tér end. Melly dolgot, midőn Franckfurtban ez előtt négy eszentendővel egy tőlőnc elállott hittül szakatt pribeknec ellene vetőttem volna az ő panaszszára, hogy mi nálunk is soc botrankoztatásoc esné nec, meg kellett vallania, hogy az Papistafagban, az soc bűnőc né büntetett nec ugy meg, mint az mi Anyaszent Egyházairkban.

Tagadhatatlan pedig az is, hog' soc tisztait igaz hiv Keresztyenec nem volnának az mi gyülekezetinkben, az kic az Istent lélekben, és igazfagban hívja csegetsegül, és hogy é dologban is, á mi Anyaszent Egyházainc, az mostani Romához halgato anya szent Egyházat sockalis fellyül haladgyac, az melly Római anya szent Egyházrol, Caraffa Peter Cardinal, az Harmadic Pal Papanac, az könyvben mellyet szerzett: *De Emendanda Ecclesia* nagy bizvaft merete írni; *Hogy az sockal hasonlatosb volna az őrdög Ecclesiájához, hogy nem az Isten anya szent Egyházához.*

Az mi az Euangeliumi Ecclesiákban való szakadásokat és egyenetlenkedéseket illeti panaszolkodnac azon soc jó szívű hivec, és ha egynéhany versengők nélkül volna az dolog, könnyű volna azt is meg szállítani és elhárítani. De itt is helye vagyon annac, az mit régen megirt szent Pal Apostal: *Szükség lenni á hasonlósoknac közztetec, hogy az kic alhatatosoc, ezec meg esmertessenec.* Es

soknac,

semmikeppen nem következic, hogy haki azt akarna innét kihozni, hogy minem vagyunc igaz anya szent Egyháza az Istenec, mivelhogy nehol hasonlósoc és szakadásoc vadnac közöt-tűnc. Mert ilyenképpen az Apostalianya szent Egyházak is meg-fosztatnának ez diczerettől, hogy az oc igaz anya sz. egyházi vol-tanac volna az Istenec, mert már akkor is sokféle verféngéfec tá-madtanac volt az tudománac nemelly tizikelyeiről. Sőt ha ez következic, az Pápistakis magoc ellen bizonyitanának, hogy oc nem igaz Catholica anya szent egyház legyenec, mert ez régen rájoc bizonyittatott, hogy soc szántalan hasonlósoc, és hafadásoc legyenec ő nalokis, az tudományoknac részeiben: és ez mostani Pál papa, (ki ötödíc ezen néven) még ez mái napon sem feytheti meg, és nem intézheti el imez kérdést, hogy ha az szűz Maria bűnben fogantatott legyené, avagy pedig bűnnél-kül, az mint az nyilván megtettzic, az ő decretomából, az mel-lyett ez esztendőben, kis aszsonhavának, az uy Calendarium szerint, harmintz eggyedic napjan, ez kérdés felől rendelt, ugy mint az mellyben, szabadon hagyja, hogy ám akar azt tanitsac, hogy az Maria bűnben fogantatott, avagy hogy nem foganta-tott bűnben: és még ez mai napig sem tudgya, hogyha ezte vagy amazt kellyen jóvallani és allatni.

Végezetre nem hagyhatom, hogy ezt is elő ne beszellyem ke-gyelmetek nec, hogy, midőn meggondolom, mint lőtt legyen ez száz eztendő által az Isten anya szent Egyházaban valo dolgok-nac folyása czudalkoznom kellestec, egy részént az Papista-kon, más részént az Luther névvel diczekedők en. Az Papistákon czudalkozom én, hogy noha közül oc sokan közöttűnc Euange-licusoc között lakoznac, és az Evangeliom világát fenleni na-ponkint lattyc, még is az Bálványozásban, babonáflágban, és az Pápa kegyetlen hatalmaskodásában meg maradnac, maga lám sokan az Babylonia jakban is, mikor az Judának népe ő között oc laknéc, az eggyütt valo forgás által megtértenec, és az Izrael I-stenét igaz élő Istenec esmertéclenni. Ismet, hogy noha ez száz esztendő előtt, az Papistá, és az A D R I A N U S Papa önnön maga,

az Norimbergai Imperium gyűlésére küldött követi által es-
meretelésé hatta es megvallotta, hogy volnának az Romai Eccle-
sianac *errores & vitia*, az az, tévélgéli és vétkei, de mégis minde z
mái naponis mázolni, palástolni és szépegetni akarjác, és azt ál-
lattyác, hogy semmi nincz abban, és az Romai Ecclesia soha sem-
miben meg nem vétkezett, mind hazugság, ugymondnac őc, va-
lamit ez arant reájoc fognac, O Vakság, Vakság!

Ez mellet czudálkozom ez mi atyánkfiain, az kic Lutheresek-
nec hivattatnac. Mert az mit Optatus Milevitanus, az Donati-
stákról ír, hogy mi atyánkfiainac kell lenniec, vagy akarjác vagy
nem, szinte azont tarttyuc miis mind ezekről, (az gyalázatos szí-
dalmázoktól megválva) hogy, mi atyánkfiainac kell lenniec,
vagy akarjác vagy nem. Ezeken mondom, hogy czudalkozom,
hogy noha ennyi főc esztendőktől fogva, az Ur vaczorajáról va-
lo tudomány, mind írásban, s' mind prädikáztokban, illy világo-
són, és illy értelmessen eleikben adatott, hogy mégis nem akarjác
azt érteni és eszkebe venni, hogy az Christus testének, az kenyér-
ben jelenlétéről valo vélekedes legyen az az szegéletkő, az mel-
lyen az egész Pápiastaság fundáltatott. Az mint hogy nyilván
vagyon, hogy ez előtt háromszáz esztendővel, és leginkáb ez el-
mult hatvan, hetvé és nyoltzván esztendőc előtt, az kíváltképpen
valokérdes, az mellyekre az Istenes Martyrokat kérdettéc, szin-
teez volt, hogyha hinnéké, hogy az Christusnac teste valósággal
az kenyérben volna? Az ki erre azt felette, hogy, Nem, ninczen
ott, azt mindgyarást tűzre, vízre, fegyverre, és istrangra senten-
ciaztác, és kárhoztattác. Es az örödic Karoly Czászár, Augustá-
ban az Ország gyűlésében, Anno 1530. az négy városfoknac, Ar-
gentinánac, Constanciánac, Memmingánac, és Lindáviánac kö-
vetit, ingyen sem latni sem hallani nem akarta, czac azért hogy
őc, az Augustai Confessionactizedicarticulusát, az mellyben az
Saxonabéliec, az ő értelmeket, igen Pápiástán fogláltác volna
bé, nem akarnác javallani. Az mintez megemletit Czaszár gya-
kran mondta legyen, hogy: az ki ő tőle az misét elveszi, az ő fí-
vét veszi az el: Mert az Pápiástáczt gondollyác és tartyác, hogy,

ha ma bűnt czelekedsz nec, holnap elmennec az Misere, és minden bűntől megmeneked nec, ha holnap vétkezend nec, holnap után misere mennec, és minden bűnőkből megszabadulnoc meg-tisztulnac, és ecképpen mind éléb eleb, &c.

Mit czelekedgy üncitt az mi felkédvő atyánkfiával? Az szent Janos Euangelista egy igen jó tanácsot ad: *Hog yha látandod hogy az te atyád fia vétkezendic, olly bűnnel az melly nem halálra valo, tehát könyörögj érőtte az Isten nec, és így életet adsz ő nékie.* Szinte azont mondom enis, hogy, midőn látod az te atyád fiát, hogy vétkezik egybe, vagy más cickelyben, könyörögj érőtte, és ecképpen, Isten segedelme által, őtet az igazságra viszed. Az szitkozodással és átkozodo kárhoztatással nem megyen véghez az dolog. Az hűt olly ajándéka az Isten nec, az mellyet senki meg nem szerezhethet, sem örökségben el nem nyerhet, hanem az kinéc Isten adgya, annál ingyen vagyon. Őe néki kell akarkitis megvilagositani. Az könyörgés mellett, jó remenségben legyünc, az mi atyánkfiainak is értelmeket alkotmatos időben, ez tudomány tzigelyében is megvilagosittya, az mint (legyen hálá és diczérer ő szent felségénec) ez egynéhány esztendőben soc Urackal, és tartományokkal czelekedett. Szollyunc bizvást az jó Isten nec ez illyen czudalatos dolgairól!

Harmintzhetedice sztendő je most, hogy az Concordiakönyv Német Országban szélyel hordoztatott, és czac nem minden rendek nec erővel is nyakára köttetött. Ackoron egész Német országban czac két város volt, Helvetia tartományon kívül, az mellyekben az Christus testénec mindenütt valósága ellen, és szavjal valo megétele ellen, nyilván mertenec volna irni, és disputalni, tudni illic czac ez Palatinusbéli Neostadiumban, és az also Saxoniai Brema városban. Kigondolta volna akkorban, hog illy keves esztendőc jártában, ennyi Fejedelmi birodalmoc, Grofoc és Urac tartományai, az Christus testénec mindenütt jelen vóltárol, és az ő testénec szavjal megételeről valo éctelen és képtelen tudománt megvetnéc és eltisztitanác. De mi volna annál lehetetlen, a kinél mindenec lehetségesec? Szinte ab-

ban az időtáiban reformálták, és az Papiſtaságnac maradék kováſzfából megtiſztították az ő Eccleſiaikat, ez Imperiumi hires neves Grofoc, az Naſſoviai Janos Grof, Witgenſtani Lajos Grof, és Solmenſis Conrad Grof.

Ottan hamar az után, 1582. eſztendőben, az Coloniai Trukſes Gebhard Erſec, és Válaſzto Fejedelem.

Mikor irnának 1584. eſztendőben, az Renus vize mellyeki Válaſzto Fejedelemségi Palatinatusnac Adminiſtratora, az diczeretes Janos Caſimir Hertzeg, ki ad az költött Concordia-könyvön, mind az felő, és mind ez alő Palatinatusbol, és iſmegintugy tanitat ez Eccleſiákban, az Ur Chriſtusnac ſzent vaczórájáról, az mint azt őnnön maga Urunc rendelte.

Ez után 1586. eſztendőben, az János Jacab Grynéus Doctör Baſiléa városát, az igallágra, iſmet viſſza hozza, az melly az Ubiquitariuſoc tevelgeſetűl igen elbiratott volt.

Oſztán 1588. eſztendőben, a Bipontumi Janos Hertzeg, és Renus melleki Palatinus Grof, az Bipontumi Catechiſmuſt kiboczáttya; az mellyben egyáltallyában arra az tudomanra boczáttya magát, a mell' az Iſtenigéje ſzerint a ſz. jegyeket teſti ſzáj j, a menyei jegyzetűt jokat pedig, hittel tanittya vétetni és énni.

1589. eſztendőben, kijelenti magát az Elő Chriſtianus Saxoniai Hetzeg és Válaſzto Fejedelemis, és nyilván kiboczatotte dictum által, mellyet mindenűt, Tarto manyiban, fel ragaztatvan, mindeneknec tudtára adta, hogy ő az ő birodalmában nem akarná ſzenvedni, hogy ennekutánna az miugaz Tudományunkat ſzidalmaſznák: annakutánna az következő kilentzven, és kilentzven eggyedic eſztendőben, mind az két Academiáiban, Lipſiaiban, és az Wittembergáiban, olly Theológuſokat rendelt az kiknél az Reformált Religio kedves és böczűletes vőlt, ugymint Pierius Doctort, Gunderman Doctort, Calaminus Doctort, és egyebeket.

1595. eſztendőben, az jó hirrel névvel tündöklő Anhalti Fejedelmec, az János Georgy, és az Chriſtianus, az ő Fejedelmi atyokfiaival egyetemben az reformatiohoz kezdenec, és azt nagy

hafzonnal véghezis víszic. Hasonloképpen czelekedtenec, ugyan ezen esztendőben, Philep Layos Grof Hanoviai Tartománybá, és az Wolf Ernestus Grof Isenburgban.

1599. esztendőben, az felséges és nemzetes Fejededelem az Ernestus Frideric Badeni Margrof egynihany okait boczattyá nyomtatásban ki, az mellyec által inditatott volna arra, hogy az Concordia könyvet megvetnéje.

1601. esztendőben, az Joachim Frideric Hertzeg Silefiában, Lignitzben és Brigában, nyilván valo kiboczázott irással jelenti ki, hogy ő Felsége az reformált Ecclesiákat semmikeppen nem akarja szidalmazni, ragalmaztatni, és kárhoztatni.

1603. esztendőben, béveszi az mireligionkat az Ebersteini Philep Grof.

1604. esztendőben, az Sveciai Caroly Kiraly, az ő Felsége Udvari Ecclesiájának Rendtartásról valo könyvet, ide Heidelbergába küldi, az Cancellariara és az Theologusoc Consistoriumjába, azt kívánván hogy azt megolvassac, és ha hol misfogárkozás volna benne, megjobbitanac, De ugyláltatott, hogy abban az Egyhazi Rendtartásról valokönyvbé, az Ur vaczorájáról valo tudomány és annac kiszolgáltatásanac modgya tellyességgel egyezzen az mi Catechismusunk il. Szinte ezen esztendőben, az mireligionkra adgya magat az Lippai Simon Grof.

1605. esztendőben az Felséges Moritz Fejedeleme Land grof kezd az Hassiai Ecclesiáknac reformálásához, és azt ugy rendeli, hogy szép egyenlősége lenne az Hassiai Ecclesiákban és Iskolákban valo tudomáynac és tanításnac, az több reformált Ecclesiackal.

1609. esztendőben, szent Georgy havának tizenegyedice napjan, az Holsteini Adolf Hertzeg, kiboczázott nyilván valo paranczolatban, meghadgya az ő Felsége prädikátorinac, hogy ennekutánna az reformált Ecclesiákat, ne szidalmazzac, és az kárhoztatásoknac, és átkozodásoknac békét hadgyanac: és arra az religiora hayol az mellyet az reformált anya szent Egyházac vallanac;

1610. esztendőben, az Bergai Tartománynac Dűffeldorfne-
vű városában, Pünkösdi napjan, szep tekintetes rendel és sűrű
számmal szolgaltatott az Urnac szent vaczoraja, az Reformált
Ecclesiaknac rendtartása szerint. Jelen volt itt az szent vaczo-
ránac vételében, az Felséges és Nemzetes Fejedelem, az Erne-
stu Brandeburgumi Margrof, az melly első volt az Brandebur-
gumi Valasztó Fejedelemi Nemzetből, ki az reformáltatottak-
nac Vallásokra állott. Ez fejedelmet osztan 1613. esztendőben
követte az Felséges János Sigmond Valasztó Fejedelem és Brä-
deburgumi Margrof, Ismet, az Felséges Georgy Wilhelm Feje-
delem és Brandeburgumi Margrof, az Valasztó Fejedelemnec
első szülött fia: és az Janos Georgy Brandeburgumi Margrof, az
Valasztó Janos Sigmond Fejedelemnec öregbic ötcze. Ez di-
czéretes Fejedelmeknec nyomokban lépicottan hamar az Fel-
séges Fejedelemis az Janos Albert, Mechelburgi Hertzeg. Hal-
gatásban hagyom most, hogy az Juliakumi hadas zenében abanis
az mi igaz tudományuncim itt amott szellyel főc helyeken nyil-
ván tanítatic és préd káltatic az Juliakumi, Cleviai, és Bergai tar-
tományokban.

Hogyha azért az Ur Isten, minden emberi gondolatoc felött,
és tanácskozásoc ellen, ez harmincz hét esztendőc jártában,
ennyi Urakat, Fejedelmeket, tartományokat megvilágosított,
az szent vaczorarol való tadománnac igaz értelmével, miért ne
remenlenőc azt, hogy Isten ő Felsége ezen értelemre hozzon
többeket is? Mert él még az Ur Isten, az ki egyedül czudákat
czelekefzic.

B E R E K E S Z T É S.

ES ezekről akartam Kegyelmeteket, ez Jubiléus inne-
pen, az meg olvasott textus mellet, megemlekeztetni. Meg-
hallottuc azért, melly genoszul volt legyen dolga az mi anya-
szent Egyházunknac, midőn az pápátul vezéreltetnéc. Meg-
hallottuc aztis, melly jól legyen mostan dolga, holott az Christu-

ftól vezéreltetec. Miczoda illenéc azért inkább im mar egyéb hoz-
zátoc, Ti atyác anyác, hazi gazdác, hanem hogy tiis szinte azt
czelekedgyétec, az mit régenten az Sidoczelekedtenec, midőn
őc az Hufvetnac nagy innepét szenteltéc, Az az, midőn ti haza
mentek házatokhoz, és az ti gyermekitec kérdezic, Apa, anya,
midőlog ez, hogy, ma az emberec, illy nagy sereggel futnac az
egyházhoz, hogy illy sokat énekelnec, imadkoznac könyörög-
nec, és prädikálnac: ti ezt felellyétec: Az Jubileus innep ez, az
mellyé mi diczérjúc és magasztallyuc az Istenec nagyságos jo-
tétemenyet, hogy ő minket az Egyiptomos Papistaságból ki ra-
gadott, és az ő szent fiának világos esméretire hozott: erről tiis
megemlekezzetec, erről tiis ma és holnap, és időjártábanis há-
látadgyatoc az Istenec, és őtet viszontag tisztellyétec, és szerez-
setec, az ki minket az ő szent fiában ilyen igen szeretett.

Közhosszúval, kiki minden az ő szivét, ma ilyenképpen szo-
lítja meg: *Aldgyad én lelkeim az Urat, és el ne feledd, melly jól czeleke-*
dett teveledis: ki tégedet ki hozott az Romai Babylonból ki tégedet meg
koronáz Euangeliumi kegyelemmel és irgalmassággal. És ilyenképpen,
ilyenképpen inditatic arra az Ur Isten, hogy az Euangeliumnac
tisztá tudományát az mi gyermekinkre, és azoknac uncáirais
kiterjeszse és plántálja, és azokat időről időkre megszentel-
lye az ő igazságában, mind addig, miglen amaz nagy Jubileus
elzrendő elkezdéséc, az mellyen az mindenható Ur Isten az ő
Anyá szent Egyházát tellyességesen reformálja, nem Luther
Doctor által, nem ZVINGLIUS vagy OECOLAMPADIUS ál-
tal, hanem az ferfiu által, az mellyben ő azt elvégezte, és elren-
delte, melly az igaz JESUS, az ki minket nem czac az Romai Püf-
pökneccigájából, hanem az bűnnecigájából, az halálnac felel-
méből, az ördögneccigájából megment, és megszabadit, és
az melly maradécmeghátra vagyon az értelemnec fogyatkozá-
sában, azt az mi elménkből kivetzi, és az mi fogyatkozása meg-
hátra vagyon az mi engedelmeségünkneccigájából és szófogadáunknac,
azt az mi sziveinkből kitisztítja, és minket úgy mint ő szerelmes

Jegyesét minden sőmörődés és makulanélkül bémutat az ő
mennyei attyánac, mondván:

*Atyám, ezec azoc, az kic nem paráználkodtanac az Baby-
loni nagy kurvával, és nem részegítetttenec megan-
nac paráznalkodásánac borával.*

*Ezec azoc, az kic meg nem haytottac magokat az Bálvány.
képec előtt, és meg nem aláztac magokat az alított
szentec előtt.*

*Ezec azoc, az kic az én szenvedésemet, ő örömknecc, az én
haláloamat, életeknec tartottac.*

*Ezec azoc, az kic az én kísértetimbem én mellettem mind
végig megmaradtac.*

En szent Atyám, akarom, hogy ahol én vagyoc, ő kis ott legye-
nec, hogy lássac az én diczőségemet és az te diczőségedet.

Ackoron elbémennec az kívántos, idvőlséges, szépséges, és
reformaltatott Templumban, mellynec neve,

Menyotfág, Menyorfág, Menyorfág,

Öröm, öröm, öröm,

Elet, élet, élet,

Diczőség, diczőség, diczőség,

és mind öröcké pedig. O diczőséges Templum!

Hálá legyen az Atyánac az kiazttépitőte:

Hálá legyen a Fiúnac, kiazttéminékünk megszerzette:

Hálá legyen az szent Léleknek, az kiminket még u-
gyanitt, Istennec Templumivá téfzen, hogy ofz-
tan az Istennel az öröcké való templumban la-
kozhasfüncc.

Az ki oda kívánczozic, mondgya ezt, Amen.

Ugy legyen Uram Jéfus, Amen.

K Ö N Y Ö R G É S.

M I N D E N H A T Ó, és irgalmas atya U R Isten, ki az te fent fiaddal és az fent Léleckel örökké országolsz, mi fegény nyavalyás emberek, megismerjücmagunkban, és megvállyal te előtted, hogy, nem vagyunk mi arra méltók, hogy mi te hozzád fel emellyük fivéinket, és előtted fájunkat valaminek kérésére felnyissuk: De az te szerelmes fiadnak, az mi egyetlen egy megváltónknak, és idvözítónknek nevében járulunk mi az te fíned eleibe: és nem kételkedünk ebben, hogy annak kén fienvedésért és halálaért kedvesed legyenek, te előtted az mi fájunknak befédi. Oh mi Urunk és Istenünk, nagyoc az te czudáit, és az te gondolátid, az mellyeket mi raytunk megmutatni Semmi ninczen tehozzád hasonlók: hirdettyük mi az te nagyfajos dolgaidat, és kívánunk befelleni azokrol noha nincz háma azoknak. Mert te vagy az Ur, az mi Istenünk, ki az mi első Atyainkat az te ábrázatodra teremtetted, az mellyek minékutánna az fomatú eset után i, en elkeferedtenek volna őket az áfsonyi alatt jóvendő magvanak, kegyelemmel tellyes igereivel megviagztaltad. Te vagy az mi Urunk Istenünk, ki az jóvendő Idvözítőről való igeretet, az régi fent Patriarkáknak, és azoknak maradékinak eftendőről eftendőre elhozta, és te magadnak az Sido nép között minden időben tulaýdon seregeczkét gyűjtöttel, az melytől te megfismerttetnel és magasztaltatnál, Te vagy az mi Urunk Istenünk, ki az időneceltől te után elboczattad az te fiadat az Jeshust, áfsonyi alattul fölettetni; és őtet törvény alá vetőtted, hogy ő azokat, kie az törvény alar voltanak, megfabadítsa, hogy mi az fűtági méltóságot elvennők: Es az ki ez nagy Idvölseget, nem czak az Sidoknak, hanem az Apostaloc által, és azok utánkövetkezendők által, mind ez világnak, és oftan az mi édes hazánknak is, az Nemet nemzetlegnek is fők fáz eftendő előtt meghirdettetted.

Hálákat adunk annakokaert mi tenéked, oh irgalmas és hívfeges Ur Isten, az te közönséges gyűlekezetedben, és diczérjük az te diczőséges nevedet. Főkeppen pedig ezért adunk hálákattened, hogy minékutánna az Apostali tífia tudomány az Papának rettenetes bálványozása és fettelem kegyetlenkedése által, meghomolyosítatott volna, és az Euangeliumnak könyvetöbbire mayd elveszött volna, Te ennekelette fáz eftendővel, az tölled erre rendelt esközök által, az eleitől fogva való igaz régi tudományt ismét az fényes világosságra hozta, és fők országokat, népeket, falukban, városokban, Fejedelemségeket és Királyi birodalmokat azzal megvilágosítottal,

ugyhogy immár ujjonnan telylednéc bé, az mi régenten Joël Profetánál megvölt jóvendölve hogy fiac és leányoc jóvendólnénec, az vénec álmo-
kat látnának, és az mi ifjaczkánc látásokat látnának, és hogy minden tarto-
mány tellyes az te eszméretteddel, és eltölt mint az tenger vizével.

Azonképpé hálaakat adunc néked ezennis, hog' te, ez ház efitédő által az
anya fent Egyházakat, az mellyet itt Német orfágban, és ezen kívül ke-
gyelmessen gyűjtöttél: az Antichristus ellen, és az tőle függőc, sőt az po-
kolnac kapui ellenis hatalmasan megőrizted, és megtartottad: és hogy ez
végre hiv tanitokat, és prädikátorokat boczártal az te földönben, és Keres-
tyén Regnálokat Fejedelmeket, és Urakat adtál, és mostannis adtál, az mel-
lyec az te Anya fent Egyházadnac daykaj ez földön. Aldott és öröcké di-
czérendő legyen az te diczóséges nagy neved, ezekert és egyéb jótéteme-
nyidért mostan és minden örök időkbén.

Kérünc téged, oh irgalmas Átyánc és Istenünc, ne nézd az nagyob részec
hálaadatlanságát, hanem tekintsd az te drága nevednec diczóságát, az
mellvért gyűjts ennekutánnais te magadnac itten és egyebüttis Ecclesiá-
kat, és azokat otalmaz meg kegyelmessen. Boczástlenség s munkásokat
kiaz te aratófodban, és áld meg bővségessé azoknac prädikállásokat. El-
lenben gyomlály ki min' en hamis tanítókat, ragadozó farkasokat, és fak-
ványosokat és béresséket, z kic az ő magoké, nem az te tíf eslegec: az
ónnon h főköt, és n-maz halgatoknac idvőll gköt keresic. En jedd
ezt fent kegyelmedből minden Euang licusokn c, hogy egymás között
egyenec egyesec, az mint hogy te és az t: fiad az Jესus egy te viled,
hogy te néked az ő egyen tlenkedés ec és fakadáloc által, oc ne adas-
séc arra hogy tölóc elvegyed az kegyelen n-c orfágát, és egyebeknec ad-
gyad, az kic nnac job gyomó czét teremtséc. Vedd az te öröc minden har-
ótalmodalá, az mi Czásárunkat ő felrégét, z Nagy-Bri aru iai Kirá yi Fel-
séget, egyéb Kirá tyén Királyockal és ez Német Birodalónac Vá lto Fe-
j de mav lé Her zegiv legyetemb-n, Kivá tképp-n ez mi orfégunk nac
K egyeln s Fejed lmet, Frideric Palatinus Hertz-ger, az ő Felség k dvesi
házast r át és Vá asztó Fej delemi özvegy any yat, az küsdet f jed lme cz-
kékt e leány affonyokat, z egész Renuis vizemelleki Valasztó Palati-
nu. F jede emség n c d czér tes Udvarával, és ennec Tanczoziva' és tíf-
tartóival gyetembén: Adgyad fent Lelkedet nékiec, hogy minden ő re-
gnálásokat és vezér léseket arra intezzéc, és ez tzelta igazgalsac, hogy az
minden Királyoknac Királlyá, az Jესus Christus ő raytoc és az ő alattoc va-
lókön uralkodgyéc, és az őrdőgnec orfága, ugymint minden hamiságnac
és förtelmelségnec orfága, az ő kegyes vezér lésec, és fent élerec általis, na-
prol napra, mind inkább inkább rontaséc, és mi ő alattoc czendessén élhe-

sünc, minden Isteni felélemben és tisztettségben. Tekintsd meg kegyelmessé-
fen az (zelédes házi gondviselőket is, és őrizd meg mindnyainkat, veszedel-
mes hadaktul, és vér ontástól, drágaságtól és döghaláltul, és egyéb orfagos
czapásoktól.

Könyörgünc ennek felötte minden mi Keresztényen Atyánk hajértis, kic az
Pápanac és Töröknek Kegyerlenkedé'e alatt, öldözált és nyomorúságot
fienvednec, Vigasztald meg őket az te fient Lelkeddel, és kegyelmessen fia-
badits meg. Ne hadd oh Úr Isten, az Keresztényens get tellyettséggelel pushti-
tarni, ne had az te nagy nevednec diczóséges emlekezetit ez földről eltö-
röltetni, hogy az Antichristus tenéked gyalázatotodra, és káromlásodra ne
diczekedhesse. Könyörülly ké ünc azokon is, az kic még az fetétségben, és
tévölgesben vadrac, és hozd z te Igaságodnac világossága a őket, hogy ó-
kis mi velünc, és mi ó vélec egyetemben, tégedet mi Istenünket és atyánkat,
az te fient fiaddal az mi Idvözítő Jesus Christus Urunkal, és az fient Lelec-
kel egyetemben, igazán meg esmérjünc, tellyes fiúból feresünc, ahíratos
buzgósággal tisztellyünc, itt ideiglen és amott ofián öröckön öröcké. Cze-
lekedgyed ezt velünc az te fient Fiadnac az Jesus Christusnak kedvéert, az
kinec nevében, és kinec meghagyásából, így hivunc továbbá tégedet segít-
sággól: *Mi Atyánc, &c.*

AZ ANYA SZENT EGYHAZNAC
KOEZEN SEGES IMADSAGA, MELLY BEN
ISTENNEC AZ MI MEGVALTSÁGUNKERT HÁLÁT
adunc, eskülobbkülobb fele szükségünkert könyörgünc.

Mellyet az Magyarra fordított Haydelbergai

Catechismus utannis kinyomtatnac

Pápan 1577. esztendőben,

Huszár Gál Pradicator betűivel.

Erőc mindenható, bizony élő Isten, mi Urunc Jesus
Christusnac diczóséges fient atya, kic z Te nagy ir, almaságod-
bol, meg fánád az bünbe és káthozatba esett embesinen z t-
nec veszedelmet; Es a te egygetlen egy fiadat, ez okaert adád
fidalmas halatra, hogy tégedet az nyomorult bünös emberekhez megen-
geztelne. Es minden, valak ő et megesmeti, el ne vessen, hanem öröc éle-

telegyen. Adgyad minékünc, kéünc tegédet, az te felerelmes fiadert, hogy mind mi, s' mind egyeb emberek, az ő igaz esmeresire, és ártédre juthassunc. Annakfelőtte borzálj meg minden bűneinket; süilly nyonnan, és birjad tellyes életünket, az te fent Lelkednec általa, es vigybé az oróc életnecó rómébe és bodogfágába.

Miért hogy pedig az te megmondhatatlán nagy kegyellegedből, ez utolsó időben, az nyomorult Magyar Országban, a' tób környünc valo somféd nemzetekkelegyetemben, minket is nyavalyas embereket, kicennekelötte, az Antichristus Országanc lelki vakfágában, eltemetvén nem külfömben fekfünc val, mint egy Egyptombéli megtapasztalható setettségbe, az te igédnecvilágosfágával meglátogatál, a' te felerelmes fiadat, minékünc megjeléted és az Lelki Babylonnac f. moru rábsfágából kihozál; Adgyad minékünc az te nagy kegyelmességedből, hogy ez te meglátogatásodat, és szent fiadnac országába valo hívásodat, valóba megismerhesünc, tőled nagy haláadásfai, és penitentiahoz illendő gyümölcsz nec teremtfével vehessünc, az te igazfágodat tífán és igazán megismerhesünc, és alázatos szívvel kövessünc. Hogy annac világosfága és vezérlése által, mimagunkat minden hamis tudománytól, tévélgestől, és gonosf élettől megotalmazzhassunc. Es az Antichristusnac, s' akarmelly egyéb hitetőknekis Babylonnyából tellyesféggel kimenvén, mind hitünkben, s' mind erkölcsünkben napról napra inkább megf. ulhassunc.

Birjad és igazfágad az te fent Lelkeddel az igaz tudományú tanitókatis, és állj ellene minden hitetők nec, s' azoknsku, az kic az mennyei tudománrt fidalmaszác, és az igaz tanitóknc ellenec, hamis dolgokat költ nec, hogy tudatlan embereckel öket meggyü öltesséc. Adgyad aztis, hogy minden te paranczolatidban híven eljárván, az te felerelmes fiadnac általa kiadott regula szerint, adhassunc meg igazán az Czásárnac az misz Czásáré, Istennekis, az mi Istené, és egyebeknekis kinckinec az mi övé.

Otalmazzad továbbá és birjad az te fent Lelkeddel, az mi Királyunkat, az tób Fejedelmeketis az mi Urainckal, fő népeinckel, és tífartóinckal egyetemben: Hogy nyissác meg az ő országoknak és birodalmoknak kapuit, az te felerelmes fiadnac: Es az mint az Proféta által régenten megmondottad, az te anya f. Egyházadnac, legyenec életörj és jó gondviselőji. Annakfelötte pedig az fent Pál Apostalnac tanitása szerint, adgyad hogy jól éllyenec az fegyverrel, mellyet te igy törvények nec otalmazasáért ez végreadtál kezekbe, hogy tífellessé azt, az mite tőled ugyan valoba jó, azt pedig megtiltác, az mit az te igédben gonosfnac mondas. Hogy az ő tífickben igazán, és híven eljárásoc által, te is tífeltessél, okis, mind az ő birtokoc a-

latt valóckal egyetembe, az te otalmazád által megmaradhassanac, s' mi^u az ő hányoc alatt, Isteni felelemmel és tisztességgel élhesünc.

Könyörgünc te fent felségednec, az apó gyermekekértis, kiket az te hived tenéked, az fentéges Keresztég által, ajánlottanac, hogy őket felnevellyed, minden gonosztól otalmazzad, és az Christusbán való tellyes emberégre vigyed.

Azokértis könyörgünc, az kic az te igazságodat nem értic, avagy valamelly hamis tudomány által, elhitettetenec, hogy kegyelmiséged ferint, az te igazságnac uárahozzad őket.

Az te ellenfegidért a' mieinkértis könyörgünc, hogy mind az te fent esmeretedre, és az idvőségnek bizonyos utára terítsed azokat, az kic nem tudva és akarattyoc ferint vékez nec, hogy az fent Lélec ellen halálta való bünt tenné nec, hanem tudatlanságból czeleked nec ellened.

Adgyad fent Atyánc minékünc, te méltatlan fiadnac, nem czac az menyei kenyer, hanem testi idő ferint való életüknec táplálá ára való mindennapi kenyertünetis: Mert tudod hogy ez elmulandó földi segitregnélküli sükkőködünc, melyet te kegyelmesképpen az mi táplálásunkra teremtetél, és felfogatrád, hogy mindent megadál minékünc az te szerelmes fiadért, az mi nélkül sükkőködünc.

Könyörgünc az gyermekfűlő affonyi állatokértis: azonképpen az kiserettetbe és nyomorúságba estekértis. Óz vegyekert ávákért, és fejékint mindenekért, az kic az te segéd ségednélküli sükkőköd nec, de kiválíképpen az te házad népeért, avagy az hitnec czelédért.

Otalmaz meg továbbá minket é' ő Isten, és mind az te egész egyházadat, és mindenüt minden hivedet, az embet vér somjuhozó Páfanac és Tő öknec ellene, és minden egyéb haborgatóc ellenis: Es azoknac vitézi ellen, az kic te ellened partorít nec, öfveesküz nec, agyakodnac és hiában valokat gondolnac. Mert tudod azt élő Isten, hogy mi mindennec örömeit kívánnyc megadni az mi övé és mindeneckel békével akarónc élni: De így, hogy mindeneknec előtte adhatnóc meg az tiédet, Te megó menysei fent Atyánc: Tudniilic ezt, hogy tégedet, az te szerelmes fiaddal, és az fent Leleccel, igaz hitből való Isteni felelemmel esmérhesünc és tisztelhesünc: Minden egyéb idegen isteneket pedig gyűöllyünc és utállync. Annakfelőtte az mi bűneinkből való megtisztalásunkat, pe embe érdem nec, hanem czac az te fent fiad vére hullásanac tulaydonítuac.

Könyörülly kegyelmes fent atyánc az te nyomorult népeden, ki nem czac az tévelgők nec és hitetők nec miatta haborgattatic, hanem egy felől az Töröktől faggattatic, más felől pedig az Antichtistustól nagy kimellet-

len pusztítás. Nem bánodé kegyelmes atyánc, az te nyomorult fiadat, hogy ez Babyloniai kegyetlen Tyrannus ilyen nagy kegyetlenséggel, nem ez az te fentfiadnac áldoztát és hűtít ve a földhöz, hanem még annac fölötte, mind az minyomorult országunkban, s mind egyéb helyeken sok küömbkülömb féle rettenetes györelmeckel kinozza és fajtólya az te fentider, és úgy öldözi s oll' igen kiméletlen onya ki az te martíridnac véteket, mintha az te ferelmes fiadnac tagai mind barmoc volnának: avagy ég alatt órálok nál elveitöteb és latrab nép sohol nem volna. Tartoztald meg szokáért, kegyelmes Atyánc, mind az két Antichristusnac, az lékinec és teltinec vétes fegyverét, az rayunc uralkodo rettenetes öldöklestől. Kit öc, mi rayunc te ferelmes fiadon ez az szokáért ez eleksínecc, hogy az te tífesígedet és hűdötrellyesíggel semmivé tegyér.

Ez kec, az m ket keűnc, s mind egyéb sükséginketis (mellyeket ferelmes édes atyánc, te inkább tuds, hogy nem mint mi elő tudnóc bánlalni) az te fentfiadért, az mi Urunc J-fus Christusért, az te veled uralkodo fent Léleckel egyetemben, alázatosan könyörgünc, hogy az te irgalmasságod fent mint rékünc megadgyad.

Hogy ped goz te nagy irgalmasságodért, fent igédben való igéretid fent, minket ezekben meghalgtatá, és kéréfünk, mint hatalmas igaz módo lstenünc, megis add, te előted nagy bizodalommal Ament mondunc. Mert ez az bazonnyal így l sinec, az mint töledkérjü és kívánnyc, Mi Atyánc, &c.

P A P I S T A S A G É S M E R T E T Ö,
E U A N G E L I U M S Z E R E T T E T Ö,

és Isteni háladáfra indító Enekec, az mint elejöntén Bártfán,
Debrecenben és egyébütt voltac
kinyomtatva.

I.

A Z I S T E N N E C I R G A L M A S S A G A R O L,

Es ez vilagnac háládatlan, ágá ol.

Notája: Míg az Sido nemzet tartatnd Babyloniában. Avagy:

Pan. sealkodunc most országunknac, &c.

S Z A N N Y A D U R Isten az te népednec ilyen nagy romlasat, te fent S N evednec és fent lge d n e c illy nagy káromlasat, ronts el U a Isten az hit len nepnec nagy bosszúá lárát.

Közdet.

Kezdetül fogva ennyi gonoszság ez vilagon nem volt, ilyen bevérggel mindenigasság meg nem sem jelentet volt, de ezt nem látta az há' átlanság, mert az hitben megholt.

Ha megtekinttyüsz az Isten dolgát ökölletes jószág, ha megtekinttyüsz ez világ dolgát ökölletes vakság, Isten haragját irgalmasságot véli hogy czac czuság.

Azért most folyunc az nagy Istennek irgalmasságáról, és ez Vilagnak nagy vakságáról, halátlanságáról, az nagy Istennek büi ellen való ó nagy haragjáról.

Regen az Isten Adam Átyánkor az földből teremé, rea lehelle elő emberlön fentiségben teremé, Eva Anyánkor az oldalabol teteméből fészé.

Oka ennek lön hogy az egyesség köztünc meg maradna, megemlekenen hogy mind é világ egy Átyától volna, czac egy Istennek minden fentésgben, örökké foglálna.

Siet az ördög ezt hogy megérté nagy veszedelmünkre, Adamot ottan hazugságaval inditá az büntre, irigylivala hogy valástarott ő: őc dicz ősiégre.

Igy monda az korigyó ké: pében fent Eva anyáknac, mielt ennenec fés almajában az megütköztanac, olyac lennenec mint az Istenec, jot gonos: tudnánac.

Eva hogy lara alma fésféget az almában évec, Adamnac vive Adamis évec, az f: mecs fel nyilec, há: rohatlanoc nagy fegyenségec ottan ki jelenec.

Fge levellal nagy pirongással test: ket fed: zic, az Isten előtt el rőytezenec, mert haragját félic, nem rőytezhetnec elő jóvenec és magokot mentic.

Az vérket Adam Evara keni, Eva az kigyora, de nints mentsegec, mert előttec volt az Isten tilalma ám ki adatec az sententia az Istennek a: ka.

Kigyó ezt törted azért atkoz: vagy az földi vadac közt, á földet egyed te mind ő: ke és az ellyeden czuzf, nagy ellenkedeit vetec te közted és affony ember közt.

Mind őfvetóri az te fejedet affonyember magva, te czalardkodol és olalkodol jollehet utanna, ez az igeret hogy Christus el jó mi meg valtságokra.

Evára esmet az nagy Ua Isten vete ilyen á: kor, affony á' lat meg fokafesitom az te nyavaly: dot, kesetüsésgben és nagy bánatban fülöd f: idat.

Ferfi leken rajta hatalmas rajta uralkodic, az á: oc miat affonynepek: nec az hátoc pallatic, de az erköltsöt az gonosfából lám ki nem vehetic.

Adamnac monda, Adam te hitrel az affony ember nec, inkább engettel feleségednec hogy nem befedem nec, lám montam vala hogy hadnál béket az tiltot gyümölsit nec.

Atkozt mar az föld az te munkadban, atkozt te éretted, nagy fáradtságval és nagy munkával az föld hasznát vegyed, az te ottzadnac vereitekével kenyeredet egyed.

Töviszet dudvát néked teremtsen minden eletedbe, az tüvet egyed mig temettetel az fekete földbe, mert porból lóttel, ismet porra lesz, ember ved esedbe.

Az tá án bõ be felölözteré őket az Ua Isten, nem hadgyi őket paraditfomban az nagy diczóságban, de el ki üzé az nagy munkára nagy kesetűségben.

Moyser írja első könyvének harmadic részében, ebből jól látod emberi nemzet mint eide az bûnben, mar senki ninczen természetet Istennek kedvében.

Adam nem ö zé Isten befédér, elveszte fensséget, ártatlanfagat fép természetet, minden bõ tseéget, öröc életét és igassagat tökellettséget.

E őst vala természetben Istenhez hasonlo, De azt elveszte és az ördög-höz ottan lön hasonlo, minden magzatiya fia léanya gonoságra hajlo.

Adamnak vetkel lön minden oka az mi rúttságonknac, minden vakfagnac fientelenségnek tudatlanfagonknac hamisfagonknac: foc nyavalyanknac az öröc halálnac.

Ezt azert mondom ilyen nagy nyilván hogy minden meg tudgya, természetben melly igen undoc minden jól meglaissa, magában bizvan jamborságában magát meg ne czallya.

Am Esaiasz nyilván megírja természet: önc melly fép gyermek fii önc ruhaja melly fép igassaganc olly fép, azert meg lassad te honnét lehetz mint az Cristal olly fép.

Kivan az Isten lelki fepségét, belö tisztasagot, hitet szerelmet, nagy tisztességet és ártatlanfagot, meg tük mi tölönc testi indolaft, gonos kivan-ságot.

Ez akarattyar am meg jelenté fient Moyser által, mellyet meg ira két kőtablara az ő fient újával, Sina hegyről Sidoknac küldé nagy erős átokval.

Atkozt az ugymond ki meg nem marad az én törvényemben, ottan el vessen ottan meg hal yon mind testben lélekben, meg Confirmallya, minden az mondgya, hogy ugy legyen, Amen.

Nintsen az ember ki megtarthassa az Isten Törvényét, ha ki nem hinné, fient Pál meg mondgya ez az chidgyed befédér, Azert meg lassad ki el veheti átoc nehefseget.

Szükségimmaran hogy megismerjed az Isten jo voltat, az bünösökhöz nagy szeretetet és irgalmasfagat, idvőséginkert ala boczatta egyetlen egy Fiar.

Ez lón az magzat kit megigére az Paradiczomban, mely mag megrontya az kigvo fejet minden hatalmában, czalard ördögöt az bűnnecattyat az ő fandékában.

Ez ígérten biztat á sientec mind kezdettől fogva, Adam, Abraham, Isaac és Jacob, Noe Patriarcha, mind az sient Atyác Joseph Aaron pap, Moyses Propheta

Ez magzat által teremteténec kezdetbe mindenec, mennyen és földön minden állatot minden ékességeg, ez egy magzatban megaldattanac minden nemzetégeg,

Soc idő mulvan el jöve ez Mag mi idvősségünkre, süz Mariatul megtesőle mi épülesiünkre, hogy minket vinne az diczőségbe, kit Adam el veszte.

Itt megmutatá az Atya Isten nagy irgalmassát, Christus Jესusnac ő sient Fianac alazatoságat, magára véve mind ez világnac gyalazatoságat.

Az gyarló testben bűn nélkül vala hogy minket tanita, sokat farada az menyorságra nekünc urat nyita, igazsággal ő sient Atyának kedvében jutata.

Nagy soc czudát tón ez földön járva holtakat ramasta, soc betegeket ördöngösöket köztünc meggyogyita, hatalmasságat és Istenséget ebben megmutata.

Mind ezt kiáltja jertec en hozzam, kic bűnösöc vattoc, en' vagyoc az Ur és az igazság ha engem halgattoc, ennalam nekül az én Atyamhoz soha nem juthattoc.

En im eljöttem hogy az ördög nec erejet eltörjem, en sient Atyámnac ő akarattyat nektec megjelentsem, az ő Törvényéc hogy mindenestül érte-
tec betöltsem.

Ez akarattyá az én Atyámnac minden hozzam jóyn, arra botfarotki bennem bizic senki el ne veszen, az ki engem lát és bennem hisen mind öröcké élyen.

De nem akarac az Sidonépekec ötet megésmerni, sem befedenec sem czodajanac nem merénec hinni, idvőzeitő nec Isten Fianac nem tudacefmérni.

Végre megfogác az ártatlan vért halálra itélec, megostorozác hamis törvénnyel farszfelfeitec, az tolvajok közt Jerusalemben büntelen megölec.

De feltamada harmadnap mulvan nagy soc bizosággal, megengetzte-
le az Atya Isten ő sient halálával, megigazeita kic benne biznac s. ltamada-
dásával.

Negyven nap után menybe felment, nekünk helyet szerezve, apostolokat mind ez világra tanítókat küldte, azt paranczolta hogy az mit mondott minden szí hirdesse.

Vale ki hisen és bennem bizik, megkeresztelkedik, minden időzzü, az ki nem hisen minden elkarhozik, Euang. ím ez az nagy jó hírdetkevelen veszik.

Szent Lélec Isten ennekoránna nem sok idő múlván, nagy féneltségben ugymint tüzes nyelv elküdeitéc nyilván, Apostolokat megvigasztalván és megerősítván.

Am elmenénec az Apostolok mind ez világ ferte, nagy bátorsággal az Christus nevet mindenre hirdette, hogy testbe megholt, és felámadot mi idősségönkre.

Ezt az Propetiát Adamtól fogva mi nekünk hirdettéc, az Patriarkae és az szent Atyák hitben ezt elmettéc, az Apostolok sz szent Doctores nekünk ezt hirdettéc.

Erremutata az Atya Isten Jordan vize mellett, sz Tabor hegyen erre mutata, hogy halgailluc őt, ferelmes Fiam, ugy mond, ennekem ez lelke kedvemet.

Erről szent Péter lam nyilván mondgya, ne legy kétes ebbe, ninczen ég alat, föld felől több név mi idősségönkre, csak sz Jesuñac az ő szent neve, hát bizzatocbbe.

Az Jesus Nevét fépen az Angyal lam megmagyarázza. Szűz Mariatul sz k. születésidőzitszt mondgya, az bűnös nevet minden tünéből ő meg szabadítja.

Ez az igaz hit az Kereszténység az ő őc idősség, sz kit fidalmas és nem mer hinni most az Kereszténység, az ki nem tudgya csak fidalmasza mondgya hogy Luthertég.

Demeg holt Luther fel nem tamadot ő benne ne hidgyünc, és sz mint hallgyuc Papais meg holt ő benne se bizzunc, az Christus megholt, de feltamadot csak ő benne hidgyünc.

Ez az nagy vakfagaz emberet közt és nagy tudatlanfag, meg nem érthechogy feltamadot Isteni igazfag, mert elhitette mind ez világot az nagy focziludfag.

Az Christus mondgya jertec en hozzám, mi futunc Romába, Bodog affonyhoz Coloniaba onnat az nagy Agba, bolisós helyekre az szent Jacabhoz sz Compostellaba.

Az kinec ninczen annyi költsége mennyen csak Barára, avagy Kasára, avagy Varaddá, avagy csak Darnora, de hol tanita minket sz Christus sz farsangozásra.

Az hatalmas, c idvősegekert Clastrumot rackatnac, á f. Atyaknac á Baratoknac nyugalmat czinalnac, ott egy gonósból kettőt czinalnac, balvát imattatnac.

Né kic ezuffruhar, czafrangot, kuklyat órómest viselne, sokan Cordával beövedzenec, Apáltzavá lefnec, fent házasságot mert nem feregne, fe-gyenfégen élne.

Nekic bővelne egy napon az hustul meg süpnec, ektelenfegtül gonósbefedtül soha meg nem sünnec, ezec ot félne hol nints felelem, hitelenül élne.

Sokan bõmbõlne és berbitelne, nem tudgyac mit mondnac, lélec vált-fagot, és harminz Miferigé olvasatnac, ezec á nyomát czac bottal ütice az el futor Nyulnac.

Az vagdalt hurkat, az abrac oftot nagy sokan forgattyac, ezefter egy nap ha meghamlallyac imatfagnac tudgyac, az fent affonyoc nagy fentleget ezzel murogattyac.

Igen gyovonnac Peterne Palnac süz Marianac, az holt fétékne kicez vilagra femmit né gondolnac, de levelek be á niire intne arra né halgatnac.

Purgatorium bizodalmatoc de meg czalatkozto, ennecaz hafna kic ott fúrtóztec fejenkint meg fázto, mert nem hisítec hogy czac az jegen ti há-zarczinalto.

Oh te gonósból tűz melly nagy soc lelket már te el vezettél, nagy soc pe-czényet Mife mondasz az papoknak süttél, nagy soc bort buzat az Baratoknac hamissan bevittél.

Sékiten ezbe né ragalmazoc dei. azar módoc, ez soc bolondfag ha idvő-zithet am ti meglattyatoc, de igé féltec hog á Credobáti meg czalatkozto.

Lamaz Credoban mind azt mondgyatoc: hisec az Christusban, hát miért biztoc az bolondfagban, ki nints az irásban, fegyent vallotoc ha megmatad-to ez illy hazugfagban.

Lam mind az fentec nekünc ajanlyac az Christus halálat, mind ez Ch-istusban nekünc hi detie bününc boezánattyat, kár nagy fementem femmide tenniaz fentec mondásit.

Az fent Vácóra minket erre inthogy Ch istusban hidgyünc, á fent Te-stevel és fent Vérevel, czac ez végre élyünc, megemlekezzünc hogy Chri-stus megholt, és feltamadt értünc.

De á Christusnac Testamétomáigé megrutitac, hog kalmatfagra ez d a ga kintset emberec forditac, Ch istus urók nac Vere hullafat láb ala tapodac.

Az Christus Jesult kic nem esmeric leteket elveftic, hogy isten s' ember és közbejáró czac kevesen értic, im predikallyac, de kic nem hisic bi-zony megemleitic.

Az Sida nemzét Christus hálát bizony megemleité, mert a Christusnac predikallat semmiben nem hívé, fantalá ezer Jerusalemben életet elveszte.

Azon Christusnac ő fient igejet mostis p edikallyac, de Luthersegnec és hamisfagnac az Barátoc mondgyac, mind az urakat ez fegeny vakocazzal elálatrac.

Mit irigykettec gonosi Barátoc tiaz Ur Christusra, ha nem jót közzenc nagy urasagra de czac folgalatra, nem romlasonkra de büncinkből sabadolasonkra.

De miért híftéc Magyar Urac ti az czala doknac, kicéyeljarnac mikint az baglyoc, mért semmit nem tudnac, mit üldözitec az jamborokot kicjora tanitnac.

Az Ciganoknac lám béker hatóc kic mindenkor lopnac, az Törökökvel lam partolkottoc kic rantoné rabolnac, czac az nem kedves urak köztec, kiejor predikálnac.

Olly igen feltec az husételtől turotol tikmogatol, és az Istenec fient ferezitől az hazaspapoktól, semmit né feltec az tefegsegtől, az paraznasagtól.

Semmit né feltec gonosi fitkóktól, hamis esküveltől, usorásagtól, hamis dulaftól az nagy fővsenegtől, ki miat nyilván elfakattatoc az igaz Istentől.

Reanc haragut nyilván az Isten az hálát'anságer, reanc botfatta az pogánokot az hitetlenseger, reanc botfatta az nagy búkfeget az usorásager.

Soc ostorral ver minket az Isten, de semmit nem félunc, Saska dög hala', Töröc vendég nép uralkodic raytunc, de az Istenec semmi ostora lam nem fog mi raytunc.

Te magyar uemzet kemény nyako vagy, és igen süket vagy, nagy focjot taníts, Isteni befed raytad semmit nem fog, de mayd meglatod miképpen iars ha az Ur Isten elhagy.

Nagy bevseggel most fient akatattyat hirdetteti néked, ha for fogadnal ő fient orfágát igeri teneked, de ha nem vesed hidgyed öröcké te ezt megemleited.

Nem mondhattatoc hogy nem tuttatoc Isten akarattyat, mert mind Pap, deac gyermek, hegedős nagy nyilván kiálltacyac, ám meglattyatoc mikint variatoc az itelet napját.

Szege' Magyaroc mikor va'anac nagy visfayonasban, nem mernecvala tókelltesen hinni az Christusban, Tállyan ezt ferzec ezer őt faszban és az negyven hatban.

I I.

AZ ANTICHRISTUS

országai ellen.

IM megromlottál ő jo Keresztényeség, mert ninczen te benned Isteni bölcseség, állta te read nagy főc hitetleneség.

Nints helye köztönc semmi fent iralniac, czac mind feketönc az nagy álnokfagnac, nints helye köztönc Isten mondasanac.

Tudgyuc azt nyilván mert fent Pal megitta, hogy Keresztényeség ez időre jutna, mind meg vakolna igazat nem latna.

Hirdet jövendőt fent Pal imézt mondgya, fent Lelec Isten nyilván neki mondgya, hogy Keresztényeség ez időre jutna.

Az igaz hittól ugymond elfakadnac, és tevelgésre nagy fókán hajolnac, fent hazafiságot, étkeket megtiltnac.

Lásd meg ha ugy nints mint az iras mondgya, Az Keresztényeség hitit hatra hatta, főc bolondfágba ő magát foglalta.

It azért folyunc az egy igaz hittól, mint megczalattunc emberi szerzetstől, semmit ne fellyőnc az hitetleneségtől.

Az igaz hitet vallyuc az Christustól, kedvesec lefőnc az ő érdemből, és idvözölőnc benne valo hitből.

Ertől az iras bizonyfogat tefen, hogy minden ember hitből igaz lefen, czac Christus által kiki igaz lefen.

Im nyilván láttuc ez világ vakfagar, semminec tudgyac az Christus halálát, vere hullafat idvőségőnc árrat.

Tudgyuc lam mit mond fent Peter Apostol, meg nem mentettönc ezüstet aranyval, de az Christusnac vere hullafával.

Am te meglátod ki boltfóban bizol, vizkenyer bőyttól hogy ha te meghizol, Christus vereben ha hitből nem iszol.

Ezt jól esiedbe vegyed Keresztényeség, hogy vagyon köztönc nagy főc hitetleneség, ki miat még fedd a menybeli felleget.

Sos viztől tarttuc bűnnec borsánattyar, olay elvefi fővőnc álnokfagar, főcgyerttya gyoytas Istennec haragjat.

Tífret ofcottunc az megholt fenteknec, porkolabfagot adtunc fent Peternek, kic nem esmeric mind kirekeztetnec.

Kozma Demien betegséghöz láto, fent Apalina vala foggyogyito, fent Katarina Mester és Tanyito.

Otília mert vakon sületet volt, ő nekie fogalt kinec feme nem volt, ám lásd ha az adgya kinec soha nem volt;

Nagy soc Misenket fent Istvan elvötte, az mi lovonkot fenczeffe törtte, itt az papoknak sokszor kedvét törtte.

Trinck Urban sokszor refegsegben mondgyac, borna ebőseget mert ő tüle variac, eger üzőnec Kakakillat mondgyac.

Rivéfecnektec fent Miklos istétec, és halaszoknak ha niats fenczejec, őc fent Miklosnac nem adnac Kefegyet.

Az kinecel véfifinaja malatiza, az pásztorfagot fent Antalnac adgya, és fent Balasnac Farkas ellen adgya.

Regvel ha indulunc és utra megyünc, Harom fent Kiraltul segitseget kértünc, boltfos ere klyér nyakonkban figyziünc.

Ezt az kit mondóc fejenkint tudgyatoc, ha az az iga z hit am ti meglattyatoc, kie segitseget soc Istentül váróc.

Gondolkodgyunkfa ezec mikent vadnac, ha mind az fentec mind ezen ofoznac, Christus Urunknac tistet így nem hadnac.

Nem vesfed esfedbe az fentec mondasat, kie Urunc Jesust főfólonac mondgyac, fent Pál fent Janosezt megbizonyitgyac.

Vagyon mi köztünc véghetetlen vaklág, nem követ irást emberi okoflág, véli hogy jószág az nagy soc bolondlág.

Mar vedd esfedbe az mit fent Pál monda, hogy Keresyentég ez időre jutna, fót nem fogadna hitüel elfakadna.

Az hitelentég hogy mi közzenc fála, az Keresyentég mindenekben romla, mert időzülni socképpen akara.

Nekic kuklyabol vana idvölseget, nótelenségből sokan könnyebseget, hus nem ételből jo Keresyentéget.

Tudgyuc ez végre Templomot rakattunc, fent hazasfagot ezért megutaltunc, mint fent Pál mondgya érkeket megtliunc.

Isten az embert lám mikor teremé, az firsü melle ottan tarfot ferze, nem jonac monda egyedül halenne.

Czusiagnac véllýünc az Isten mit monda, hogy Attyat Annyat az ember elhadna, feleségével öröké maradna.

Hazasfagunkban ottan megrontanac, hogy soc Adventot mi közzenc hozanac nagy bujasfagnac ott utat nyitanac.

Regulat ferzet ez világ maganac, nótelenséget alit jamboríagnac, fent hazasfagot utaletoffagnac.

Írást mi nekünc fent Pálerről hagyta, hogy az hazasfag tistta élet volna, és mindenec közt fencsege volna.

Senkit az Isten ezütl meg nem tiltot, Egyhazi népet Calixtus megtiltot fantalan népet pokolra botlaltot.

Titus Píspéknek fient Pál megjelente, egy feleségű hogy az Píspék lenne, és gyermeki közötti tiszteletes lenne.

Jo példát vennének régi fient Atyákról, mint Abrahamról Moyses Prophetáról, Isaac, Jacobról Zacharias papról.

Las Isten népet ezec tanítotrac, nős gyermekefec lán mind ezec voltac, de az Istennél mind kedvesec voltac.

Nem ladde ember ha esitenelel nem vagy, ki hazasfagnac fient szerzetibe vagy, ha maft meg utaltsite utalatos vagy.

Vessetec véget illy soc bolonoságnac, hadgyatoc békert igaz hazasfoknac, papnac, baracnac az fegeny gárgyannac.

Meg vér az Isten az paraznaságert, senkit nem utal igaz hazasfagert, elvezt az Isten az soc bujarágert.

Hanó telenecc törvény kívül élnecc, ha szerzetesec nagy fegyenben esnecc, soval ket sozni azz d miald megmennecc.

Okosfagunkot azért hatra hadgyuc, Isten szerzetet mi meg se utallyuc, mert mi magunkot fejenkint megez illyuc.

De jol megérted az mit fient Pál hirdet, hogy az parazna menybebe nem mehet, róttennyetec meg etrül az mit hirdet.

Inlafd ha nem job hazasfiban elnőnc, hogy nem fal mellett az Cautéval jarnőnc, nagy fegyenfegben Isten ellen elnőnc.

Emberi szerzet azért hatra hadgyonc, az fin vesi őknec ebben ne engedgyőnc, kie az akarjac hogy mi mind elvesfőnc.

Ezer öt százban es negyven ket őben, mikor irnanac ezt szerzeteknekben, hogy Keresf yenség vala tevelgésben.

Nota. III. Ok mint Keresf yenség vala tevelgésben.

MAS AZON FELERŐL.

SZÜKSÉG Keresf yennecc mindenkor vigyazni, minden ellenségtől magat oralmazni, ki a k r l elkeben meg nem csulakozni.

Christus Urunc mindent int az vigiz asra, fient Péter Apostol az jo jozani ágra, mert az órdóg vigyaz az mit romlasokra.

Soc tsalardiság esec kőz őnc Keresf yennecc, arra hogy fejenkent voltonec eselenec, hást nem kevetőnc hit őnc mindeneknec.

Egy ellenség kőz őnc igen nagy romlást lór, kit az Keresf yenség cza l fisebe sem vór, mert nagy fepnecc tetizet azért elh teret.

Ez nagy ellenséget nagy sokan feretic, nemtom minec hyjac kőtelvel óvedzic, affu faba oltor de két kézzel esic.

Hősiántos ruhát és czafrangot visel, és mind télbe nyarba főr koforot visel, alazatosan jár de rukva miregvel.

Barlangban lakozik bõmból eyjel napval, gyakran fejét hatya, szaval sokat megczal, czodára kicfutnac megjönec nagy kárval.

Barlangból ha kijő, alanézve kullýag, alnokságot gondol de két fele halgat, ahova be férhet ot bizon nagy kart hagy.

Ede sief befedő hogy Angyalnac velned, de végre mint megtál ha esedbe vened, bizon te vigyaznal, magad meg őrizned.

Tavol hatekented olyan mint egy Méh kas, ha hozza kőzzel mégy olyan mint egy agfas, vay puhan óvedzet ragadozo farkas.

Nem véssde esedbe kis gyermekc eiköltset, melly igen fél tüle latvan ellenfeget, ottan fut Annayahoz hogy meg mentse fejét.

Gyermekek etezzel lám ijez gettetec, mert ellésgtec volt de nem erttetec, lelünkben mathankban mert igen nagy kart tótt.

Ezt hate nem hinne im meg bizonyitom, Christust nem ismeri ezt en nyilvan mondom, rosi kárában bizic azba eb hazudgyon.

Holt testre felvonfínac rosi bűdös kápat, ezzel idvősseget á holtnac hazudnac, lassad álnokfságot ez fient jmboroknac.

Tómlőben viselne ezec idvősseget, ezzel elhitetic az Keresfienfeget, hogy kedvesse tetet hamis Mísejevel.

Az Keresfienfeget vallyuc az Christustul, idvősségünc ninczen azert rosi kápatul, kérlec fűnyeretec meg ez socbolondfságtul.

Im tanars te neked megnyomorult kősség, hogy megczalot teged ez soc szerzetesség, ki neked volt kedves, az volt nagy ellenfeg.

Ez világnac fient im most felindultac, az tudatlanfságban mert mind megvakultac, ségyent nem esmérne Christusa támadtac.

Vilítatorokat visgalni boczatnac, de kőv Templomokat ezec meglátogatnac, veréb fírt hol látnac azban megbotolnac.

Teveket el nyelne, fűnyogot meg fűnece Keresfien Egyházrol gondot nem viselne, lelket nem építnecc azac pilestie nézne.

Az tudatlanfságtul senkit meg nem fedne, az soc refégseg: ol meg sem emlekezne, az parafenafégert senkit meg sem veene.

Itellyed Ua Isten ha ez nem nagy vakfag, tiltvan ó kőzö: tec az jo fient hazafüg, és kedves kőzö tec fientelen bujfsag.

Az hazafüg azert nem fíretne, hogy kesefűsseget el nem fíenedhet, kőnyebben elhetne, ny edent fíretne.

Látod Keresfienfeg vlag álnokfságot, nagy tudatlanfságot bűnben nagy vakfságot, ne kővessde azért az ó hamisfságot.

Miként az konkolnac fejez az viraga, belől ha megrontod fekete az magva, az fészetefféknec ilyen jámborsága.

Kerlec Kereftynec kövessic az Christust, kit az atya Isten mi nekőnc ajanlot, es kinec kedveért fiackávalasztot.

Ne hidgyőnc hazugnac ki igazat nera mond, halgassic az Christust mi mesterőnc mit mond, ot meg sem czalatonc mett mind igazat mond.

Ez eneket költe egy barátbol lór pap, bánta bolondíogat el rugta czuklyajat, hitire fogatta soha többet nem kap.

I V.

PAL ERSEK LEVELERE VALO felelet, kit irt volt az Keresztyen prädikatoroknac, ANNO 1548.

Jesus Christus öröc Isten oltalmaz gonosztól, ez vilagi nagy vakfagrol és tudatlansagrol, otalmazza hivedet az Papihaságtól.

Nagy dolog volt ez vilagon lam az tudatlansag, nagy dolog volt Isten ellen támadot nagy vakfag, ebből leszen minden népnek ő.óc nyomorofag.

Az megromlot termefetnecezz ő gyümölcse, hogy Istenne cigalsagat mindenben megfeitse, az váksagnac az alnoksag bereketet kentse.

Ha latharna bolondíogat ez világ vakfagat, az őrdőgnecczaladságot erős vigyazásat, nem követné Isten ellen az ő okosagat.

Az Ura Isten ki mident lát ezt igen jollattya, hogy az őrdőgez vilagot süntelen ingattya, kü'ömb kü'ömb nagy vakfag a hamisságra hayttya.

Levelében erről írja fent Peter Apóltól, hogy az ő.ög utannoc jar ment sivo oroflan, és azon jar hogy be nyellyen az kegyetlen faran.

Ide tova hegyen völgyön mindenfelé futoz, angyalkeppen alnokságal tetova húzodoz, mig az Christus feregenec valami but nem hoz.

De nem hadgya, megsegeiti Christus az őné.ét, igen fánnya ez vilagnac minden veszedelmét, azért mostan kialtattya az ő fenttígejt.

De lassatoc az őrdőgnecczoda mesterseget, felindita ez vilagnacim minden fentseget, papurakot pispókókok papát ő fentseget.

Ez emellé holdoltatta az hatalmasokot, kit. lyokot nagy okot az fentsonyokot, ezec által haborgattya az Apostolokot.

Az titulust feltetette Várdai Pal Eszec, hogy ő volna kiraly kepe Estergomi Eszec, ő.óc Eszan Eszergomban és Rom. Pispoc.

Ez titulus megmutattya Eszec minden voltár, nagy hatalmat urasagat és minden páfagat, hogy nem tudgya az Christusnac semmi igazsagat.

Király képe soha nem volt fient Peter Apostol, Éspanfagot sem viselt volt az fient Pal Apostol, ebből lattyc hogy te ersec nem vagy az Christusal.

Ezt végezted az sinatban tudatlanlagodban, hogy azokat temaraztod mind sentenstaban, az kic biznactellies hituel czac az egy Christusban.

Vac me öknecleveledben azokat itéled, az királnac érejevel őket fenyegeted, és azt itod hogy bizony őket megüntetted.

Regulajat vakfagodnac írva kibontattad, minden ember az követse erősen meghadnad, az kiteged nem követne etetnek nec itad.

Kár fiem érem Uram ersec az te vén fejed nec, hogy nem láod hamisagat az te leveled nec, ellene is fi te magadnac és az Ur Isten nec.

Az mit ittal rendi fiarint im elő famlalom, rövideden vén fejed nec im megmagyarázom, mert fi gyenlem uram Ersec leveledet látnom.

Panarczoltad az papoknac és plebanusoknak, hogy a hitnec ő fejetül el ne fakadgyanac, az mint Papa el végezte azban maradgyanac.

Illyec ugy mond ti legyetec az kic papoc vattoc, hogy a hitnec piskeketül el ne fakadgyatoc, kiül minden melfosa, ot fientseget vallotoc.

Az mit ugy mond, az fent fiekben régen el végeztec, Apóstoloc és az fentec az mit megferzettec, miad azokat megtattlatoc és azt hirde fettec.

Az fient Iraft magyarazni mondod ettelemmel, nem a hitül fakattaknac vélékedesekkel, kic az Iraft magyaraznac nagy eretnek feguel.

Mind ezeket Uram Ersec jól igazan itad, de nem etted mert Romabol mind ezt magyaraztatad, mindenemü vakfagodat abban megmutattad.

Tanítani az népeket hagyod az Ciedota, Mi atyankra az Isten nec Paranczolatyara, de ezeket te itafod vifa magyarazza.

Kereztelni gyatmeket guggolt vízzel mondod, idvölseges baz Iehével hifem azt alitod, mert milegyen a kerezt feg Ersec te nem tudod.

Az mit kevanfi kerezt fegre az czac apto czufiag, Olayt és Sor, Nyahat, Gyertyat és fejer Korosmat, megtagadod az Credonac ezzel minden agat.

Az a Olayt három nevre kereztelte Papa, egyic olay mafic Krisma harmad Infernotum, egy az büzi mond meg Ersec miczoda az hafina.

Az Christusal Vaczorajt egy fentsegnec vallod, de bölczebnec az Christusal magadot alitod, Christus vetter az közneptül mint lopo megtiltod.

Ha Christus nac jo Safara és Piske volnal, az Christusnac fentsefevelte nem a imarkodnal, ti fentsefevelte nagy fentsegnecben bizony nem piskalnal.

De halgassza uram Ersec en hogy mondod erről, mikor mondasz te Mifeczkét ízol az Kelehből, hogy nem igaz a mit ittal nyilván lattyc ezből.

Nagy focképpen az fentseget tisztelni akarod, am urnapjan az utzakon tétova hordozod, kalitkaba be rekeztet imattatni hagyod.

Czac Deakul az Miséket énekleni mondod, sem Sidoul, sem Görögül, sem Ratzul nem h-gyod, czac Deakul az, Ur Istent tisztelni akarod.

Jól gondoltad uram Ersec hogy ezt paranczoltad, Misétskedne csak hamislagig el titkolhatod, hogy nem ertic minden népecinká el adhatod.

Az fá Mohot fakba kötve az vásarra horgyad, jo Safrannac czac Deakul igen kialtással, Grittiene az nevezzed az kösslegre hanyad.

Az kirád föl bizonyíts meg hogy fent Janos ura, az ki gonost czelekedic nem jó az világra, nem akarja hogy megtessék az ő alnoktága.

Mit tessén volt az fent Lelecz az soc fele nyelvel, ha Pal Ersec czac Deakul befeltet Istennel, netalant az Ur Istent nem tud minden nyelvel.

De ne bányad Uram Ersec meg mondom egy fővel, az Miséskét az kit mondasz soc kerefe hanyással, annyit használ menyit Judas az veg Vaczoraval.

Leveledben Uram Ersec is az ha asslagról nagy fentsegnec te azt mondd régi fent Irasból, de megtiltod az papockot az fent hazassagtul.

Az fent Palnac irasára mit folsz U am Ersec, hol azt mondgya hogy tarsinélkül ne legyen az Pisce, im nem hadgya az Cauteval hogy jardon az Pisce.

Hol azt írod hogy az papoc egyedől legyenec, megutalod jo tanatár az igaz Istennec, mert egyedől nem jo lenniugy mondd az embernecc.

Abrahamnál Moysesnél job vagy te Ersec, hogy Istennel befellecc lam volt feleségec, netalant ezeketis paraznaknac veled.

Azon kérdlec Uram Ersec ha embere az pap, ha fentsege jamborsage az igaz hazassag, ha nem ember hát az paphoz nem fér az jamborsag.

Ezt di írjuc hol azt írod az televeledben, valamelly pap társot vessen törtentelenységben, elbotassá, tisztan ellyen Isteni fentsegeben.

Ezt hirdess az papoknak Váradra és Egre, kar helyekre hol nem mernecc jóni az napfentre, tessenecc tisztasagra fentseges életre.

Lam azt írod hogy nagy fentsege az igaz hazassag, miért nem jo hat az papnac fentseges hazassag, ha nem erted az mit irtal lassad hogy czac vaklag.

Az fenteknek idrepeknec tisz esleget törtel, az soc régi bozondsagrol mind megemlekeztél, az Istennec igéjéről ot elfelejtetel.

Gyertyyat, berkét és gabonat fentelni mondottal, vizet hammat: bárányakat fentelni hatall, az hasznáról igen bannyc hogy semmit nem irtál.

Az fenteket az gyertyával tisztelni akarod, az UR Isten en azt hiszem hogy vaknacalítod, mert az fentec az mit mondnac azt igyen sem hallod.

Az holtakert parantolod hogy mise mondáséc, semmi fokas vagy jo vagy nem elne hagyattaséc, im megtettzic minden dolgod hogy czachitlenseg.

Az misenec az neve lints sohol fent irasbā, de az pápác foldözgattac czac gondolattyokban, nagy hafnos volt, mert jollaktac az papoc az torban.

Mondattatic nem misenec de testamentomnac, az s. Paltol Uronc Christus veg votforojanac, az élőknek fereztetet, nem az halottaknac.

De hol láttal Uram erséc valaha olly dolgot, hogy valaki áholtaknac tött Testamentomot, az holtakat ver deglette ételt italt adot.

Nagy socképpen czufolkodol erséc az Christusval, az fentseges votforával hitnec zalogával, de fegyben hidgyed efel minden regulával.

Ez dologrol az fent Antal am egy látást lata, hogy az dífno az oltaron az kelhet forgattya, az fentseget hát pisikalya és tetova turja.

Megjelenéc ez látásban a fentsegnec dolga, gonof végre fidalomra, hogy az fentseg jutna, mint az dífnocugy nem tudnác hogy mi hafna volna.

Az miseben mar megtuttác meni czaládág volt, ez vilagot az Christustol mind elhitezte volt, soe tudatlan pap baratot nyugalomban tart volt.

De nagy jól tön az UR Isten ez féles vilagval, megjelente hogy az papa él nagyálnokságval, kereskedic az misével mint Judás Christusval.

Azett erséc jól meglaslad leveled vakságát, mert megtuttác az pápanac minden jamborfagat, megtagadod az UR Christust ha tartod ő párttyat.

Hidgyed nyilván hogy meg nem ment az titulus teged, az UR Christus az Templombol maydan ki üz teged, díczőseges fent igejet mert te nem bótsoállod.

Az fent egyház neve alat Christust kerengeted, mindēnemő vakfagodot az egyházval men'ed, en azt hiszem hogy az egyház miczoda nem érted.

A fent egyház az Christusnac válazrot serege, kinél kedves az Istennek fentseges igeje, kit megczofolh mint Herodes mert vagy ellensege.

Jesus Christus öröc Isten otalmaz gonofrol, ez vilagi nagy vakfagrol és tudatlanságtol, otalmazad hivedet Erséc haragjato.

Irnac vala ezer öt fáz és az negyven nyoltzban, mikor erséc Christus ellen íra az finatban, megmarázta hivedel, nagy sentenciában.

v.

PANASZSZA CHRISTUSNAC,

Hogy ellene tamadnac ez vilagiác.

P S A L. II. *Quare fremuerunt gentes? A Jambor bazasoc Notajara.*

MIND ez vilagnac im eke veset, az igazságtól eltevelyedet, az gonosságbaelbe merölöt, az hitlenségben meggyökerezet.

Im feltamad az igazságra, az nagy Istenec bofuságára, ő fent Fianac karomlására, fent igéjenec nagy romlására.

Szent David írta az Solár könyben, az ő könyvenec másod részében, mint tanarskoznac az népecegyben, az kienet hísnac az egy Istenben.

Nyilván tudgyatoc, ne czodalyatoc, ez világ bannya az igazságot, és otalmazza az hamisságot, David erről szól meghaigassatoc.

Mit agyarkottoc ugymond pogánoc, és minden népec gonost gondoltoc, földi királyoc mit tanaczkoztoc, az Istenellen feltamattatoc.

Hatalmas Urac és fejedelmec, Papoc Püspökóc és szerzetesec, az Christus ellen mind özvegyöltec, és az tanárban illyet végeztec.

Rontfucelugymond minden kötelét, vessüc el rólan minden erejét, és ne fogadgyuc semmi befedet, semmié tegyüc minden törvényét.

It az fent David im megjelenti, hogy az hitlen nép Christust nem vesi, semmi befeder hogy nem betsölly, de mindenképpen inkab üldözi.

Ez volt Christuínac ő ferentseje, az világ őtet hogy nem keduelte, Herodes Kiralóká kergette, Annas Caiphas megölettette.

Nagy bátorsága ez vilagnac, hogy az Űr Christust mondgya czalárdnac, jambor fogait mind árulóknac, kic fent irsfoligazat mondmac.

Alnoc tanartot de kic végeztoc, az igazságot kic nem veszitec, nagy fegyenségben fejenkent estec, im az fent David megmondgya nektec.

Menyből Istentől megezufoltattoc, tanatosotokban megbolondultoc, Isten haragjait meglatyatoc, rettenetes les nagy kinvallasoc.

Simeon mondgya az Christust jegynec, kit nagy socképpen igen ellenz nec, kiben az hívec mind megépöl nec, az hitlenec mind megtöret nec.

O te vac világ Christust nem vesed, ő fent igéjét im nem betsöllyöd, lam idvőségethirdet tenéked, kit az fent David im megmond néked.

Sion hegyénecattam Királyol, az Atya Istenről az Christustól, az en népem nec erős hadnagyol, hogy ellenségtől legyen otalmol.

Sionnac hegye az Keresztység, az kit haborgat nagy soc ellenség, lelki és testi nagy hitlenség, kic eilen nekőnc Christus segetség.

Az Atya Isten Királynac mongya, mert ez világnac, ő lön otalma, őrdög orfaga miatta romla, az ká hozatnac ellentálla.

Nagyméltóságat David megmondgya, Istennek Fia kázdóttol fogus, mikent fient Atya őrelbottáta, ez világ ellen azt prédicáta.

Minden hatalmá az ő fient Atya, és ez világot kezében attá, és ő: őkségőlbirnia hatta, menn, en és földön urrá vallotta.

Ily nagy felséget kic nem tisztelnec, fient igejenec kic nem engednec, nagy vas pő ölyvel őfvető: etnec, az Isten előt semmiélnec.

Mik nraz czerép őfvető: etnec, az képpen minden megtőrettetnec, az igaz utrol kieltavozic, az Christus ellen ki tő: ekedic.

Im jól halljatoc Isten haragjat, irgalmaságot minden hatalmat, ő fient Fianac nagy méltóságat, már fogagyatoc David tanatlat.

Ebrőllyetec fel úgy mond Királyoc, Isten törvenyet megtanollyatoc, urac az földet az kic birjatoc, Isten befedet meg fogadgyatoc,

Nagy félelembeti fogallyatoc, és fient életben ti vigadgyatoc, az igazságót oltalmaztatoc, az fient egyházat felaplalliatoc.

Ő: fient Fiaban gyönyő: kődgyetec, nagy szeretetuel benne hidgyetec, fientigejeben edelkedgyetec, az Isten népet ti őrtizzetec.

Hogy ha erkeppen nem czelekettec, az igaz utrol eltevelettec, Isten haragjat felgeric: itec, megemextettec és mind elveztec.

Bodogoc k: itec ha fion fogadroc, hogy ha Christusban ti meguyjultoc, minden Gonoztól megf: badoltoc, hogy ha Christusban igazan biztoc,

Ez k ket mondec fient David monda, fient Lelec által mindennec monda, hogy az Istennek Fiat imadgya, az hitlen séget minden elhadgya.

Nagy hitlen ségben mind azoc élnec, az kic Romából Papotól signec, mind Balvány Isten czelet: elnec, kic az Christusban meg nem épölnec,

Papa hatalma az mig regnala, őrdög orfaga meg kázdogola, ez, feles világ vakfágba jata, Christus Jefustól mert el: k: kada.

Az Biblianac nem vala híre, az Breviarnac nagy soc kenyetre, mind az papokot ez eléltette, az Christus Jefust egy semhirdette.

De Luther Marton kárt ión papanac, hogy megjelente vé ket Romanac és elhüderé mind ez világnac, immar nints h: f: na az soc bolt: oknac.

Az arany Kaput mikor megnyita, mind ez világot hozzaja h: jta, kintol és büntől mind megold: zta, soc o: f: g kentet ő betskarta.

Martint Herodes meghaborodec, mikor Betlemben Christus fületec, minden f: rzet meg: antorodec, mert alnokfaga mind kijelenec.

Minden f: rzetet Isten meg rontya, ő fient felsége mert nem plantalta, mind gyökereftől el: k: faggattya, mert Uronc Jესus regen megmondta.

Ez azért oka az nagy romlásnac, elbejövése az poganagnac, nagy pusztolása az klostromoknak, véget vét Isten az sóc Bálvannac.

De vegyűc elő az fent Bibliát, reanc ne varjuc Isten oltótat, abban meglattyuc fent akarattyat, irgalmaságot minden haragiat.

Te Magyar nemzet ha fel nem ebről, az Ua Jესusba ha meg nem épől, fent Igejével ha meg nem fepől, maradasodnac hidgyed nem öről.

Roma nagy kárt teszi mind ez világnac, hogy véget nem vet az sóc vakagnac, czac zabor palaf Pápa lovánac, hisem az Istent alitod vaknac.

Olly igen feltem az törőc Czafart, meg ne jargolna az Pápa lovát, fogva ne vinne sóc kőver papját, az kic kerengic Baal Cápólnáját.

Mit pironkottoc Papista papoc, az kőverségtől fenlic nyakatoc, nem kel Istennecti fölősmatoc, misem mondaftoc és kialtaftoc.

Szentec tetemiti imadgyatoc, fep koporsókba befoglallyatoc, és igen hafnosnac azt mondgyatoc, ezvel az népközt tikomplárokottoc.

Az Christus teste tündérré nem valt, idvősségönkre, ki nekőnc hafnált, ki az Kereztfa ~~szőlőjén~~ ^{szőlőjén}, ezzel fizette mi bűnőnc arát.

Nyilván láttatoc Isten haragiat, mind ez vilagon bősű állasat, mert nem tistellyuc az Isten Fiat, ő fent Fianac vere hullasat.

A ferezetec kicezt nem tudgyac, az Luther Martont czac fudalmazác, az jamborokot czac haborgattyac, nagy vakf-gokot mert őc nem láttatoc.

Az Jerusálem példatoc volna, tudos papokval ki rakva vala, Isten törvénye kezekben vala, de az Christusért am mind elromla.

Azert nagy uracám meglattatvoc, az siketségvel ti mit hafnáltoc, az Isten mit mond nem fogadgyatoc, az fent Davidtól ha nem tanoltoc.

Kereftűén nevet fokan viseltoc, de ez világnac czachizeltettec, az kazdaglagért mindent miveltec, Isten bűfédet nem tistelitec.

De meglattatvoc miképpen jartoc, ítélet napján melly katt vallatoc, az hivatalban kic el nem jartoc, az jamborokot haborgattyatoc.

Az kiket mondóc senki ne bannya, de minden ember magát meglassa, alnoc tanatfat minden elhadgya, az ki az Christust uranac vallya.

Tálya ez kele uy esitendőben, ezer öt fázban negyven kilentzben, hogy fel ebti ilyen minden Istenben, senki ne ellyen már tevelgesben.

VI.

KETFELE HITRŐL A CHRISTUSBELI:

Es az Papai foltos Hitről. *Notes. Semmi ne*

Az Tobias vagy Aeneas notájára.

SÍKS Kereftűség gödöl joligyedről, emlékezzel immar nag'veszedelmedről, mert el felekezte az egy igaz hitről, igaz Itelettről igaz címeretről.

Kár és nagy fértmerem a kereszt-yeneknek, hogy a hamisságnac illy igen engednek, az jóiságnac semmit nem ó. ülnek, segyent nem esmernek Isten-ül nem felnek.

Honnet érdemletted ezt te Kereszt-yenség, hogy téged czufol a pogán ellenfeg, tudod mert el vezte az sochitetlenség, azeit oltoroz az menybeli felfeg.

A nagy soch bolondság mind jóiságnac tet-zic, Isteni igazság hamisságnac tet-zic, illyen nagy vaktsággal é világ vesetic, hol Isten befede hamisságnac tet-zic.

Rötenetes dolog melly időben járanc, minden igazságban fiertelen megromlanc, nagy fadalmóságban bolygoban maradanc, soch firtelenségben im mind megvakulanc.

Oktalaniság lam volt az emberi vakfag, hogy hol uralkodic emberi okof-ság, hatalmas hamisság fúvez ő jamborfag, mert oda nem fétet Isteni igazság.

Sokfelé el ošia ez világnac gondgya, ki Oia fál tartia ki Tó óckeltar-tya, Ekképpen hasonléc az hitnek ő dolga, ki Papavaltar-tya ki Christuffal tar-tya.

It szert mi follinne az ketfele Hitről, a Christus Hitről az kereszt-yen hi-től, az Papai hitről az fin vezrő hitről, Ennec rötenetes nagy czalard volrarol.

Tudgyuc fejenként lam mikor ő sülettünc, az Cbtisus nevébe meg ké-rez elkedünc, az fent Haromságnac lam fogadást tettünc, őrdőznece-tüneknek hogy ellene mondanc.

Ha fogadalunc rökelltetesen volna, ennyi hitetlenség közötünc nem volna, vyjonan süc-tünc az fent iras mondgya, az igaz hit alai megépü-lünc volna.

Adam Arýanc a bűnben hogy el beesec, Istennec kedueből ő ottanki esset, minden jamborfaga fentlége eleséc, ott mind ez világra száll fétel-mesleg.

Laid meg te Adamnac nagy rutágos voltat, minden hamisságot enge-detlen voltat, emberi nem zartec eztől megromlasat, minden jambor-ságra mezitelen voltat.

Jol meg lassad ember te minen ü fep vagy, hogy talpig bűnben vagy Istennel gyűlös vagy pokolra méltó vagy a kúhozatban vagy, sükség meg-esmerned ki megfabadihat.

Az igaz hitet ha te meg nem tanulod, az mint az Credoban ten nyelved-del vallod, az urat el veszed, ten magad meg czalod, erdemedben bizvan megfálad poklot.

Nézz en azt mondom jól te az fent íráfra, nagy figyelmességgel Christus mondására, mert nem mehet senki úgy mond menyorságba, hanem csak általam, halgas ez mondasra.

Senki ne mondgyon ellene az Christusnac, mert ő magát mondgya kedves igazságnac, az örök életnek egyetlen egy utnac, hívec aytájanc fel támadátanc.

Christus Urunknac de mind e fene mondnc kic czelekedetből idvőséget várnac, ruhában ételben ezec valogatnac, seizerben öltöznec meg sem házasolnac.

Rövid befedtemmel ezt e feden vedgyed, mikent az sem fényhöz makula nem férhet, ecképpen az hithez érdemed nem férhet, ha czelekedetben veted remenséged.

Íráfra dolgozodot hogy ha te támaszkod, fent Pál mondasából ezt nyilván meglatod, ha czelekedetből idvösséged váród, az Christus há álar csak hába hagyod.

Patvarkodasra de ottan ü im juttoc, hitből idvözülyünc nikor ezt hallyatoc, az nagy kevelységben elfelfuvalkodtoc, mert mi legyen az hit ingyen sem tudgyatoc.

Senki nem tilt meg az jó czelekedetből, kit az Isten kevan az Keresztyenek üil, sükség hogy az Isten diczerjed mindenből, az jambor étellel tegy vallast hitedről.

Jól tudhatod mit mond Christus Urunc erről, mikent meg esmejüc az fegyümöl: zé: ő, az jambor Keresztyent az czelekedesből, mért főlöt nem fednec az maczkai övük: ő,

Tér, ünc fejenkent hát mi az igaz utra, nézziünc az Christusra mindvar bírankra, vére hullasara ő fent halalata, mert csak egy: dűi lön idvösi gínc árra.

Jól hallod te immar melly: csak az hit, Christus halalaba hogy valaki bizic, igaz Keresztyénne csak az mondatatic, ez meg nem czalatic fegy: nben sem eñic.

Nem rekesztyü. ki itt az Istenesféget, az hitnek gyömöl: zt az igazságot, mért Isten meg tiltot minden gonofágot, kevan emberek üil minden jambor ágot.

Gondot ezektől vifelyte Keresztyénség, hanem les n neked az Christus remenség, meg nem segely: égedet az foc: sz: zetesfé, minden b: zoda' mod les n csak f: gyénség.

Rövid befeddel n ár im czek: ő' fól'yunc, k't Pápai hitnek foltoz hitnek mondunc, hogy mi az keitő közt valasztanitudgyunc, mellyic jóbnac terfio: az mellet maradgyunc.

Az Papai hit noha Christustis vallya, czac fajban hordozza fiveben nem tartya, mert soc bolondságból idvősleget varja, Christus fent halálát éleg-necnem vallya.

Czelekedetét Papanac im meg mondom, nem ragalmazasból hidgyed nyilván mondom, de hogy hiti foltoz sinvesi ő azt mondom, Bá or meg mondgyatoc ezt im nyilván mondom.

Jesus Urunc lám ezt nekünc írva hatta, fent Esaisnal nekünc nyilván mondgya, hogy az Atya Isten ezt semminec tudgya, emberi szerzessel ki őt magasztallya.

Az Papanac dolgot ha mi megtekintyü, emberi szerzessel nyilván rakva lattyu, az Isten szerzetet meg fejtette lattyu, azért ne bannya tocha hamis-nac mondgyuc.

Mit hasnal ő neki az Christus halála, ha Mife mondasból idvősleget varja, fentec érdemből idvözül azt mondgya, boczoval emberec bünét meg-boczattya.

Semmire nem kel hat az Christus halála, czac legyen soc pénz az lélec valtsagra, az harminz Mifere énekes Soltaria, soc gyertya gyuytatra az vigi-liara.

Idvözit tegedet soc Páp Barát morgas, halálod orsjan nem kell prędi-kallas, bátor tartsa dolgot minden vigasztalas, czac legyen ott sos viz kener olajozas.

Mit járna hat Christus ot az kerezt fával, rokas seregevel pökddösöt or-tzaval, likas oldalaval sebes labaival, ha Papa meg valtót büdös olayjával.

Megjelentimezből Pápá hamisága, hogy Christushac tisztit az olynac adta, fennec fiynac vé ket ezzel el oltotta, emberek nec bünét ezzel meg-bocnatta.

Jol ha mi meg nézzüc szerzetesec dolgot, kie az Pápá solgyan él nec, par-tyat tartya, hogy czac alnoklással magokat megczallyac, az tudatlan né per soha nem tanittyac.

Puztasagunc nagy lón minden igazságban, mikor bízni kezdenc tudat-lan papokban, vélec öfve esenc ennyi soc vaktságban, vac vakot vezetven esenc az nagy garban.

Otalma igen soc az Pápá soldgyanac, soc Oskolájának éi soc Clastromá-nac, Captalanfaganac nagy soc bordellyanac, de nintsen otalma Christus mondasának.

Nem lón itre ez földön Christushac nyugalma, noha menyen földön vol-na birodalma, denints tisztessége ki őt magasztallya, eret nec Pichartnac ez világ kállya.

Teezt e fiedben ő vakvilág nem veszed, hogy az igazságot czac ingyen sem értesd, de az hamiságot fegyverrel te őrzed, kic jora tanitnac azokat ül dőzöd.

Immat mi itt folyunc az foc gyermekiségről, foc eztelenségről emberi szerzésről, Pápa szerzéséről czufiagos életről, hogy az igazságot megismerjüc ezből.

Fegyverrel őrizi Pápa ő szerzést, nagy kárazon e' őt agyaras Mísejet, mádniakarja az Christus fülejét, mert füz Marátul varjaidvóséget.

Isten az embert nagy vesében meg fana, egyetlen egy fiat ez világra adá, ezt kárazon napjan az Angyal megmonda, idvőzítő Jesus hogy fületet volna.

Czufsagaval Pápa ezt mind elmulattya, czac falma hintésre akkor vagon gondgya, foc Míse mondással az Istent czufollya, az Christushnac hasnát láb alatapodgya.

Isten üncaszt mondgya hogy innópet fentely, de f. Istvan napjan Pápa zabot fentel, az fent János napjan jo borokat fentel, Apro fentec napjan nagy foc vesőfő fentel.

Semmi ninczen erről lám az fent Irásban, időket mu'atnyuc azért czac héaban, az Vízkereszt estin voltunc nagy lakásban, idvóséget vártunc sz foc zabalásban.

Ennekutánna sz bodegaszony napjan, nagy foc gyertyat fentelt, czudalunc hatalman, őrdögül otalmaz halálunc o'áján, sz gyermek k. zében de eb adgyon abban.

Többet ezekről én mostan itt nem foloc, czac az czufinnepről sz farsangról foloc, menyi foc bolondság ott vagon tudgyaroc, minden gonofságra vagon f. badiágtoc.

Senki bárne féllyen akkor ref. gfejtül, gonof gyolkgságtul fettelmes élettül, czac bőytbe megfünnic az gonof é. k. kiül, tutotul tikmonytul és az huseteltul.

ü. közet nagy lesi mindenkor az fassangban, mikor Tzibere Ban be fül sz Banfagban, koniz Wayda haragf. cdul fül haragjaban, mert nints tiz. ef. tége az negyven hat napban.

Oh melly fimerem ez az fős Szalonnanac, az difno Soldornac hogy fűstön halgatnac, de czac Lencze Borfo tizettségbe vadnac, az fe. geny kap. foc halat nem kapharnac.

Reggel az Papochabóytókben felkelne, kelleetlen az haltul igen birbitelnec, foc Precest olvasnac Egyházat kerengne, honnet halat hoznac mindenfelé nezne.

Vay ki okosoc akkoron az baratoc, pénzt ők nem hordoznac de kézekben fiatyoc, hofíu olvasójoc ő nyelvec halójoc, nagy sokat akkor kongó hangos harangjoc.

Misé mondással nagy soc harangozással, femeket bedugjac minden ravassággal, mindent idvözít nec az alnoc kápával, az gyermek fülök nec használnac kordáckal.

Semmit ezekről en folni nem akartam, mert az foltos hírről ezac folni akartam, de Virag vasárnap fentelt berkét láttam, kinéc ez oraig hasznat nem tudhattam.

Tekintse meg immar az nagy héti dolgot, ingyen maydan ott látsí soc ordógi dolgot, papoc kózt vakfagot apro bolondfagod, kivel elhizettéc ez feles világot.

Jesurunkat ők ezeckel tiztelic, eyjel az gyertyakat egyenkent elfedic, az földet erőssín paltzackal veretic, csak paré zerant hol mit használnékie.

Papa te mit condolsí soc ravasságról, így emlékezelé Christus halalaról, ez tudomant hoztad bizony te pokolból, mert az Isten megtilt ez soc bolondfagtul.

Eltemetettél te minden igasságot, nagy pénteken mivelí nagy soc gyolkosságot, minden estendőben Christust clarulod, balvany imadása az föld népet háytod.

Nem hagyá az Christus ezt Testamenromba, hogy Testét rekesíűc írot koporokba, odóban ketretzben sem az fent Oltarban, de hog' hitel vendő az fent Vaczorában.

De miert nem harí folni az harangoknak, se glotia pártit mondani papoknak, lám nintsen tilalma soha az jófagnac, miert nem harí bekét az igaz Crédonac.

Jay melly femerem Papa az te fentseged, nagy sombaton láttyc az tüzet kecsenged, soc Viaí keresztvel sugodva bívóled az vizie lehelleí azzal fentétfed.

Az veterenyére hogy husvet napjan juttunc, az koporso környül kerengve hazudtrunc, fuette tókéhöz fejenkent békéltűnc, az igaz Isten nec ott nagy bosát tertűnc.

Regen az Isten Moyses nec ki ada, hogy abrazattyara képet ne czinalna, soha te tiztelné, balvant se imadna, mert az igaz Isten bosu allo volna.

Im az rófas tóket Christus nac kialtyac, meg sem tagadhattyac hátokon hordozzác, tiztellegben tartyac terden czokolgattyac, Christus tiztellegét az Balvannac adgyac.

Oh melly femerem ez az Keresztyenek nec, hogy illy nagy vaktságból f. l nem ébrülhet nec, lám pogan Törökök mind azzal mevet nec, hogy Istenec tőke az Keresztyenek nec.

Rorhadott tőkének térdet fejet haytunc, az disno Soldornac inné pet fentelunc, kit nagy zabalásban fassangban elhatsunc, fos vizzel meghintyuc fentel nec alittyuc.

Vallyons mit hasnal hús eteltül megfünni, lám hadgya az Isten az büntül megfünni, Pápa hús etelte kéfé levelet adni, de nem szabad bünre szabadsgoradni.

Mondam ti nektec Pápa hiti hogy foltos, mert nem vifen minket Ch i stus halálához, kótöz bolczojához büdös soldornához, arra hogy nem juthat ő fent irásához.

Honnét tanulad te hogy á fent Marcnapjan, tetova kerengés az jogabonakban, keresztjaro heten mit kullagás az roshan, vifeled az Balvánt Urnapjan ányekben.

Otalmazz Ua Isten ez nagy foltos hittül, szabadits meg immar nagy vesedelemtül, hogy fakadhaslunc el az hitetlenség tül, otalmazz Papatul és az Törököktül.

De hová lőnc el az jo fejedelmec, kie az Ua Isten nec mindenben enged nec, Lám mind el vesenece, tfac mihát keres nec, minden igalsagnac elenséglőnc.

Jullon esetekbe az fent Pál mondása, az fejedelemség hogy Isten tül volna, minden igalsagnac oltalmara volna, de fent Pál mondása im vifa fordula.

El vesé az Isten az nagy fos hamislagert, az mint fent Pál mondgya t. lhetetlenségert, balvany imadafert az hitetlenségert, az ő fent Fianac nem esmeretiert.

Ezer öt faszban és im az negyven negyben, Varadon ez kele az Kaptalan ferben, az Varadi papoc midon segyenségben, paraznasag miat voltac fizeteben.

Terits ki Ua Isten illyen nagy vaksgból, nagy balvaniozasból tisztatlanságból, Adgyad esmerheslunc teged fent ígédből, diczerheslunc teged mi tista fiúnkból.

V E G E.

Psalms Davidis C I.

Votum & precatio PRINCIPIS.

DE gratia cantabo veritatem,
Praconis testabor aqua: atem.
Carmen Dei: letum canam tua
De gloria.

2. Culpa fugā virtutibus studebo,
Donec mihi venisse te videbo.
Visā domum conabor ut meam
Relā regam.

3. Stultum refus & prava non amabo,
Os malis delictis me probabo.
Mecum sceleratos esse denego,
Nullum sero.

4. Proscribo cordis frivolos iniqui,
Nequam mihi non sunt levis amici,
Et criminum qui sordibus scatent,
Hic nil valent.

5. Qui proximi famam loquendo rodit,
Mentis mea candor serenus odit,
Fastu tumentes atque pesti mo
Non estimo.

6. Obseruo terris simplices honestos,
Et subditos quaro mihi modestos.
Seros fideles semper eligo,
Es diligo.

7. Fraudator à me non homo sapetur,
Aulā meā deceptor amovetur.
Mendacior detestor impudens,
Non intuent.

8. Expello sceleris manē reproborum,
Fatum genus ferri veto malorum.
Ut civitas hac munda sit Dei
Templo mei.

Andreas Speth.

Szent Davidnac Száz első Soltára.

FIJEDELEM imádsága.

MIndennee előtte igalmasságról,
Lefien éneklesem az igazságról.
Es dicz éretet mondok fiúntelen
Néked lsten.

1. Okossággal jaroc minden utamban,
Miglen eljő, az országot rám bizván.
Hogy házamat híven vezérhessém
Igyekezem.

2. Sēmi gonos dolgot én nē kedvellec,
De minden gonosul előt gyűlölēc.
Ezekre semmiképpen nem vetem
Az én bemeim.

4. Az hāstis fivő távol mennyé tőlem,
Az gonos emberhöz nem lesē kedvem.
Nem jön az czalárd ember előmben
Semmi helyen.

5. Ki ő feleit titkon ragalmazza,
Annac nálam nem lesien maradása.
Az fuvalkodo kevélt előttem
Nem sienvedem.

6. Az én bemeim azok s nezenec,
Az kie cz országban igazan élne,
Nálam ezec lakjanac, s hū folgac
Szolgálynac.

7. Az czalárd ember solt: nekē nem kel,
En házamban annac nem adatic hel.
Az hazadozó bemeim elől
Távol kerül.

8. Jo reggel kiirtom az gonoskat
Ektőlóm az földről az hamissákac,
Az lsten varosát megtisztitom,
Tistat tartom.

Albertus Molnar.

A P P E N D I X
 D E I D O L O
 L A U R E T A N O,

Quod JULIUM III. Romanum Episcopum &
 quosdam ejus Successores non puduit in tanta luce Eu-
 angelii, undique erumpente, velut in contemptum Dei
 atque hominum approbare.

Cum Monitione PETRI PAULI VERGERII, & aliorum.

MATTH. 24. v. 24.

Surgent enim Pseudo-Christi, & Pseudo-Prophetae, & dabunt signa magna, & prodi-
 gia, ita ut in errorem inducantur, (si fieri possit) etiam electi.

Apocal. 18. v. 4.

Exite ex ea, popule mihi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus occipiatu.

ALBERTUS MOLNAR,

(Christiano Lectori salutem & Papatus odium.

In prefat.
tio. de Pa-
pato. Hei-
delb. 1598.
Cal. Mart.

CLARISSIMUS Theologus D. DANIEL TOSSINUS, Præceptor meus, piæ memoriæ, ad Superattendentes & Ministros licalicubi scribit: *Non desunt in Gallia & alibi, qui stolido planè conatu, Evangelicam veritatem cum Papatu conciliare nitantur. Hæc cum ita se habeant, & tam multi in BESTIÆ vulneribus sanandis sint occupati, sinceros omnes Theologos & Ministros, cò diligentius & coròatiùs operam dare decet, ut Papatur, cujus veltam notitiam, securitas carnalis, ex plerorumque animis excussit, & innotescat & cognitus fugiatur.*

Hanc piàm & salutarem admonitionem, in nostra quoque Ungaria, nonnullis valdè necessariam esse certò cognovi. Non desunt enim & illic, qui quasi sui oblii, irrepentem denuò Papatum susque deque habeant: cum Pontificiis & aliis hæreticis conjugium contrahant, & liberos suos Jesuitis tradant erudiendos.

In gratiam talium incautorum & securorum Fratrum, huic Seculari Concioni Evangelicæ, adjunxi Appendiculam; id est, unam & alteram guttulam Oceani Idolomanix & Tyrannidis Papisticæ, cum subjunctis monitiunculis Virorum sapientissimorum: Ut hinc quoque discant nostri, Babylonicæ servitutis, unde DEI beneficio erepti sunt, crudelitatem & turpitudinem agnoscere, & nò aspernari notū illud D. LUTHERI votum, qui amicis valedicens: *Amorem & benedictionem CHRISTI: odium verò & ex certa abominationum Papatus notitia procedentem detestationem Papa, optare solebat.* Subscribam huic celebri voto, thema illud seculare Venerendi Præceptoris D. PAREI: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia necesse est, ut fugiat Papatum Rom.* Vale Lector Christiane, & pro accensa luce veritatis Evangelicæ, cum omnibus piis æternas age gratias DEO Patri luminum: Ne per ingratitude amittas, quòd gratuito accepisti,

*Soli DEO sit Gloria,
CHRISTI Servis Victoria,
Antichristis lœdoria:
Amen, Amen, Amen.*

TRANSLATIO MIRACVLOSA

Ecclesia Beatae Virginis,

MARIÆ DE LORETO.

Ecclēsia Beatae Mariæ de Loreto fuit Camera domus Beatae virginis Mariæ Matris Dñi nostri Jesu Christi, quæ domus fuit in partib. Hierusalem Judææ, in civitate Galileæ cui nomen Nazaret, & in dicta Camera fuit beata virgo Maria nata, & ibi educata, & postea ab angulo Gabriele salutata, & demum in dicta Camera nutrit filium suum Jesum Christum, usque ad ætatem duodecim annorum. Demum post ascensionem Domini nostri Jesu Christi in cælum, remansit virgo Maria in terra cum Apostolis & aliis discipulis Christi, qui videntes multa Mysteria divina fuisse facta in dicta Camera, decreverunt de communi consensu omnium de dicta Camera facere unam Ecclesiam in honorem & memoriam beatæ virginis Mariæ, & ita factum fuit & deinde Apostoli & discipuli illam Camera consecraverunt in Ecclesiam, & ibi celebraverunt divina officia, & beatus Lucas Evangelista suis manibus fecit ibidem unam imaginem ad similitudinem beatæ virginis, quæ ibi est usque hodie. Demum dicta Ecclesia fuit habitata, & honorata cum magna devotione, & reverentia ab illo populo Christiano, qui erat in illis partibus, in quibus stetit dicta Ecclesia, quousque ille populus fuit Christianus: sed postquam ille populus dimisit fidem Christi, & recepit fidem Mahometi, tunc Dei Angeli abstulerunt prælibatam Ecclesiam, & portaverunt illam in partes Sclavoniæ, & posuerunt eam ad quoddam castrum, quod vocatur Flumē, & ibi minimè honorabatur, ut desiderabat beata virgo Maria. Ite-

rum de eodem loco Angeli abstulerunt illam, & portaverunt eam supra mare in partibus territorii Recanati, & posuerunt eam in quadam sylva, quæ erat cujusdam nobilis dominæ civitatis Recanatis, quæ vocabatur Loreta, tunc accepit ista Ecclesia nomen ab illa domina, quæ erat illius sylvæ domina & patrona, sancta Maria de Loreto, in illo tempore propter gentium nimium concursum in ea sylva, qua ipsa Ecclesia permansit, maxima latrocinia & innumerabilia mala committebantur, quapropter per Angelorum manus rursus assumpta est, & portata in montem duorum fratrum, in eodem monte per eorum angelorum manus sita est: qui fratres ob maximum denariorum & aliarum rerum introitum & lucrum simul atque ad invicem ad maximas discordias & lites venerunt, propterea pari modo Angeli abstulerunt eam ab eodem montis loco, & portaverunt in viam communem, & in eadem illam posuerunt, & firmaverunt eam, ubi est nunc cum magnis signis, & innumerabilibus gratiis & miraculis, collocata fuit in eadem via ista alma Ecclesia. Tunc igitur totus populus Recanati fuit ad videndum dictam Ecclesiam, quæ erat super terram sine aliquo fundamento, propter quod dictus populus considerans tam magnum miraculum, & dubitans ne dicta Ecclesia veniret ad ruinam, fecerunt dictam Ecclesiam circumdari alio muro bono grosso & optimo fundamento, prout hodie videtur manifeste, tamen nullus sciebat, unde ista Ecclesia originaliter veniret, nec unde recessit.

Nota quomodo supra dicta sunt scita in anno Domini MCCLXXX. quia beata virgo apparuit in somno cuidam sancto viro ei devoto, cui ipsa supra dicta revelavit, & ipse statim omnia divulgavit, quibusdam bonis viris istius provincie, & ipsi immediate deliberaverunt velle scire veritatem hujus rei, & sic communicato consilio decreverunt, quod essent sexdecim homines notabiles, & boni qui simul irent ad sanctum sepulchrum, & deinde ad illas partes de Hierusalem Judeæ, & in civitate Nazareth, ad investigandum supra dicta inventa, & ita factum est, nam ipsi secum portaverunt mensuram dictæ Ecclesiæ, &

vestigia

vestigia fundamentorum dictæ Ecclesiæ invenerunt, & illam mensuram ad uoguem, sicut est ista, & in una pariete ibi propè est scriptum in muro, quomodo ista Ecclesia fuit ibi, & postea recessit, demum quippe ibidem viri reversi sunt ad istam provinciam, notificaverunt supra dicta inventa per eos esse vera: Et ex tunc fuit scitum, quod ista Ecclesia fuit Camera sanctæ Mariæ virginis, & ex inde populus Christianus habuit magnam devotionem, & habet: nam omni die ibi beata virgo Maria, mediante dicta Ecclesia, facit infinita miracula, veluti experientia docet.

Hic fuit unus Heremita, qui vocabatur frater Paulus de sylva, qui habitabat in uno tugurio in sylva, propè istam Ecclesiam, qui omni mane erat in ista Ecclesia, ad officium divinum: & fuit homo magnæ abstinentiæ, & vitæ sanctæ, qui jam dixit: sunt anni decem, vel circa, quod in die nativitatis Mariæ, quæ est octava dies Septembris ante diem per duas horas stante aëris serenitate, & dicto fratre Paulo exeunte de suo tugurio, & veniente versus Ecclesiam, vidit unum lumen descendere de cælo supra dictam Ecclesiam, quod in longitudine videbatur 12. pedum, & in latitudine sex pedum: & cum fuit illud lumen supra dictam Ecclesiam, disparuit, ob quam rem ipse dicebat, quod fuit beata Virgo, quæ ibi apparuit in die Nativitatis suæ, quæ venit, ut videret suum festum, & hoc non vidit nisi ille sanctus homo.

In quorum omnium fidem & testimonium mihi præposito Teremano, & gubernatori prænuntiata Ecclesiæ quidam duo boni viri hujus villæ habitatores retulerunt, ac nunciaverunt, & pluribus vicibus dixerunt: unus vocabatur Paulus Renaldatii & alius Fran. aliàs prior, & dictus Paulus dixit mihi quod avus avi ejus vidit, quando angeli duxerunt prædictam Ecclesiam per mare, & posuerunt illam in dicta sylva, & pluribus vicibus ipse cum cæteris personis ipsam Ecclesiam in prælibata sylva visitavit. Item dictus Fran. multoties retulit ac dixit mihi, quod avus ejus, qui erat centum viginti annorum, dixit quod pluribus vicibus visitavit dictam Ecclesiam in eadem sylva: & pari modo ipse Fran. retulit atque dixit mihi per plures vices. Item ad hujus rei credulita-

tem atque certitudinem declaramus, quomodo Ista alma Ecclesia fuit & stetit in dicta sylva, pluribusque probis personis dictus Fran. dixit, quod avus avi ejus, habuit domum & habitavit ibi & ejus domus erat penes prætaxatam Ecclesiam, & in suo tempore elevata fuit per angelos à loco sylvæ & portata in montem duorum frattum, & ibi sita & collocata est, ut dictum est superius.

Deo gratias. Impressum Venetiis per Benedictum
de Bindonis, Anno Domini 1499.

*In exemplari Italico addita sunt pauca hæc, quæ versa ita
sonant.*

*In fidem verò rerum prædictarum, notum facimus totum hoc scriptum
desumptum fuisse ex originali autentico scripto in dicta Ecclesia sanctæ
Mariæ de Loreto, die 20. Mensis Martii. MCCCCCLXXXII. Don
Bartholomeus Monachus vallis Ambrosæ, & Prior sanctæ viridiana Florē-
tiæ commotus maxima devotione curavit, ut ex Latino in Italicum verte-
retur, atque imprimeretur, ut tantum miraculum & tam devotum pu-
blicetur, & manifestetur pluribus personis & inde accipiant consolatio-
nem spiritualem.*

Hæc incæpta fabula typis sæpius edita Latine & Italicè, in templo Lauretano, in tot ta-
bulis suspensis, totidemque linguis diversis legitur, quot arduæ columnæ susti-
nent fornicem summi templi: In ejus medio situm est Sacellum illud ab angelis
reparatum scilicet.

*Thomæ Dalaſſy Eliana Bionſio J. Ch. An. Calvi-
niana. Albi. Melius. Thugani. in quo & Ludovic
Conſilio. Albi. Ludovic. ex. Bona. in Thug. v. 1. 1. 1.
& J. D. Vigini. ad. Lauretano. id. Lauret
ne. Conſilio. Hæphomata. Vienne. 1611. 109. v. 1. 1. 1.
Pexaggon. Id. Lauretano. Argentor. 1613.
Id. Lauretano. Argentor. 1613. 1. 1. 1. 1. 1.
Lauretano. Argentor. 1613. 1. 1. 1. 1. 1.*

*Sacellinova inscriptio, fuco Jesuitico pigmentata,
in latere orientali, aureis literis marmor
insepulta hac est:*

MARTIANE hospes, qui pietatis votive causâ huc venisti, sa-
crâ Lauretanam domum vides, divinis mysteriis & miracu-
lorum gloriâ toto orbe terrarum venerabilem. Hic sanctissi-
ma Dei genetrix Maria in lucem edita, hic ab angelo salutata:
Hic æternum Dei verbum caro factum est. Hanc angeli pri-
mum è Palestinâ in Illyricum advexere, ad Tersactum oppidum, Anno salu-
tis MCCXCI. Nicolao IV. summo Pontifice. Triennio post, initio pon-
tificatus Bonifacii octavi, in Picennam transiit, prope Retinetum urbem,
hujus collis nemore, eâdem angelorum operâ collocata est. Ubi loco, intra
anni spatium, ter commutato, hic prostremo sedem divinitus fixit, Anno
abhinc ccc. Ex eo tempore, tam stupendæ rei novitate, vicinis populis in
admiratorem commotis, tum deinceps miraculorum fama longè lateque
propagata, sancta hæc domus, magnam apud omnes gentes venerationem
habuit. Cujus parietes, nullis fundamentis subnixi, post tot seculorum æta-
tes, integri stabilesque permanent. Clemens Papa VII. illam marmoreo
ornatu circumquaque convestivit, Anno Domini 1525. Clemens VIII.
Pontifex max. brevem admirandæ transitionis historiam in hoc lapide in-
scribi jussit Anno 1595. Antonius Maria Gallus sac. Rom. Eccl. Presbiter
Card. & Episc. Auximi, sanctæ domus Protector faciendum curavit.

Tu piè hospes, Reginam Angelorum, matrem gratiarum, hic religiose
venerare, ut ejus meritis & precibus, à dulcissimo filio, vitæ authore, pecca-
torum veniam, & corporis salutem & æterna gaudia consequaris.

Supra Januam Septentrionalem.

Nullus in orbe loci præluet sanctior isto:

Quaque cadit Titan, quaque resurget aquis.

Supra alteram Januam.

Illorum timeat quicumque intrare sacellum:

In terris nullum sanctius orbis habet.

Admiridicem primæ Januæ.

Qui cum ætatis ingrediuntur sunt excommunicati.

Ad alteram Januam, Casa de La Mesa.

Habentur pro excommunicatis, quicumque absque ventis legitime impetratis S. do-
mus Protectoris ingrediuntur.

Ad summam templi portam hoc Disi. non erat assuetum.

Sanctior hæc ædes quidni sit Principe Petro,

Verbum ubi conceptum, nataque virgo parens?

Jam de veteri fabula & rebus aliis audi Vergerium,

PETRUS PAULUS VERGERIUS
EPISCOPUS OLIM JUSTINOPOLITANUS,
CLEMENTIS VII. & PAULI III. in Germania Legatus, qui
 postea relicto Episcopatu, Papâ & Italiâ, in Helvetiam se contulit,
 Evangelicis se adjunxit, & scripsit plurima scitu dignissima,
 inter quæ etiam hanc sequentem monitionulam
 edidit ANNO MDLII.

IEGISTI fabulam Lauretanam, ineptam & impiam, si ulla unquam ætate aut memoriâ alia fuit inepta & impia: nunc alia quædam audi & obstupesces.

ANNO 1523. Papatu misit ad Comitum Notibergenſia Franciæ Chieſegnum Episcopum & Principem Aprutinum, cum his mandatis, nempe, ut primo diceret, se nosſe, Germanicam nationem eſſe inclitam, fortis, man & religioſam. Deinde hæc ipſa verba ſubjungeret: Dices nos ſcire in hac ſancta fide aliquot jam annis multa abominanda fuiſſe, abuſus in ſ. ritualibus, exceſſus in mandato, & omnia denique in perverſum mutata.

Nec mirum ſi agnito à capite in membra, à ſummis Pontificibus in alios inferiores prælatos diſcenderet, omni ſc. id eſt, Prælati Eccleſiaſtici) erravimus, nos eſt, qui faciat bonum, non eſt, uſque ad unum.

Et paulò poſt: Poſtceberis nos omnem operam adhibituſ, ut primum curia hæc, unde ſor. è omni malo præſt. t. r. formetur, ut ſuus inde corruptio in omnes inferiores manarit: ita etiam ſanctas & reſormatio omnium emanet.

Et paulò poſt: Dicis quod nemo mirari debuit ſi non ſtatim omnia errata, & abuſus omnes per nos emendatos viderit. Inveteratus nimium morbus eſt nos ſimplex, ſed varius & multipl. x. peſtetent enim pro: edendum eſt.

Ante 30. n. quâ x. amplius annos, Papatu, miſſo legato Germanos laudavit, & palam confeſſus eſt, ut audiſti, in illa ſede multa eſſe abominanda, multo q. errores, de quibus corrigendis fecit promiſſi tam magnifica, quum ve: d. tam diu expectaviſſemus, ut exſolveret quod promiſit, & errores corrigeret, loco correktionis evomuit diſertiffimam approbationem Idoli Lauretani, quod quæſ. ſit potuiſti hic v. dere, id eſt, fabuloſum, monſtruoſum, & planè ſtultum. Nunc ubi ſunt iſti, qui ſolent Papatu defendere, & bene ſperare de eo: quàm demum fabulam, quàmve impietatem craſſiſſimam

potrò non videbunt ab eo approbati, & ferro atque igni defendi, si hanc vident.

At non est sola hæc, quam recens approbavit, sed aliæ complures. Quidam supersticiosi fabulati sunt, ipsosmet Angelos in monte Gurgano suis manibus excavasse quædam saxa, atque ibi Ecclesiam ædificasse: qui etiam altaria consecrassent: Papatus totum hoc confirmat, & approbat pro vero: Alii fabulati sunt imaginem quandam crucifixi, Thomæ de Aquino dixisse: *Bene scripsisti de me Thomas*, hoc etiam approbat: Alii fixerunt in oppido Vo'senz, sacrificulo ex missa hostiam adorandam propinanti, & manibus ejus evolisse, & per totam Ecclesiam circumnisse, & multas guttas sanguinis stillassent: hoc etiam prodigiosum mendacium pro vero approbavit. Leander enim Alberti Monachus Dominicanus omnia hæc, quæ dixi de Lauretano Idolo, de Angelis, de ligneo crucifixo, de quæ panè illo azy mo sive hostia, congeffit in quendam librum, cui titulum fuit: Descriptio Italix: eum verò Julius III. disertissime suo scripto comprobavit. Nec ista solum, sed alia etiam impudentiora & horribiliora. Nugantur enim Franciscani in quodam libro, cui est titulus, Flo'culi S. Francisci cap. 6. Franciscum illam Assisiam fuisse alterum Christum, datum orbi pro salute hominum, & hoc Papa ipse nuper approbavit. Præterea in eodem libro in fine quintæ considerationis nugantur, Christum suo sanguine conservasse viros. Mariam verò ejus matrem, merito suæ virginis mulieres ad ætatem usque Francisci, & Clare Senensis monialis: ab his verò temporibus usque ad finem orbis homines per sanguinem Francisci, & mulieres per virginitatem Clare. Hanc adeò prodigiosam & horribilem impietatem ac hæresin Julius III. velut in rabiem versus, & ut se proderet verè Antichristum esse approbavit pro vera. Dominicani fabulantur de quodam Alano Rapensi monacho ejusdem sectæ, ad quem virgo Maria aliquando accesserit, illum, concinnato ex ejus capillis annulo, sibi desponsavit, osculata fuerit, ei que contrectandas & sugendas præbuerit papillas, breviter familiaris ei fuerit, ut sponsa solet esse sponso: ita enim inquit in præfatione rosarij hinc quoque tam ter am & abominandam impietatem Julius noster pro vera approbavit. An verò ita se res habeat, quod sanctissimus ille pater hæc monstra, quæ de Francisco de Clara, & de Alano retuli, approbavit: audi, nam paucis indicabo. Pr'mò, crucibus, incendiis & gladiis crudelissime grassatur per totam Italiam, Galliam, & Hispaniam in omnes eos, quos potest deprehendere: unico verbulo indicasse se ea non credere pro veris. Annon est hoc approbare? Deinde quum Vergerius eas blasphemias, & nulla unquam ætate auditis hæreses, libris editis repræhensisset, & vituperasset: quidam verò Papista, nempe Mutius suscepisset eas

defendendas, Julium III. non puduit hujus librum edita bulla approbare pro Catholico: libros verò Vergerii, utpote hæreticos condemnare, & nominatim eum, in quo negavit vera esse, quæ Monachi de sanguine Francisci & virginitate Claræ tam irreligiosè & impiè cõstituerunt: An non est hoc disertè mendacia atque impietatem approbare? præsertim quum illos blasphemos, & verè hæreticos libros, in quibus evidentissimè negatur præcipuus ille articulus fidei, Christum videlicet fuisse æternam victimam & sacrificium patri oblatum pro peccatis omnium electorum, adhuc sinat ille verus Antichristus apud omnes bibliopolas vendi & circumferri, & legi ab omnibus, qui velint? Ergo verè dixi Papam illam horribilem hæresin approbasse: & approbare, quin si alia quædam ejus dogmata consideremus, planè videbimus eum non diversum, sed plane idem sentire, id est, Corpus Jesu Christi in cruce oblatum neque æternum sacrificium fuisse, neque satisfecisse pro peccatis.

Et quoniam initio dixi Papatum ante 30. annos misso Legato, Germanicam nationem, quam sperabat secum in erroribus atque Idolmaniis permanentem, magnoperè commendasse: audi quid nunc sentiat de ea, nam bulla edita approbavit Mutii, cujus modò memini, librum, in quo de omnibus Germanis, qui Evangelio nomen dederunt, insunt hæc verba: *Considera in illis contemptum matris Dei, sanctorum templorum, sacerdotii, aliorumque sacramentorum & rerum omnium sacrarum, rapinas honorum Ecclesiasticorum, Impudicitiam eorum vita æta in hypocausis inter vinum, stupra, adulteria, & sacrilegia patrata in tot virginibus consecratæ Deo, cornua Christo earum sponso affigentes: Ac non modo hæc in sunt in eo maledico & famoso libello, sed alia multò duriora jactata in universam nationem, atque in ipsum adèd Cæsarem, ipsum Rom: Regem, denique ipsos Imperii Electores, ita enim loquitur: Barbara Germania natio non sat sibi esse putavit, quod in præjudicium Italiae usurpaveris sibi dignitatem Imperii, invida quod vicariatus Christi apud nos sit, ut nos omni gloria atque omni bono privet, ingressa est hanc phrenesim, atque rebellionem.*

In summa loco emendationis, quam Papatus ante 30. annos nationi Germanicæ promisit, ut initio dixi, nunc & approbat errores, eosque crassissimos & clamat nationem hanc esse barbaram, Invidam, usurpatricem Imperii, phreneticam, & rebellem. Sic se gerit, ut omnino dignissimus sit, ut à quibus hæc evenus non fuit desertus, ignominiosè deseratur, ita enim monet Spiritus sanctus: *Exite de illa popule meus, ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiat.*

FRANCISCI PETRARCHÆ

Epigramma adversus Romam.

Claruit
An. 1371.

Fons arumnarum, domus ira, plena furoris.
 Errorum ludus, sectarum mobile templum.
 Roma quidem fueras, nunc es Babylonia fallax,
 Ex quator luctus, gemitusq. feruntur in orbem.
 O fraudum mater, Carcer teterrimus ira!
 Carnificina boni, sed iniqui sedula nutrix.
 Vi vorum infernus, miraculum insigne futurum,
 Si nunquam contra te Christi sæviat ira.
 Casta in pauperie tua sunt fundamina jacta,
 Sed modo fundantes oppugnas cornibus altis.
 Quidnam frontis habes meretrix? quo niteris audax?
 Spes in adulteriis, Spes est in divite cista.
 Non igitur redeat te Constantinus adaugens:
 Protinus at miserum qui sustinet auferat orbem.

BAPTISTÆ MANTUANI,

In eandem Romam Pontificiam.

Vixit
An. 1498.

Petriq. Dominus polluta fluente
 Marcescit luxu, nulla hic arcana revelo,
 Non ignota loquor, liceat vulgata referre.
 Sic urbes, populiq. ferunt, eas fama per omnem
 Jam vetus Europam, mores extirpat avitos.
 Sanctus ager scurris, venerabilis ara Cynadis
 Servit, Honoranda divum Ganymedibus ades.
 Quid miramur opes, recidi vagi, surgere tecta?
 Thuris odorati globulos, & cynnoma vendit
 Mollis Arabs, Tyrii vestes, venalia nobis
 Tempia, sacerdotes, altaria, sacra, corona,
 Ignes, thura, preces, cælum est venale, Deusq.
 Idem.

Vivere qui sanctæ cupitis discedite Roma,
 Omnia cum liceant, non licet esse pium.

HUIUS PESTILENTIS APPIARII

Romani examina sunt,

MONACHI novi-veteres, Benedictini: Cathusiani: Bernardini: Prædicatores: Nudipedes: Carmelitani: Augustiniani: Præmonstratenses: Germanici Domini: Ungaricorum Domino:um ordo: Rhodii Domini: ordo vallis Josaphat: Johannitæ: ordo fratrum Johannis: Antonitæ: ordo S. Brigittæ: Fratres sponte pauperes: Flagellatorum ordo: Sepuchritarum ordo: ordo gerentium fortitem: ordo gerentium g'adios: Sellarorum Monachorum ordo: Constantinopolitanorum ordo: Sanctæ Sophiæ fratres: Grandimontensium ordo: ordo fratrum Nollardi: Sclavoni: ordo Dominorum de speculo: Eremitanorum Augustinianorum ordo: Wilhelmitarum ordo: Wencellatarum ordo: Mincæ fratres: Cisterciensium ordo: Camuldulensium ordo: ordo de Purgatorio: Umbrosæ vallis ordo: Gerundinorum ordo: S. Helenæ ordo: Josephi ordo: Gregoriani: Ambrosiani: Templarii: Canonici regulares: Canonici seculares: Servi Mariæ: Domini clavigeri: Lazzariti, vel fratres Magdalensæ: Crucis fratres: Hospitales Domini: Dominicani: Franciscani vel Seraphici: Fratres ex Scotia: Fratres Jacobi cum gladio: Hierosolymitani fratres: milites Jesu: Jesuati: ordo Servatoris: Jesuitæ: Capucini: ordo fratrum ignorantie: ordo Beatæ Mariæ de mercede: ordo fraternitatis Mariæ. &c.

Nullus hic recensetur ordo, qui non sitatque excentu erroribus & mendaciis, quod singulorum ordinum regulæ testantur. Fuerunt etate Sabellici H florici in Europa Cenobia Dominicanorum 4143 Franciscanorum 6000. Floruit autem Sabellicus ANNO 1494.

HORVM EXAMINVM ALVEARII ROM.

*occupationes. florilegia. mellificia, portentosa supellex,
machinula, vascula & rostellæ sunt hæc:*

ORationes & vigiliæ pro defunctis: Septimanæ & trigessimæ anniversariæ, thesaurus & suffragia Ecclesiæ pro Purgatorio: peregrinationes ad divotum statum, ad loca sacra: ossa & reliquiæ Sanctorum: dedicationes templorum, & altarium: exorcismi: consecrationes imaginum, & sepulchrorum: campanarum Baptismi, adhibitis patinibus: ciborum delectui: jejunia quadrantalibus: quadragesimalibus: vestes religiosæ & consecratæ: horæ canonicæ: horæ Mariæ: Processiones religiosæ: uno die in septem templis summis Romæ statuas adorare: quatuordecim Ecclesias visitare: ambarvalia: Bacchanalia: consecrationes Sacerdotum: unctiones infirmorum: Chrismatibus &

Baptismi

Baptisterii exorcizationes: tonsiones, rasuræ: casule, stole, albæ, humerale, manipula, vestes Chorales: candelabra, cerei consecrati: lampades, ampullæ, facès: sinones, vexilla: thuribula: monstrantæ: ciboria, ossuaria: campanellæ, cymbala, crepitacula: quæ benediçæ: harumque exorcizationes: sal consecratum: benediçiones trigum: silarum, uvarum: placentæ benediçæ: herbæ exorcizantæ ad fugandos Dæmones: Consecratio ignis & cinerum: Pulsationes contra tonitrua: imaguncule Sanctorum pannis involutæ: Letaniæ Sanctorum: confessiones: satisfactioes: casus reservati: dispensationes: gratiæ expectatiuæ: rosaria: rami palmarum consecrati: asini palmis cernati: oscula & adorationes crucis: crux reposita in sepulchro: maturinæ ad sepulchrum: solennes tumultus: strepitus lignei rotæ, publicæ ostentatio nudorum tergorum, virgis & catenulis cælorum & cruentatorum, larvata facie: ludicra ascensus idoli pro Christo super fornitem templi: dejectiones ignis & aquæ: circumgestationes hostiæ consecratæ: infinitæ Sanctorum feriæ, sub penna mortali imperatæ: indulgentiæ vel ad multa nulla annorum: ablutiones pedum, & altarium: imagines crucis cereæ: Agni Dei: commendaturæ, annatæ, Pallia: uniones & incorporationes beneficiorum: reservatio pectoralis: menses Pontificii: fructus anteficiendi: Signaturæ: surrogationes, & aliæ sexcentæ fraudes quæstus causa excogitantur.

*Officia item ab iisdem distributa Sanctis mortuis statuarum
& altarium splendore spectabilioribus; ita ut:*

S. Leonhardus liberet captivos: S. Georgius & Martinus iuvet in bello, ne Mars & Bellona apud Ethnicos: S. Sebastianus & Rochus depellant pestilentiam, ut Apollo & Esculapius: S. Erasmus & Anna dicent homines, ut Janus: S. Nicolaus & Christophorus iuvent in mari, ut Neptunus: S. Apollonia mitiget dentium dolorem: S. Ottilia sanet oculos læsos: S. Margareta iuvet parturientes, ut Lucina: S. Laurentius nos custodiat, ne ab igne lædamur: S. Florianus & Agatha extinguant incendia: S. Catharina iuvet nos in doctrina, ut Minerva: Valentinus curet morbum caducum: S. Johannes reprimat vim veneni: S. Anthonis sacrum ignem extinguat, & porcos curet: S. Quirinus fistularum curationem tribuat: S. Barbara periculorum evitacionem largiatur: Protasius & Gervasius fures prodant: S. Urbanus vini proventum det, ut Bacchus: S. Petronella febriçirantes curet: S. Gallus anseri Deus sit: S. Wendelinus ovium: S. Eulogius & Stephanus equorum: S. Pelagius boum.

Item ut singulis ordinibus & opificibus Divi singuli opitulentur, ut:

Theologorum patronus sit S. Augustinus; Jurisconsultorum S. Ivo: Medicorum Cosmas & Damianus: Equitum S. Gregorius: Venatorum S.

Eustachius: Sutorum S. Crispinus: Sartorum S. Gutmannus. Textorum S. Severinus: Scortorum S. Afra & Magdalena. Certis denique regnis certi Divi patrocinentur; ut: Ungariæ S. Maria: Hispaniæ S. Jacobus: S. Petrus & Paulus Italiæ: S. Dionysius Galliæ, &c.

*Si divorum divarumq; non sufficiunt patrocinia & curationes,
adsint alia media: & in primis AGNUS PAPALIS,
de quo sic illi bombilant:*

Balsamus & munda cera, cum Chriſmatis unda,
Conſciunt agnum: quod munus do tibi magnum.
Fonte velut natum per myſtica ſanctificatum:
Fulgura de ſurſum depellit, & omne malignum.
Peccatum frangit, ut CHRISTI SANGUIS, & angit.
Prægnans ſervatur, ſimul & partus relevatur,
Dona refert dignis, virtutes deſtruit ignis,
Portatus munde, de ſtubibus eripit undæ.

*Item Sacramentum crucis lignæ, quod in Feſto S. Crucis
ſic intonant:*

Non ſunt nova ſacramenta: Nec teceper eſt inventa. Crucis hæc religio.
Iſta dulces aquas fecit. Per hanc ſilex aquas jecit. Moyſis officio.
Nulla ſalus eſt in domo. Niſi cruce munus homo Superluminaria.
Iſta ſuos fortiores, Semper facit & viſcotes, Morbos ſanat & languiores, Repri-
mit dæmonia.
Dat captivis libertatem, Vitæ confert novitatem, Ad antiquam dignitatem, Crux
reduxit omnia.
O crux lignum triumphale, Mundi vera ſalus vale, Inter ligna nullam tale, Frondet,
floret, germina.
Medicina Chriſtiana, Salva ſanos, ægros ſana, Quod non valet vis humana, Eſt in
tuo nomine.
Servi crucis crucem laudent, Qui per crucem ſibi gaudent, Vitæ dari munera.
Dicant omnes, dicant ſinguli, ave ſalus totius ſæculi, arbor ſalutifera.
Ecce lignum crucis, venite adoremus.
O crux ſpes unica, ange ptis juſtitiam, dona rei veniam!

JOHANNES STURMIUS de Educ. Princip.

Marcus Varro in principio libri ſui de Agricultura, adorat Lympham, & bonum Eventum: quoniam ſine aqua omnis arida & miſera agricultura, & ſine ſucceſſu ac bono eventu fruſtratio eſt, non cultura: O hominem cæcū, qui cū videret Ægyptios in ſuo crocodylo inſanire, ſe in lymphæ ſuæ delirare non ſenſit! Tantam vim habet in falſitate educatio, conſuetudo, perſuaſio, ut oculatiſſimi cæcutiant, ſagaciſſimi non odorentur, acutiſſimi non intelligant; ut ſapientiæ eorum ſtultiæ appareat, in eaque pergant, & moriantur etiam moniti & revocati, &c.

R E S C R I P T I O

SANC TI HULDERICI EPISCOPI
AUGUSTENSIS, IN QUA NICOLAO

Papæ, de Continentia Clericorum, non justè, sed impiè,
non canonicè, sed indiscretè tractanti,
ita respondit.

NICOLAO, DOMINO ET PATRI PERVIGILI,

S. Rom. Ecclesia Provisori, HULDERICUS, solo nomine

Episcopus, amorem ut filius, timorem

ut servus.

*Marius,
Anno Chri-
sti 974. a. a.
in sua 84.*

CUM tua, ô Pater & Domine, decreta super Clericorum continen-
tiam, nuper mihi transmissa, à discretionem invenirem alie-
na, timor quidam turbavit me cum tristitia. *Timor* quidem pro-
pter hoc, quòd dicitur, Pastoris sententiam, sive justam, sive in-
justam, timendam esse. Timebam enim infirmis scripturæ au-
ditoribus, qui vel justæ vix obediunt sententiæ, ut injustam conculcantes li-
betè, onerosa, importabili pastoris prævaricatione præcepti se obligarent. *Tris-
titia* verò vel compassio, dum dubitabam, qua ratione membra cavere
possent, capite suo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid to-
tius Ecclesiæ compassione dignius, quàm te, summæ Sedis Pontificem, ad
quem totius Ecclesiæ spectat examen, à sancta discretionem vel minimum ex-
orbitare? Non parum quippe ab hac deviassti, dum Cleros, quos ob continen-
tiam conjugii monere debebas, ad hanc imperiosa quadam violentia cogi
volebas. Nunquid enim meritò communi omnium sapientum judicio hæc
est violentia, cum contra Evangelicam institutionem, ac sancti Spiritus di-
ctationem, ad privata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo p'uri-
ma veteris ac novi Testamenti suppetant exempla, sanctam, ut nōsti, dis-
cretionem docentia, tuæ rogo, ne grave sit paternitati, vel pauca ex pluribus
huic paginæ interferi. Dominus quidem in veteri lege Sacerdoti conjugium
constituit, quod illi postmodum interdixisse non legitur. Sed in Evang-lio
loquitur: Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum celorum, sed
non omnes hoc verbum capiunt: qui potest capere, capiat. Quapropter A-
postolus ait: De Virginibus præceptum non habeo, consilium autem do.
Quod etiam juxta prædictum Domini, non omnes hoc consilium capere

posse consideras, sed multos ejusdem consilii assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentiae placere volentes, graviora vides committere, *Patrum scilicet uxores subagitare, masculorum ac pecudum amplexus non abhorre-
re, morbi hujus aspersione ad usque pestilentiam convalescente, nimirum status labe-
factetur Ecclesiae totius: Propter fornicationem, dixit, unusquisque suam
habeat uxorem. Quod specialiter ad laicos pertinere, iidem mentiuntur hy-
pocritae: qui, licet in quorū sanctissimo ordine constituti, alienam revera uxorem non du-
bitant abusi.* Et, quod flendo cernimus, OMNES IN SUPRADICTIS SÆ-
VIUNT SCELERIBUS. Hi nimirum non scripturam recte intellexerunt,
cujus mamillam, quia durius pressere, sanguinem pro lacte biberunt. Nam
illud Apostolicum, unusquisque suam habeat uxorem, nullum excipit verè,
nisi professorem continentiae, vel eū qui de continuanda in Domino Virgini-
tate praefixit.

Quod nihilominus tuam, Pater reverende, concedet strenuitatem, ut om-
nem qui tibi manu vel ore votum faciens continentiae, postea voluerit a-
postatate, aut ad votū exequendū ex debito constringas, aut ab omni ordine,
canonica auctoritate deponas: & hoc ut viriliter implere sufficias, me omnesq;
mei ordinis viros adjuutores habebis nō pigros. Verū ut hujus voti nescios,
omnino scias non esse cogendos, audi Apostolum dicentem, ad Timoth. O-
portet, inquam, Episcopum irreprehensibilem esse, unius Uxoris virum.
Quam ne quis sententiam ad solam Ecclesiam verteret, subjunxit: Qui au-
tem domui suae praesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?
Similiter, inquit, Diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene praesint, &
suis domibus. Hanc autem uxorem à Sacerdote benedicendam esse, sancti
Sylvestri Papae decretis, scio te sufficienter docuisse. His & hujusmodi sanctis
scripturae sententiis, Regulæ Clericorum scriptor non immerito concor-
dans, ait: Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonii vinculo fœdera-
tur. Ex quibus omnibus veraciter colligit, quod Episcopus & Diaconus re-
prehensibiles notantur, si in mulieribus multis dividuntur: Si verò rejecerit,
unam sub obtentu religionis abjiciunt, utrumque, scilicet Episcopum &
Diaconum, sine graduum differentia, hic canonica damnat sententia. Epi-
scopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis
abjiciat: Si verò excommunicetur: & si perseveraverit, deiciatur. Sanctus
quoq; Augustinus, sanctae discretionis non infcius: Nullum, inquit, tam gra-
ve facinus est, quin admittendum sit, ut devitetur pejus. Legimus praeterea
in Secundo Tripartitæ Ecclesiasticae libro historiae, quod cum Synodus Ni-
cæna hæc eadē veller sancire decreta, ut videlicet Episcopi, Presbyteri,
Diaconi, post consecrationem à propriis uxoribus vel omnino abstinerent,

vel gradum deponerent: surgens in medio Paphnutius, ex illis Martyribus, quos Maximus Imperator, oculis eorum dextris evulsis, & sinistris furis incisis, damnavit, contradixit, Honorabiles confessus nuptias, ac castitatem esse dicens connubium cum propria uxore: persuasitq; Concilio, ne talem ponerent legem: gravem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum expertus, exposuit: synodusque ejus sententiam laudavit, & nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit.

Sunt verò aliqui, qui sanctum Gregorium suæ sectæ sumunt adiutorium: quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo. Ignorant enim, quod periculosum hujus hæresis decretum à S. Gregorio factum, condigno pœnitentiæ fructu postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in vivarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquàm sex milia infantum capita videret, intima mox ductus pœnitentia ingemuit, & factum à se de abstinentia decretum, tantæ cadis causam confessus, condigno illud, ut dixi, pœnitentiæ fructu purgavit: suoque decreto prorsus damnato, Apostolicum illud laudavit consilium, Melius est nubere quàm ui: addens ex sua parte, Melius est nubere, quàm mortis occasionem præbere: Hunc forsitan rei eventum, si illi mecum legissent, non tam temere, credo judicarent, Dominicum saltem tenentes præceptum: Nolite judicare, ut non judicemini. Inde Paulus dicit: Tu quis es, qui judicas alienum servum? suo Domino stat, aut cadit: stabit autem, potens est enim Dominus statuere illum.

Cesset ergo Sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere: ne privato, quod abis, præcepto, tam veteri quàm novo contrarius inventaris Testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solum est quod in tua justitia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianæ consideratione sed pro immanitate fictionorum censens cõcedendum: quod te per ipsum Christum, ne facias, obsecramus. Sic enim peccata compescenda sunt, ut superent, quos peccasse pœniteat. Illud & Augustini volumus te recordari, quod ait: Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de odem: In timore Christi in nomine Christi exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere cupitis: quicumque habetis, in eis præsumitis. Dico autem, damnamini: sed si in istis præsumatis, damnamini, si propter talia magni vobis videamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte Apostolicæ

hauseritis predicationis: solutus es ab uxore, noli querere uxorem: alligatus es uxori, noli querere solutionem. Vbi & subditur: Qui habent uxores tanquam non habentes: & qui utuntur mundo, tanquam non utuntur. Item dicit de vidua: Cui vult nubat, tantum in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo connubio, quod Dominus prohibeat, attentare. Hieremias quoque ait: Nolite considerare in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis virginibus convenire, quæ jactant pudicitiam suam impudenti vultu: præferunt castitatem cum aliud habeat conscientia: & nesciunt illam Apostoli definitionem de virgine, ut sancta sit corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia, animo constuprato: si ceteras virtutes, quas Propheticus sermo describit, non habuerint. Quis quidem, quia te aliquatenus habere videmus, & quia discretionem, licet in hac te neglectam, in aliis tamen vitæ tuæ constitutionibus eam honestè conservatam non ignoramus: hujus intentionis pravitatem citò correcturum non desperamus. Et ideo non quanta possumus gravitate, istam licet gravissimam negligentiam corripimus & judicamus. Quanquam enim secundum vocabula, quæ usus obtinuit, sit Episcopatus Presbyterio major: tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet non est fugienda aut dedignanda correptio: præsertim cum is qui corripitur, & contra veritatem, & pro hominibus, nisi invenitur. Neque enim, ut sanctus ait Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes quamvis catholicorum & laudatorum virorum, velut scripturas canonicas habere debemus: ut non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si fortè invenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habeat, divino auditorio vel ab aliis intellecta vel à nobis. Quid autem veritati magis contrarium potest inveniri, quam hoc, cum ipsa veritas de continentia loquens, non unius hominis, sed omnium planè, excepto numero Professorum continentia dicat: Qui potest capere capiat. Quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere, feriat anathemate. Quid verò per homines fieri potest stolidius? Qui divinæ maledictioni obligatiùs, quàm cum aliqui, vel Episcopi videlicet vel Archidiaconi, ita præcipientes sint in libidinem, ut neque adulteria, neque incestus, neque masculorum (pro pudor) turpissimos amplexus scient abhorrere, quod casta clericorum conjugia sibi dicant ferere, & ab eis non verè justitiæ compassio, ne clericos ut servos, cogant vel moneant continere, sed ut servos jubeant accogant abstinere? Ad cujus imperiū, ne dicam consiliū, fatuam, tam quæ turpem addunt suggestionem, ut dicant: Honestius est pluribus occultè implicari, quàm aperte

in hominum vultu & consensu cum una ligari. Quod profecto non dicerent, si ex illo & in illo essent, qui dicit: Vx vobis Phariseis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placet, confusi sunt quoniam Dominus spreuit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis persuadere, ut in conspectu ejus, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quam in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito suae pravitatis nullius Consilium mereantur pietatis, nos tamen memores humanitatis divinae, eis consilium auctoritatis nunquam à pietate vacantes per viscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Ejice primum hypocrita trabem de oculo tuo, & tum perspicias, ut ejicias festucam de oculo fratris tui: Illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Quasi diceret: si Lex jubet, si Moses jubet, jubeo & ego, sed competentes legis ministros exigo. Attenditis, quid additis: quia, si te ipsum, ut ait, scriptura perspexeris, nulli unquam detraxeris.

Significatum est nobis etiam de quibusdam eorum, qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Domini, pro quo boni Pastores animas non dubitant ministrare, isti verberibus absque ratione praesumant lanis te, quorum sententiam S. Gregorius deplorans ait: Quid fiet de ovibus, quando Pastores lupi fiunt? Sed quis vincitur, nisi qui sevit? quis verò persecutorem judicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministravit? Opera precium est autem; ut audiat, quo fructu tantum Ecclesia Dei scandalum, tantum Clerus despectum, & ab ipsis Episcopis & ab eorum in fidelibus patiat. Nec enim eos infideles dicere dubitaverim, de quibus Paulus Apostolus dicit ad Timotheum: Quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis Daemoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam prohibentium nubere.

Hic est autem, si diligenter inspiciatur, totius eorum manipulus Zizaniae, totius conventus insanae, ut dum Clerici licita unius mulieris consortia Pharisaeo devicti, quod absit, furore, relinquere coguntur fornicatores & adulteri & aliarum pravitarum turpissimae ministri cum ipsis efficiantur. Qui hanc in Ecclesia Dei haeresein, sicut ceteri duces cecorum machinantur, ut videlicet illud impleatur, quod Psalm. eis utpote eorum praescius erroris, taliter imprecatur: Obsecrentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper in curva.

Quia ergo nemo, qui te, o Apostolice, novit, ignorat, quod si tu per tui decessu sententiam, tantam furem esse pestilentiam solidae discretionis claritate perspexisses, nunquam quorumlibet tam pravis suggestionibus

consensisses. Debitæ tibi subjectionis fidelitate consulimus, ut vel nunc ad tanti scandali ab Ecclesia Dei propulsionem evigiles, & quæ r. õsti discretio- nis disciplina, Pharisaicam, ab ovili Dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domi Sunamitis, adulterinis diutius usuraaritis, gentem sanctam, regale sacerdotium, per irrecoverabile à suo sponso Christo videlicet avellat divor- tium: dum nemo sine castimonia non tantum in virginali flore, sed etiam in conjugali habita conjunctione, visurus sit Dominum nostrum: qui cum Deo Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per omnia secula seculorũ, Amen.

Specimina bellicæ curiositatis & Tyrannidis Pontificiæ,

Ex narratione historica obsidionis Canisæ desumpta.

*** Sunt sanè in exemplo hoc multa memoriã digna, quibus probi & virtute præstantes posteris optimè & instrui, & sano in iudicio confirmari pos- sint. In primis verò elucet sapientissimi Dei gubernatio, in defendenda sua Ecclesia, & puniendis ac confundendis insensissimis ejus hostibus: qui cum semel in Christum & innocentem ejus turbam, sevitia exasperantur, tam valido plerumque corpiuntur cæcitatibus & vertiginis spiritu, ut à perniciosiss & noxiis sibi conatibus, nullis rationibus, nullis exemplis, nullis minis deter- reri possint: sed incitato quasi cursu ad extremum properent exitum & in- teritum. Quid quæso, vulgarius & obvium magis in annalibus Turcicis, si in primam causam mali, & in faustorum bellorum, quæ ante hæc tempora, populi Christiani nominis, contra Turcas hostes gesserunt: & tot inlignes strages, tot interneciones, tot regnorum & urbium amissiones perpeffi sunt, inquitur, quàm hoc ipsum, quod reges & Principes Europæi pleraque ea bella, non propriis auspiciis, & justæ d. fensionis gratiã, ut legitimos decet magistratus, suscep. runt, sed ferè semper Pontificum Romano-um svasu, & aliorum Europæ Archimandritarum (quorum cæco tempore sola valuit au- toritas) instigationibus in aciem processerunt, horum insulsis consiliis, & sto- lido prætextu defensionis Ecclesiæ Christianæ, omnia ea bella gerebantur? Hinc ab Imperatoribus Germanis, tot ducti olim exercitus in Palestinam, & Pontificum instantibus monitis, ibi locorum continuata bella sacra, per duos ferè secula. Tandem verò cum hostis superior evaderet, & nostros non tan- tum omni Asiæ imperio exueret, sed paulatim etiam pedem in Europæ con- tinentem inferret; Tum demùm coeperunt Romanenses illi Flamines vociferari, & exhortari Principes, ut orbem Christianum (qui nunc Europæ tan- tum finibus conclusus esset) majori strenuitate defenderent, & hostem gen- tilem

tilem rursus ultra Pontum pellerent. Nec contenti his verborum stimulis, sed ipsi etiam manum totæ admovent, & præter crucem ac indulgentias, quas hinc inde diplomatis & missificorum concionibus in vulgus sparsere, ut eò plures & promptiores ad bella illa reperirentur milites, ipsi etiam conscripserunt exercitus, collectas pecunias in Germania passim extra ordinem indixerunt, post verò statarias fecerunt, populum facultatibus & nummis exuerunt, Principes contradicentes excommunicarunt, cælum terræ miscuerunt, & ubique impetii sui habenas ita moderati sunt, ut nil nisi ad ipsorum nutum & dispositionem geri possit. Quod quidem factu ipsis fuit haud difficile, cum cæcus ejus seculi vulgus, pro sanctis hominibus & oraculis eos ducebat, & vix bello salutem affuturam credebant, ni illorum auspiciis & consiliis administraretur.

Cum verò tenebricosi hi, rudes & extremè impii oibis rectores, non animadverterent se eo ipso, extra metas suæ vocationis ruere, & sibi expediendum sumere, quod tamen solius esset magistratus politici. Huic enim Deus potestatem gladii tribuit, horum protectioni fortunas & corpora subditorum commisit. Deinde etiam, quod ex neglecta divini verbi meditatione, tam crassus ignorantix & incredulitatis corpor, eos occupabat, ut quamvis pro sacerdotibus & animarum pastoribus sese venditarent, ejus tamen rei rationem nullam, aut quibus mediis spirituale Christi regnum plantari vel propagari debeat, tenerent: sed vi corporali tantum in hostes Turcas agere, eorumque impressiones & violentias, armis & acie mundana, sub Ecclesia tamen & Christi nomine structa avertere statuerent. Præpostera hac, cæcâ & impiâ gubernandi ratione Antichristi & ejus satellitum, in tantum Deus justissimus irâ incanduit, ut aliquot Europæ regna, & terram illam omnem, quæ à Bizantio usque ad Germaniæ limites extenditur in hostis potestatem tradiderit & barbaræ ferocissimæque ejus libidini cuncta permiserit.

Hinc superioribus seculis successivè editæ tot insignes strages, tot facta adversa prælia, tot secuta urbium excidia, regionum vastationes, populi abductions, exilia, clades & mortes, ut hæc miserationum & calamitatum generavix oratione & literis comprehendere valeant.

Præ reliquis verò notantur, & ab historicis latè describuntur prælia, quibus de rerum summa decertatum, & unico conficta jactura simul regnorum & regum facta est. Quale fuit illud ad Nicopolim, Sigismundi Imperatoris cum Bajazete, & Ladislai Regis Hungariæ ad Varnam, cum Amurate, Ludovici ultimi ad Mohaczium, cum Solymano, ubi semper cum victoria & intertinectione multorum millium, etiam territorium latissimum ho-

sti cecidit. Quas clades omnes constat à Pontificibus & eorum emissariis causatas fuisse. Inprimis verò illa Ladislai, quam ad violationem induciarum (quas cum magno regni sui commodo, in decennium cum Amurate pepigerat) sub frivolo prætectu compulsi Eugenius Pontifex: quo videlicet, per Julianum legatum illi persuaserat, nullum fœdus cum hostibus religionis factum inconsulto Pontifice validum existere. Ex hoc egregio fundamento induciæ ruptæ, & novum bellum annunciatum Amurati, quo postea unico conflictu ultra 30000. Ungarorum occubuerunt. Inter occisos fuit & Rex ipse, & Julianus Cardinalis, hujus belli tuba. De qua miserabili strage facti sunt postea versus & tumulo Regis inscripti:

Romulide Cannas, ego Varnam clade notavi,

Discite mortales non temerare fidem!

Me nisi Pontifices jussissent rumpere fœdus,

Non Scythicum ferret Pannonia ora iugum.

Nota deinde est Tomorrai Archiepiscopus. Colocensis. Monachi protervia, qui Regi Ludovico, contra expertissimorum belli ducum sententiam, autor fuit, ut exiguas suas copias, hostium numerosissimis opponeret, & cum Solymanno, prælio decertaret: quam temeritatem, feliciter confecta pugna, summo pere miratus dicitur Solymannus, & Regis miserè seducti vicem doluit. Recentia etiam bella testantur, Pontificum missas copias, expeditionibus Ungaricis plus impedimento & damno, quam usui & adjumento fuisse. Militemque Italum petulantis potius militibus, rapinis & amici solum vastationibus, quam velitationibus arduis & victoriis ab hoste repositatis inclaruisse.

Quod cum ita sit, & experientia rerum omnium magistra, tam abundè testatum faciat, quantum consiliis & auxiliis suis bellicis Pontifices obfuerunt Europæis Principibus, cum Saracenis belligerantibus, & quam gravissimè Deus per loca illorum arma, ad iram semper provocatus fuerit, omnesque successus & victorias impedierit, tanto magis mirum adeò cecutire & stupescere adhuc mundum, ut hæc omnia, non tantum non videat, ponderet & in rem suam vertat, verum eo insuper dementiæ & stoliditatis prodeatur, ut salutem & fausta belli omina, non nisi à Pontifice, & novis ejus creaturis (Jesuitas puto) petenda & impetranda existimet, quasi nemo esset omnium, qui melius unquam in medium consulere, & Turcarum impressiones, consiliis & factis frangere novisset.

Et hoc quidem in apparatu nuperi belli unicè spectatum & observatum fuit. In eo enim sola dominabatur Bullata Pontificis factio. Hæc suggererat Archiduci consilia militaria, qua ratione regiones suas, jam maxima parte, laudabili & heroico suo Zelo, à Lutheranorum feco perpurgas, & gre-

mio veteris Romanæ Ecclesiæ, rursus adductas, omnino in tutum collocare, Turcam hostem, occupatione castri Canisientis, superiori anno vicinum minimum factum reprimere, residuos verò hæreticos funditus excindere, & sic duo Catholicissimis valde noxia & mortifera capita, unico ictu amputare posset. Cum verò ad hæroici istius facinoris executionem, nemo aptior, & alacrior futurus esset, quam miles Italus, summi Pontificis auspiciis & stipendiis conscriptus. Ideoque suaseret, ut sic de auxiliis & de alendo iusto exercitu in menses aliquot requireretur. Quod cum factum esset, & Pontifex facile & petitisque annuentem præberet, decemque millia Italorum sub Aldobrandino agnato, prima quoque æstate, in Turcas & hæreticos, missurum promitteret, tanta invasit Consiliarios hos insolentia, tanta temeritas, vanitas tanta, ut cogitatas & imaginatas adversariorum interneciones, pro jam factis venditare, triumphumque ante victoriam canere non dubitarent. Hinc privatim & publicè pro concionibus audita lætissima vota, & tripudia, de reductione aurei seculi, de Styria in summo felicitatis gradu locata, cui exorientis Catholicissimi iubar tam clarè splendeat.

Hinc publicè Fabulæ exhibitæ & comedix, expugnationem Canisientem, Turcarum trepidationem, fugam & futuram stragem repræsentantes: quæ omnia nunc eventus tunc exactè comprobavit, ut victoria Achabo Regi Israël's c. c. c. mendacissimorum prophetarum vaticiniis, 1. Reg. 22. contra Syros olim prædicta. Et verisimile est, eosdem Spiritus, & mendacissimis istis mendaciores Jesuitas incessisse. Collatis enim utrinque circumstantiis, apparet, hos multò leviores, & Izraëlitas illos, nugis & vaniloquentia, haud secus antecellere, ut Belzebub vulgares Spiritus nequam, malitiâ & pervertitate superare solet, &c.

Sunt & alia complura in hac Relatione historica, lectu sæpe dignissima, quæ utinam legerent & perpenderent illi, qui in afflictam Ungariam, Papatus idolomaniam, Dei beneficio, semel exclusam, iterum ad regni perniciem, introducere moluntur.

Papst } duplex ora, } Fürst } protege } Sancti } labora.
Pap } Dux } Porque }

Christianorum liberos non esse Antichristianis Magistris tra-
dendos.

DN. SEBASTIANUS BENEFIELDUS
Anglus, Theologus Oxoniens. Concione xii. in l. cap. Amos.
HENRICO JAKSONO Interprete.

CUM Deus reprehendit Philistæos, quod populum suum, quamvis ipsis mancipatum traderent infidelibus, docerem, illicitum esse fidelium liberos infidelibus vendere, eorumque manibus tradere. Quod inde elucet, quia Moses, Deuteronom. 7. 3. Iste Elitas jubet, ne vel fœdus ineant cum Hittæis, Gergaseis, Amoreis, Cananæis, Perizzæis, Hivæis, & Jebusæis, vel filias suas cum eorum filiis connubio jungant. Quid ita? Hâc nimirum ratione abducerentur à vero Dei cultu ad Deos alienos, ut patet ex v. 4. *Abducent filium tuum à sequendo me, ut colant Deos alienos.* Ab hujusmodi fœdere & conjugio, cujus summum esse periculum sentiebat, evocat Paulus Corinthios, 2. Cor. 6. 14. *Ne impari jugo copulemini cum infidelibus.* Uritur metaphora à bobus accepta, quibus necesse est pariter incedere, unumquæ opus communiter agere, cum sub uno jugo sint alligati. Perinde res evenit in hominibus, qui familiarium pollutionibus se commiscunt. Monet itaque eos Apostolus in totum abstinendum esse ab impiorum commerciis, omnemque damnat *inpoçuziar*; ducitque varia argumenta ab absurdo. In singulis argumentis continetur *antithesis*. In primo *justitia & injustitia*; in secundo *lux, & tenebrarum*; tertio *Christi, & Belial*; quarto *fidelis, & infidelis*; quinto *templi Dei, cum simulacris.* Quæ argumenta questionibus proponuntur.

Primum est, quod consortium iustitia cum iniustitia: Quae responsio lucem excipiet ex similitudine, Eccles. 13. 20. Quid communicaturus est luxum cum agno, peccator cum pio? Secundum, Quae communio luci cum tenebris? Nulla, non major, quam veritati cum mendacio, ut exponit rectè Drusius, Prov. clas. 1. lib. 3. 78. Nulla communio luci cum tenebris, ergo jugum ferre non debet fidelis cum infideli. Probatur consequentia, Ephes. 5. 8. ubi docet Apostolus, Ephesios olim fuisse tenebras, nunc autem lucem in Domino. Tenebras vocat infideles, inquit ibi Musculus, quod in Dei ignoratione versarentur. Sed fideles lucem appellat, quod Spiritus S. eorum mentes cognitione Dei illustrat. Luci cum tenebris nulla communio, ergo, nec esse debet aliqua fi-

delibus cum infidelibus. *Tertium. Quæ concordia CHRISTO cum Belial?* Nulla. Inter eos bellum perpetuum, & immortale. *Christus* autor est salutis, *Belial* perniciem nostram molitur; *Christus* omnium est rerum restitutor, *Belial* vastator; *Christus* lucis, *Belial* princeps tenebrarum. Nulla hic concordia esse potest inter salutis nostræ autorem, & æterni exitii fontem; inter principem lucis, & tenebrarum, &c. *Quartum, Quæ pars fidelis cum infidelis?* nulla prius & proinde ejus familiaritate tui non debet. *Quintum, Quæ consensio templi Dei cum simulacri?* Certe nulla: *Sacrilegia* inquit ibi *Calvinus* est *Prophanatio*, si in templum Dei idolum, vel cultum aliquem idolatricus inseratur. Nos sumus vera Dei templa; ergo sacrilegium est ullâ idolorum contagione nos inficere. Nulla est conventio templo Dei cum idolis, ergo idololatrarum consortium fugiendum est. In meioris, quæso, vestris penitus infideat; nullum esse consortium *justitiae cum injustitiâ*, &c. Ergo ab idololatriâ, & prophanis abhorere debemus, omneque cum eis socius & conjugium teipere; unde firma doctrina illa, *illicitum esse*, &c. ut supra.

Primò hic docemur tanto charitatis ardore fidelium animas amplecti, & fovere, ut haud sinamus eas vivere inter infideles, atheos, Papistas, ceterosque prophanos, sed potius laborem, sumptusque impendamus in eis à Diaboli servitute, & tyrannide vindicandis: Maximè curare debemus, ut pueri apud nos ad pietatis & virtutis studia sic formantur, & instituantur, ut *Christianæ* reipub. usui esse possint. Absolutè vera sunt *Servatoris* nostri verba, *Matth. 18. 6. Quicumque offenderit unum ex parvulis istis, qui in me credunt, prastiterit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo mari, Quæ ergo nobis mensura, si liberos nostros tradamus corruptissimis hominibus, qui cælum ac terram circumeunt, ut unum faciant gehennæ filium?*

Secundò reprehensionem gravem incurrit qui libros suos, lumborum fructus (quos *Jehovæ* dicare debent,) *Evangelii* Christi hostibus juratis, *Atheis* suppositioisq; *Papistis* formandos committunt. An non isti idem judicium merentur, quod illi, quos hic accusat *Jehova*, quod *Israelitas* sub *Edomæorum* jugum mitterent? Certe & si quod gravius. Illi enim hostes suos, isti suos liberos vendunt: illi hoc ipsum jure belli fecerunt, nostri ipsum divinum jus violant: illi adversus conscientias suas non peccarunt, quod faciunt isti. Infelices vos parentes, qui liberos vestros tam misère tractatis. Quâ tandem re eis est inferiores, qui dæmonibus filios suos sacrificant? Si vos ipsi sitis *Christiani* quare semen vestrum pretiosissimo Christi sanguine irrigatum corruptitis? Qui in sacro baptismi fonte Christum profitebatur, hos jam adultos Christum negare cogetis? *Quin Ecclesiastici verba* apud vos valeant, cap. 13. 1. *Qui tangit picem, inquinabitur eâ. Etiam liberi vestri Atheorum &*

Papistarum moribus assueti, Athei & Papistæ evadunt. Sinite, quæso, vos exo-
rem per viscera vestra, id est, liberos; quos Christo solum se vos facite, Chri-
stianæ elocate, Evangelio dicite. Nolite autem Dei juratis hostibus commit-
tere, &c.

Epistola Cl. V. JOACHIMI CAMERARII,
Scripta Viennæ Anno 1568.

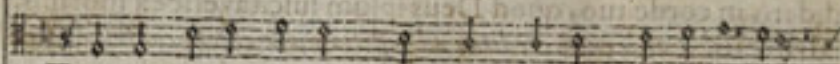
MAGNIFICO DOMINO
FRANCISCO POSGAI
VAYVODÆ UNGARO.

MAGNIFICE & strenue vir, meus filius Ludovicus (cui nu-
per potestatem feci visundi loca inferiora Ungaria, cum ad
iter illud opportunitas offerretur:) Igitur non solum vir-
tutem tuam eximiam, sed pietatem etiam singularem, & hu-
manitatem erga se maximam, studiosâ oratione pradicavit.

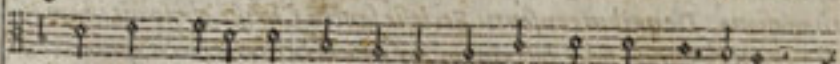
Quantum autem debeat viri virtuti & constantiæ tuæ, & similium gen-
tis vestræ sortium virorum, æquum erat intelligi, considerarique à nostris
hominibus quorum salutem vestra corpora protegunt. Narravit item fi-
lius meus, sese animadvertisse, animum tuum vera religioni Christiana
addictissimum non nihil interdum offendi, quorundâ audaciâ qui falsas o-
piniones disseminarent, & fingerent dogmata contraria celesti veritati.
Declarat hoc magnifica mentis tue rarum studium, & ideo præclarum,
cultus venerationis Dei æterni, & observatiæ religiosa, qui pro Christiano
nomine propugnando Christiana fidei sinceram integritatem tibi notam
esse ac tueri cupis. Est autem divinitus prædicta difficultas temporum
horum, in quæ atas nostra incidit: quâ admonitione confirmari debent
fideles, ne à simplice fide seducantur illorum calliditate. Atque est vera &
salutari fidei simplex doctrina in medio, ac manifesta, comprehenditur.
que iis capitibus, quibus institutio puerilis catechetica explicatur: Cujus
duæ sunt præcipuæ partes, Legis & Evangelii. Legis præcepta ostendunt

magnitudinem peccati, & humana natura fragilitatem. Evangelium autem benignitatis & misericordia Dei gratuitum donum offert credentibus, qua credunt. Sic enim legimus in x. cap. Epistola Romanis ab Apostolo Paulo scripta: Si confessus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo, quod Deus ipsum suscitaverit ex mortuis, salvaberis. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Hac & fides comprehenditur brevitate verborum luculenta, in Symbolo Apostolorum & explicatur aliquantò copiosius in Niceno & Athanasiano. De quibus consentit Ecclesia sancta Christi, & novit istam esse veram & puram fidei doctrinam, fundatam in literis sacris, quibus continetur omnis veritas rerum divinarum, sicut in Johannis cap. 17. dicitur: Verbum tuum veritas est. Et quicumque istam doctrinam labefactant, ii hostes sunt fidei Christiana & nullo modo audiendi, ac potius penitus fugiendi, ne inficiant suam contagione, recte sentientes. Tales enim sectatores fuerunt Samosateni & Sabellii & Arrii, atque aliorum, permissu Dei, in Ecclesiam Christi Jesu falsitatem exitiosam invahentium. Sed ejusdem Dei aeterni benignitate, à piis & fidelibus Doctoribus, errores impietatis ita sunt confutati, ut assertio veritatis firmissima sit, nisi impudente aliqui temeritate refragari velint. Quales prohi dolor! reperiri passim modo perhibentur, usurpantes profanas novitates, & vanitates verborum & contendentes de scientia atque cognitione falsi nominis, contra praeceptum Apostoli Pauli datum Timotheo. Atque hi egregie describuntur in 3. cap. Epist. 2. Apostoli Pauli ad eundem Timotheum. Sed scripsi pia sollicitudine plura, quam institueram, & fortasse debui. Desino igitur, & Deum aeternum, Patrem Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi precor, ut sancto Spiritu suo firmet in te veritatis cognitionem & te in religionis Christiana pietate conservet, ad laudem sanctissimi nominis sui, & anima tua salutem; utque etiam vires corporis corroboret, ut virtute tua, & strenuis facinoribus propulsetur à cervicibus populi Christiani, vis & crudelitas vicinorum hastium, Amen. Tua Magnificencia bene valeat; & hanc compellationem pia considerationis mea, in optimam partem accipiat. Vienna Austriaca, die XVII. Mens. Octob. Anno Jesu Christi MDLVIII.

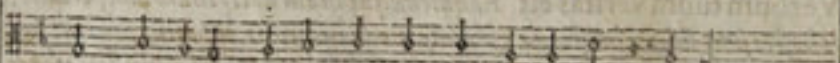
H Y M N U S.

Flucente Evangelio in Ungaria cantari solitus.

J U S T E J E S U C H R I S T E, Regum Rex & gloria,

Qui cum Patre semper regnas & cum sancto Flamine,

Nunc digneris preces nostras clementer exaudire.

Tu de cœlo descendisti virginis in uterum,
 Unde summens veram carnem, visitasti seculum,
 Tuum plasma redimendo sanguinem per proprium.

Tua, quæsumus te Christe, gloriosa passio,
 Nos defendat incessanter ab omni periculo,
 Ut fideles persistamus in tuo servitio.

Dextra forti, quæ fregisti Acherontis januas,
 Frange nostros inimicos, nec non & insidias,
 Quibus volunt occupare vitæ nostræ semitas.

Audi Christe, preces nostras, audi vota cordium,
 Quærentibus pietatem porrige solatium,
 Ne exurgant inimici nostri in opprobrium.

Adsit nobis tua virtus semper & defensio,
 Mentis nostras ne perturbet hostium incurio,
 Nec comprimat Ecclesiam Antichristi f. etio.

Tu defensor, tu protector, tu sis nobis clypeus,
 Ut te duce resistamus nobis detrahentibus,
 Et eisdem superatis te colamus tutius.

Sancti verbi tui lumen sensus nostros muniat,
 Et vexillo triumphalinos victores faciat,
 Ut de victi inimici viribus deficiant.

Mitte sanctum de supernis sedibus paracletum,
 Suo nostrum qui illustret splendore consilium,
 Spem nentium nos mitiget ac reppellat odium.

Miserere nostri Christe fili Dei unice,
 Miserere te precantum angelorum Domine,
 Esto nobis semper dator verae indulgentiae.

Ne des vires Papae, Turcae sed da populo tuo,
 Cum lacrymis te quaerenti pro suo refugio,
 Quem servasti tibi filium in crucis patibulo.

Confundantur & tabescant qui nos volunt perdere,
 Fiant eis in ruinam constructae insidiae,
 Jesu pie, Jesu bone, noli nos derelinquere!

Deus Pater, Deus Fili, Deus alme Spiritus,
 Qui permanes Deus unus, diceris & Dominus,
 Tibi virtus sit perennis honorque perpetuus.

F I N I S.

*Io. Jesu. Rub. & pp. Sano. Potab. Oratio Secularij et
 tum Reformationis Libellus habita in Auditoio publico
 Altkn. Sano. Potab. ad diem 31. oct. 1777. (T. 1. 4. 47)
 v. Suppl. Cat. S. 1. 577.*

Olim menses numerabantur ab æquinoctio Autumnali; Deus Hebra-
is iussit Exod. 12. p. 1. 2. ut numerentur ab æquinoctio
vernali. et inde in hac pagina.

Nisan primus mensis Hebraei. ut habet Ephra. 3. p. 7.
3. Edr. 4. p. 6.

habet dies 31.

1	22
2	23
3	24
4	25
5	26
6	27
7	28
8	29
9	30
10	31.
11	1
12	2
13	3
14	4
15	5
16	6
17	7
18	8
19	9
20	10
21	11
22	12
23	13
24	14
25	15
26	16
27	17
28	18
29	19
30	20
31	21.

Hic mensis ex nostro Martio incipit,
scilicet a die 22. Martii, et terminat ex
illo 10. dies.

Ex Aprili nostro ha-
bet 21. dies.

Σ iiii.

Ziw. Ege secundus mensis Hebraeor. 1. Reg. 5. 1.
Vocal etiam faar.

1	22
2	23
3	24
4	25
5	26
6	27
7	28
8	29
9	30
10	1
11	2
12	3
13	4
14	5
15	6
16	7
17	8
18	9
19	10
20	11
21	12
22	13
23	14
24	15
25	16
26	17
27	18
28	19
29	20.

Ex Aprilis habet
9. dies.

Ex Maio habet
20. dies.

Sivan ternius mensis Hebraeor. Esequer. 8. 4. 9.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
31	20.

Ex Maio nostro habet
11. dies.

Ex Junio nostro
occupat. 20. dies.

(Amur.

Tamuz, quatuor simplici Hebraeo.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	1
12	2
13	3
14	4
15	5
16	6
17	7
18	8
19	9
20	10
21	11
22	12
23	13
24	14
25	15
26	16
27	17
28	18
29	19
30	20

Ex Junio nostro habet
10. dies.

Ex Julio nostro ha-
bet 20. dies.

Abib.

A bib quintis natis Hebraeor. Exod. 12. 4. 2. 8. 13. 4. 18. 23. 14.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
31	20

*Ex Julio habet
11. dies.*

*Ex Augusto nostro
habet. 20. dies.*

E. L.

Elul, sextus mensis Hebraeorum.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
	20

Ex Augusto ha-
ber. 11. dies.

Ex Septembri nostro
habet. 19. dies.

Ethanim seu Tisri: spiritus nuptus Aethiop. 1. Reg. 8. 2.

1	20
2	21
3	22
4	23
5	24
6	25
7	26
8	27
9	28
10	29
11	30
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
31	20

*Ex Septembri habet
11. dies.*

*Ex Octobri habet
20. dies.*

Bule, seu Mart. octavus mensis Hebraei. 1. Reg. 6. 38.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
31	20

Ex Octobri habet
11. dies

Ex Novembri habet
20 dies.

Cisleu.

Cisleu. Nouas menses Helvæ. Zast. 7. 4. 1.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
	20

Ex Novembri ha-
bet. 10 dies.

Ex Decembri ha-
bet. 20. dies.

Tebbeth. decimus mensis Habraon. Esther. 2. 10.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31
12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19
31	20

Ex Decembri
habet .11. dies.

Ex Januario ha-
bet 20. dies.

gehebt.

Schebatt. Undecimus mensis Hebraeor. Zach. 1. y. 7. 1. Mach. 16. 14.

1	21
2	22
3	23
4	24
5	25
6	26
7	27
8	28
9	29
10	30
11	31

Ex Januarii habet
11 dies.

12	1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14
26	15
27	16
28	17
29	18
30	19

Ex Februarii ha-
bet 19 dies.

Miholtsi Istvánok Vei Zana Gyón
Pétepe Panna.
kovats Thomas. habet.

Adar. 2 uidecimus mensis Hebraei. Escher. 3. p. 7.

1	20
2	21
3	22
4	23
5	24
6	25
7	26
8	27
9	28
10	29
11	1
12	2
13	3
14	4
15	5
16	6
17	7
18	8
19	9
20	10
21	11
22	12
23	13
24	14
25	15
26	16
27	17
28	18
29	19
30	20
31	21

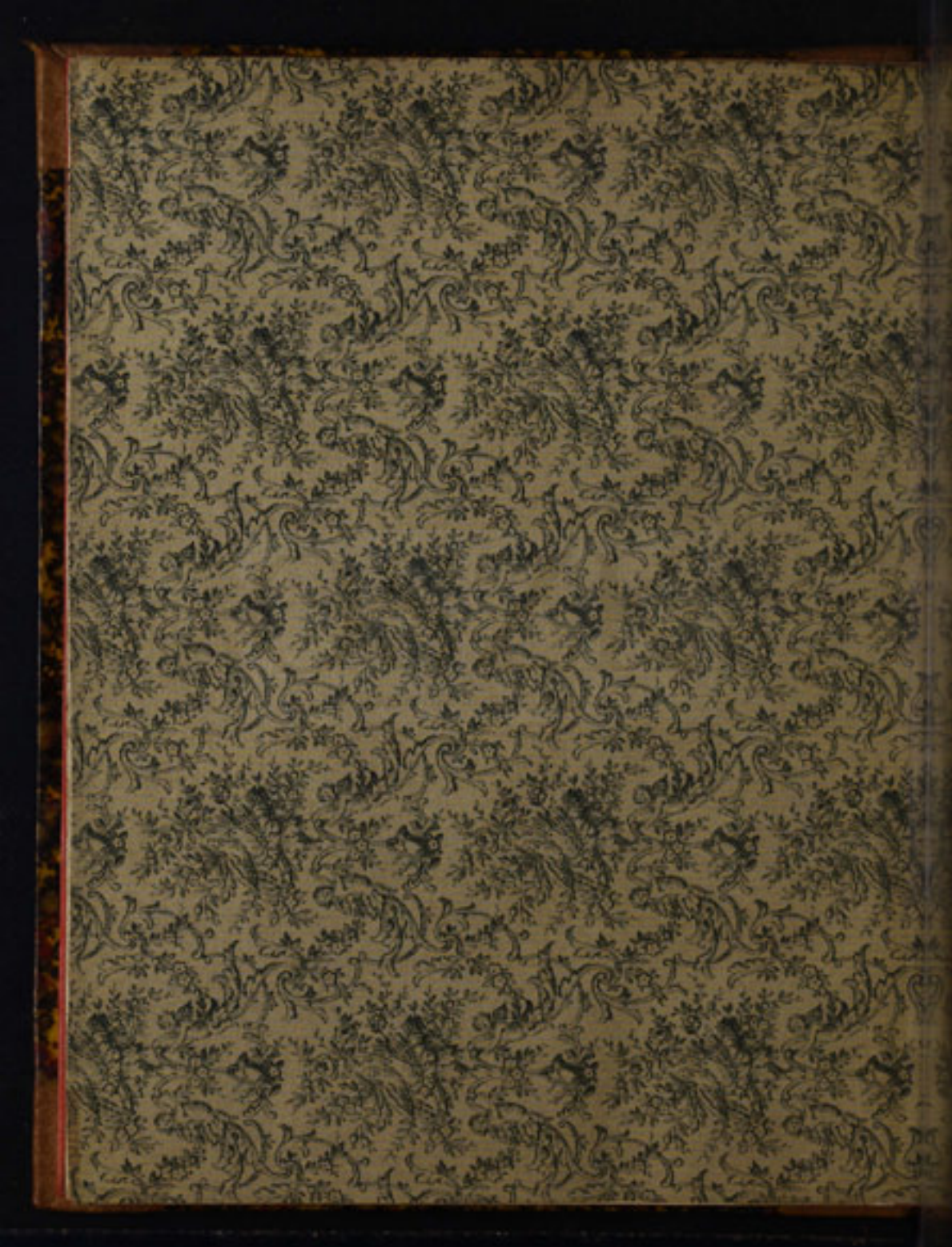
Ex Romano
habet 10. dies.

Ex libro.

Ex Martini
habet 21. dies.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BOOK

AND MANUSCRIPTS